

Стратегија развоја

Ревизија Стратегије развоја Града Ниша за период 2009-2020. године

Стратегија развоја града Ниша

Ниш, 2009. година

Пројекат финансира Влада Италије
у оквиру СИРП Програма становања и трајне интеграције избеглица у Србији
уз техничку подршку УН-ХАБИТАТ Програма Уједињених нација за људска насеља

*Project financed by the Government of Italy
within SIRP Settlement and Integration of Refugees Programme in Serbia
with the technical support of UN-HABITAT United Nations Human Settlements Programme*

UN-HABITAT

SIRP Settlement and Integration of Refugees Programme in Serbia

Овај документ, припремљен као ревизија и друга генерација Стратегије развоја града, представља резултат рада у којем су узели учешће Град Ниш и Радни тим, и реализован је уз техничку подршку УН-ХАБИТАТ Програма Уједињених нација за људска насеља.

Основни документ (из 2007.године) је резултат групног рада у којем су узели учешће Град Ниш, Савет за развој, Радна група и тим локалних консултаната, у процесу формулисања Стратегије развоја града, а који је реализован уз техничку подршку УН-ХАБИТАТ Програма Уједињених нација за људска насеља и техничку помоћ ЕРВЕТ специјализоване агенције за развој италијанске регије Емилија Ромања.

У овом процесу примењен је партиципативан и дидактички приступ: сваки корак процеса садржи модул “како урадити” на основу којег укључене групе “раде” у оквиру организованих партиципативних радионица.

ГРАД НИШ ГРАДОНАЧЕЛНИК

Мр Милош Симоновић

РАДНИ ТИМ

арх. Мирољуб Станковић, ЈП Завод за урбанизам Ниш
Др Сузана Стефановић, Економски факултет Ниш
Мр Ненад Поповић, Филозофски факултет, Ниш
Др Бранислав Стевановић, Филозофски факултет, Ниш

Зоран Делчић, Управа за привреду, одрживи развој и заштиту животне средине
Мр Мирјана Марковић, Служба за послове градоначелника
Татјана Балабан, Управа за пољопривреду и развој села
Станислава Тодоровић, Служба за послове градоначелника
Драгана Стојановић, Служба за послове градоначелника
Мира Милојевић, Служба за послове градоначелника
Милан Ранђеловић, Канцеларија за ЛЕР
Дејан Јовановић, Управа за комуналне делатности, енергетику и саобраћај
Соња Поповић, Управа за комуналне делатности, енергетику и саобраћај
Мирослава Јовановић, Управа за привреду одрживи развој и заштиту животне средине- Пројектни центар
Игор Игић, Управа за планирање и изградњу
Драган Миловановић, Управа за планирање и изградњу
Милена Николић, Управа за финансије, изворне приходе лок. самоупр. и јавне набавке
Данијела Спасовић, Управа за финансије, изворне приходе лок. самоупр. и јавне набавке
Љубиша Симоновић, Управа за привреду, одрживи развој и заштиту животне средине
Миомир Радовановић, Управа за дечију, социјалну и примарну здравствену заштиту
Драгана Јешић, Служба за послове градоначелника
Дејан Милошевић, Протекта
Александра Аспровска, Протекта
Иван Тасић, Протекта
Драгана Вукадиновић, Протекта
Драган Карличић, Управа за привреду, одрживи развој и заштиту животне средине
Илија Јоцовић, Управа за привреду, одрживи развој и заштиту животне средине
Александар Ждраљевић, Управа за привреду, одрживи развој и заштиту животне средине
Бранислав Миловановић, Управа за привреду, одрживи развој и заштиту животне средине

Ната Вељковић, Управа за привреду, одрживи развој и заштиту животне средине
Татјана Илић, Управа за привреду, одрживи развој и заштиту животне средине
Снежана Важић, Управа за привреду, одрживи развој и заштиту животне средине
Марина Јелић, Управа за привреду, одрживи развој и заштиту животне средине
Кристивоје Огњановић, Управа за привреду, одр. развој и заштиту животне средине
Младен Цветановић, Канцеларија за ЛЕР

УН-ХАБИТАТ

Лихија Рамирез, Главни технички саветник
Ратка Чолић
Предраг Цветковић

У процесу формулисања Стратегије развоја Града Ниша 2007.године учествовали су: градоначелник Смиљко Костић; чланови Савета за развој - Горан Илић, Дејан Цакић, Драган Јовановић, Љубиша Јаковљевић, Александар Николић, Бојана Влаховић, Братислав Благојевић, Ирена Стаменковић, Властимир Јовановић, Зоран Марковић, Милена Јовић, Јасмина Мурге, Горан Радоичић, Миодраг Петровић, Дејан Димитријевић, Драган Видојковић, Братислав Вукадиновић, Оливера Миловановић; чланови Радне групе - Славољуб Петровић, Јован Мандић, Властимир Ђокић, Јадранка Стевановић, Александар Ждраљевић, Зоран Делчић, Горан Петровић, Душко Арсенијевић, Љиљана Цветановић, Звездан Миленковић, Јелена Чворовић, Драган Огњановић, Небојша Васић, Јанике Јанковић, Дејан Милошевић, Бранислав Миловановић, Љубиша Симоновић, Ружица Ђорђевић, Сузана Јовановић, Весна Братић; локални консултанти - Мирољуб Станковић, Сузана Стефановић, Ненад Поповић, Бранислав Стевановић, Горан Ристић, Владислав Марјановић, Милош Милованчевић, Мирјана Марковић; тим УН-ХАБИТАТ-а - Лихија Рамирез, Ратка Чолић, Предраг Цветковић, Драган Младеновић, Виктор Вељовић, Драго Бабић, Ђорђе Мојовић, Барбара Галаси, Велимир Шећеров, Светлана Поповић, Сениша Тркуља; представници ЕРВЕТ-а - Роберто Д'Агостино, Роберта Дал'Олио, Клаудија Дељи Еспости, Паола Макани, Стефано Марани, Клаудио Мура, Лука Росели, Елиза Ботаци, Ђелесте Паћифико, Стеван Талевски.

УВОДНА РЕЧ ГРАДОНАЧЕЛНИКА НИША

Поштовани суграђани,

Пред вама је Стратегија развоја Града Ниша, израђена по европској методологији и узорима, који имају за циљ да пронађу најбоље путеве уздизања на виши ранг великих градова Европе према мерилима модерне економије и напредне технологије. Ова стратегија је један од важних предуслова да Град Ниш постане град у којем ће грађани живети просперитетно, сигурно и у здравом окружењу.

Циљ је, такође, да се развије савремени систем управљања градом и да у његовом конципирању и остваривању учествујете и ви - грађани.

Граду Нишу, са готово потпуно уништеном привредом, неразвијеном инфраструктуром, запуштеном екологијом, осиромашеном социјалном политиком, који је био потпуно изопштен из европских интеграција, дугорочна Стратегија је неопходна.

Верујем да ћемо успети да Град Ниш брзо покренемо и укључимо у савремене светске токове и учинимо да Ниш постане град са великом перспективом - Град будућности.

Основни задатак Стратегије развоја је да се суочимо са проблемима уређења и развоја Града и да оптимално искористимо драгоцене ресурсе, вредности и потенцијале који омогућавају одржив развој у здравом окружењу.

Стратегијом покушавамо да Нишу обезбедимо пут ка вишем нивоу и да понудимо правце и стратешке приоритете да се то постигне у догледној будућности.

Схватајући Град као добро од значаја за све који у њему живе и делују, очекујемо да и ви Нишлије, као и стручна јавност, помогнете да овај документ стварно и заживи кроз реализацију конкретних пројеката од интереса за све нас.

мр Милош Симоновић
Градоначелник града Ниша

УВОДНА РЕЧ УН-ХАБИТАТ-а

Изазов израде Стратегије развоја Ниша је огроман. Ниш је трећи град у Србији са више од 250.000 становника, који пролази кроз тежак период рецесије, са неколико хиљада избеглица, повећаном незапослености и ослабљеним економским приликама, али и град са великим потенцијалима, које тек треба препознати и искористити. Када кажемо изазов, ту пре свега мислимо на примену партиципативног процеса у изради Стратегије интегралног развоја, која би била окренута ка могућностима које нуди ЕУ. Сам процес би, међутим, за све нас, представљао истовремено и прилику за сазнавање и овладавање истим.

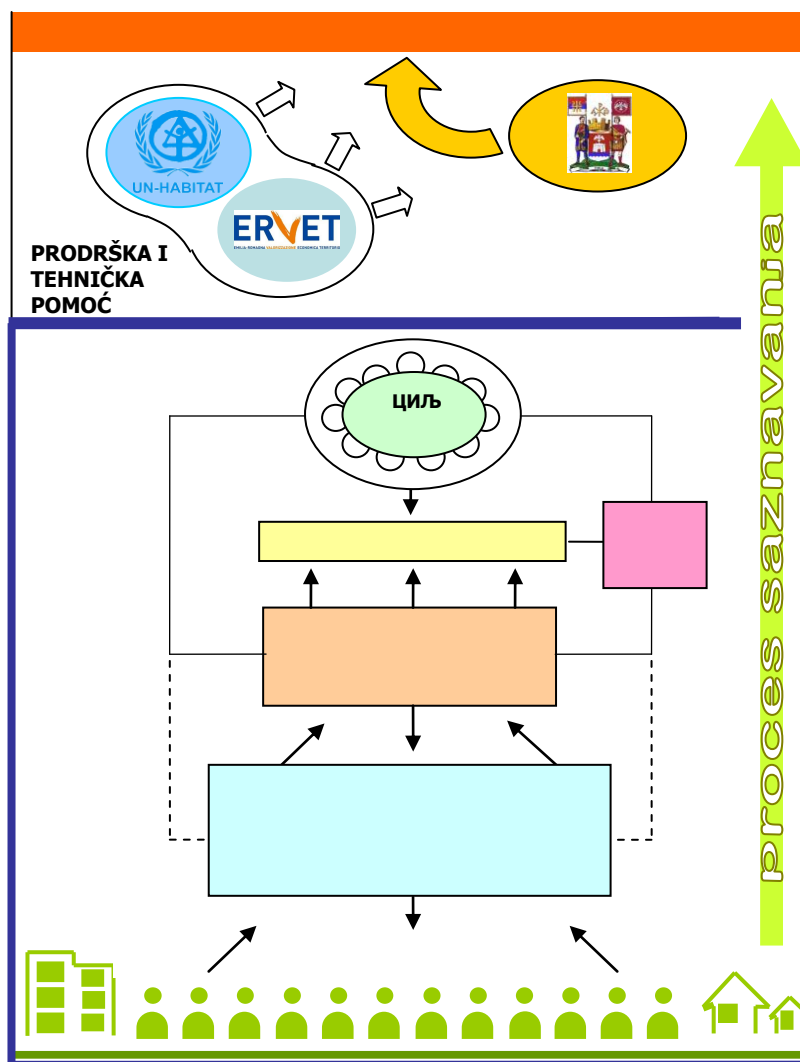
Прихватили смо изазов под једним условом: Град Ниш ће бити главни протагонист израде сопствене стратегије развоја, тј. анализирања своје територије и формулисања визије жељене будућности, а УН-ХАБИТАТ ће обезбедити сву неопходну подршку током целог процеса.

Процес израде прве верзије Стратегије развоја града Ниша званично је отпочео у јануару 2007. и трајао је око шест месеци. Заснива се на „интегралном приступу и партиципацији“. Примењена методологија подразумевала је дидактички приступ: сваки корак садржао је модул „како урадити“, након чега су групе „радиле“ у оквиру организованих радионица. Питања капацитета и управљања, која су суштинска за успешан процес стратешког планирања, решавана су систематично уз ангажовање градске управе и службеника, са циљем да преузму руковођење процесом и његову формализацију, док је у исто време пружана техничка подршка кроз тренинге и међународну експертизу.

Скупштина града је и званично усвојила идеју интегралног локалног развоја и стратешког планирања. Сви чланови Скупштине, без обзира на политичку припадност, заузели су заједнички став и сложили се да пруже политичку подршку процесу. Након тога донете су две одлуке. Скупштина града усвојила је Одлуку о оснивању Савета за развој који чине представници политичких странака и локални лидери, који ће надгледати процес планирања Стратегије. Усвојена је и Одлука о оснивању Радне групе коју су чинили стручњаци и општински званичници, како би преузели на себе технички део посла, што је подразумевало прикупљање података, анализу и консултације са стејкхолдерима.

Процес формулације је био структуриран на следећи начин:

Шире гледано, процес је подразумева анализу територије Ниша, кроз испитивање постојећих докумената, припремање тематских материјала на основу одређеног броја индикатора, и тематске SWOT анализе, истовремено са детаљним анализама питања која се преплићу, нарочито у области финансија и управљања, дефинисања визије и развоја пројеката.

Главна радионица, одржана почетком маја 2007., окупила је преко 100 стејкхолдера. Циљ те радионице био је презентовање SWOT анализе и идентификација потреба и циљева, о којима се дискутовало на пленарној сесији и до којих се дошло гласањем. То је била основа за развој циљева и пројеката и дефинисање визије.

Жељена будућност Ниша дефинисана је кроз партиципативан приступ, уз низ догађања која су организована на отвореном у току последње недеље маја под називом “Наш Ниш – дан за поглед у будућност града”, са циљем размене идеја и гледишта на тему жељене будућности града, као и обавештавања грађана о текућем процесу израде стратегије: отворено ликовно такмичење за децу на

главном тргу на тему *“Будућност мог града”* (питали смо децу: коју поруку желите да упутите одраслима који размишљају о будућности вашег града?), прикупљена су 54 цртежа; округли столови у Регионалној привредној комори и на нишком Универзитету уз учешће Студентског парламента. На уличним пунктовима подељени су упитници на тему *“Како видите Ниш у најбољем светлу?”* и прикупљено је око 120 исказа грађана.

У току прве недеље јуна 2007. одржана је тродневна радионица на којој је спроведена вежба дефинисања визије и формулисан оквир Стратегије. У току прве техничке сесије, консултанти и радна група формулисали су нацрт општих и специфичних циљева, као и стратешке развојне правце проистекле из идентификованих потреба, за које је сагласно одлучено да буду укључени у Стратегију. Друга креативна сесија била је посвећена формулисању визије. Стејкхолдери, консултанти и радне групе радили су на материјалу прикупљеном у току припремних догађања *“Наш Ниш - дан за поглед у будућност града”*. Учесници су, са великом посвећеношћу и ентузијазмом, и подељени у групе, разменили идеје и гледишта и одабрали најбоље приче и формулисане слогане. Након тога, представници група радили су заједно и представили на крају дана Интегралну визију града. У току друге сесије представљен је први број билтена посвећеног процесу израде Стратегије развоја града Ниша. Осим тога, учесници су одабрали најбољи дечји цртеж и три најбоље приче, објављене у другом броју билтена и на веб страници Ниша. На трећој закључној сесији постигнут је консензус међу стејкхолдерима о финалном оквиру Стратегије развоја са коначном листом општих и специфичних циљева и стратешких праваца деловања. На крају сесије додељене су пригодне награде ауторима најбољих прича и цртежа.

У току ове тродневне радионице, осетила се снага размишљања и право УЧЕШЋЕ актера.

Радна група и консултанти учествовали су на дводневној радионици 27. и 28. јуна 2007. на тему *“Планирање буџета Стратегије”* и *“Територијални маркетинг”* (која треба да се укључи у Стратегију), као и *“План комуникације”*.

Презентација Нацрта документа одржана је у јулу 2007. у Скупштини града Ниша, а јавни увид и расправе организовани су након тога у периоду до краја августа 2007. Документ је био доступан и свим заинтересованима изложен на сајту Управе за привреду, одрживи развој и заштиту животне средине и на сајту Града Ниша. У току септембра тимови консултаната су радили на корекцији документа по приспелим сугестијама и примедбама из јавног увида.

Крајем септембра 2007. одржана је и финална радионица процеса формулације Стратегије. Том приликом дефинисани су програми и пројекти који би били *“први пакет”* за имплементацију, као и шири опус планираних пројеката и оних на којима Ниш већ ради.

Децембра 2007.године Скупштина Града Ниша усвојила је документ. Након тога покренута је имплементација Стратегије, а потом делимично успорена због локалних избора у мају 2008.године. Нова локална власт, на челу са градоначелником, покренула је велики број развојних иницијатива, које су отвориле и нове могућности развоја, а посебно активности на регионалном и економском развоју. Покренуте иницијативе наметнуле су израду трогодишњег Оперативног програма па симим тим и мање корекције и ревизију Стратегије развоја града Ниша (корекције контекстуалне анализе, активности у оквиру посебних циљева, корекције буџета и плана комуникације Стратегије).

У периоду од децембра 2008. године до маја 2009. године Радни тим, који су чинили локални консултанти и представници локалне администрације, уз техничку подршку УН-ХАБИТАТ-а, формулисао је овај документ. И овај процес, слично претходном, вођен је на партиципативан начин и кроз групни рад у радионицама.

Град Ниш и све његове грађане чека важан задатак а то је *имплементација Стратегије*. Партиципација је до сада била *изнад очекиваног* и може се сматрати примером “најбоље праксе” на међународном нивоу. Надамо се да ће такав бити и процес спровођења Стратегије.

УВОДНА РЕЧ експерата ЕРВЕТ-а

ЕРВЕТ тим је имао велико задовољство и част да учествује у креирању визије која ће допринети бољој будућности града Ниша. Имајући на уму велику одговорност коју овај задатак носи, желимо кратко да објаснимо разлоге учешћа ЕРВЕТ-а у овом процесу израде Стратегије развоја града Ниша. Одлука је донета из више разлога. Прво, наша Регионална влада и многе локалне управе из Емилија Ромања регије, где је наше седиште и где радимо, већ дуго година сарађују са институцијама и општинама у Србији. Друго, пројекат је замишљен као пилот пројекат који обухвата не само град Ниш већ и друге општине у Србији као посматраче, на тај начин повећавајући потенцијални резултат нашег ангажовања. Треће, сматрали смо изазовом рад у процесу партиципативног планирања изван националних граница, заједно са локалним властима у Србији и Агенцијом Уједињених нација УН-ХАБИТАТ. Једнако важна чињеница је да је Србија једна од држава на Балкану са највећим развојним потенцијалом, као и традиционални економски партнер Италије. Такође, то је једна од приоритетних области за међународну сарадњу у складу са нашим Регионалним планом за међународне односе.

Након осам месеци интензивног рада на изради Стратегије развоја, истински смо срећни што смо део тог процеса. Од самог почетка пројекта били смо пријатно изненађени великим ентузијазмом, проактивним учешћем и доприносом представника града Ниша који су укључени у процес. Тај ентузијазам смо могли приметити и приликом шетње улицама Ниша, који је веома леп и жив град. Захваљујући таквом духу града успели смо да подржимо неке веома важне кораке у креирању визије одрживог развоја града, заједно са градском управом, локалним експертима и експертима УН-ХАБИТАТ-а. Иако је град суочен са неколико великих проблема, он такође има и великих предности које могу покренути развојни циклус.

Наш задатак није било лако постићи због кратког временског периода на располагању, као и због чињенице да ми нисмо дошли овде да пренесемо већ постојеће решење. Овде смо да са Нишом поделимо наше искуство и методологије које су имале успеха у Италији, али које треба прилагодити стварности Ниша. И ми смо имали проблема са нефункционисањем великих индустријских предузећа у току 70-их и 80-их година прошлог века. Али коначно смо успели да пронађемо алтернативне могућности за развој. На основу нашег искуства, можемо потврдити да је ово тежак процес који захтева много храбрости и дуготрајну визију. Не постоје сигурна решења или поуздани лекови.

Оно што смо урадили до сада са представницима града Ниша и УН-ХАБИТАТ-а представља само први корак. Будућу визију Града Ниша треба да подрже институције, грађани и сви стејкхолдери на локалном и републичком нивоу. То значи да сви поменути актери треба да уложе много напора у истицању приоритета и акција. У будућности треба радити на евалуацији свих аспеката који се односе на реализацију компоненти Стратегије, потенцијална решења, партнерства и ресурсе које треба активирати. То подразумева обавезивање и ентузијазам, са којима смо се до сада сусретали у Нишу.

САДРЖАЈ

Поглавље 1 – Увод.....	12
Поглавље 2 – Контекст	16
Поглавље 3 – Изазови и могућности.....	81
Поглавље 4 – Стратешки правци развоја града Ниша.....	93
Поглавље 5 – План комуникације	106
Поглавље 6 – Дефинисање буџета и потенцијални извори финансирања	112
Анекс 1 – Економски подаци и информације	132
Анекс 2 – Успостављање информационог центра Стратегије развоја града Ниша	148
Анекс 3 – Организациона шема Града Ниша	159
Анекс 5 – Образложење визије	164
Анекс 6 – Образложење слогана.....	165
Анекс 7 – Књига графичких стандарда (<i>посебна књига</i>)	

Поглавље 1. Увод

Стратегија развоја Града Ниша је плански документ којим се усмерава интегрални развој града са високо квалитетним општим условима окружења – просторно-физичким, друштвеним, економским, инфраструктурним и институционалним. На тај начин би се Нишу обезбедила позиција изврности, на основу које би град постао конкурентан на регионалном нивоу и нудио квалитет живота који се може поредити са напредним европским градовима сличне величине.

Развој Ниша значи и остваривање равномерног регионалног и макрорегионалног развоја. Обезбеђујући неопходне ресурсе, Град Ниш доприноси не само локалном, већ и развоју региона, а у крајњој инстанци привредном развоју целе земље.

Стратегијом развоја дефинисани су основни стратешки правци развоја, са ослонцем на локални контекст и ендogene потенцијале, те стварање повољних услова у различитим секторима. Стратегија развоја има временски хоризонт до 2020. године.

Стратешко планирање је процес који омогућава да се, путем усаглашеног и договорног планирања са главним актерима који делују у једном граду и уз учешће свих грађана, дефинише заједничка жељена визија којој заједница стреми, сценарији за постизање те визије, пројекти који су њен саставни део, стејкхолдери који треба да је спроведу, као и неопходни ресурси¹.

Захваљујући процесу који је покренут у Нишу, а нарочито креативним радионицама, дефинисана је визија која гласи:

Ниш ће постати раскрсница и место сусрета људи, идеја, културе и традиција; регионални економски, универзитетски, здравствени, спортски и туристички лидер; центар одрживог развоја у којем је достигнут висок квалитет живота за све грађане.

Суштина визије је затим сажета у водећем слогану:

Не постоје границе за (Непресушни)

извор (Извор)

перспектива (Шанси)

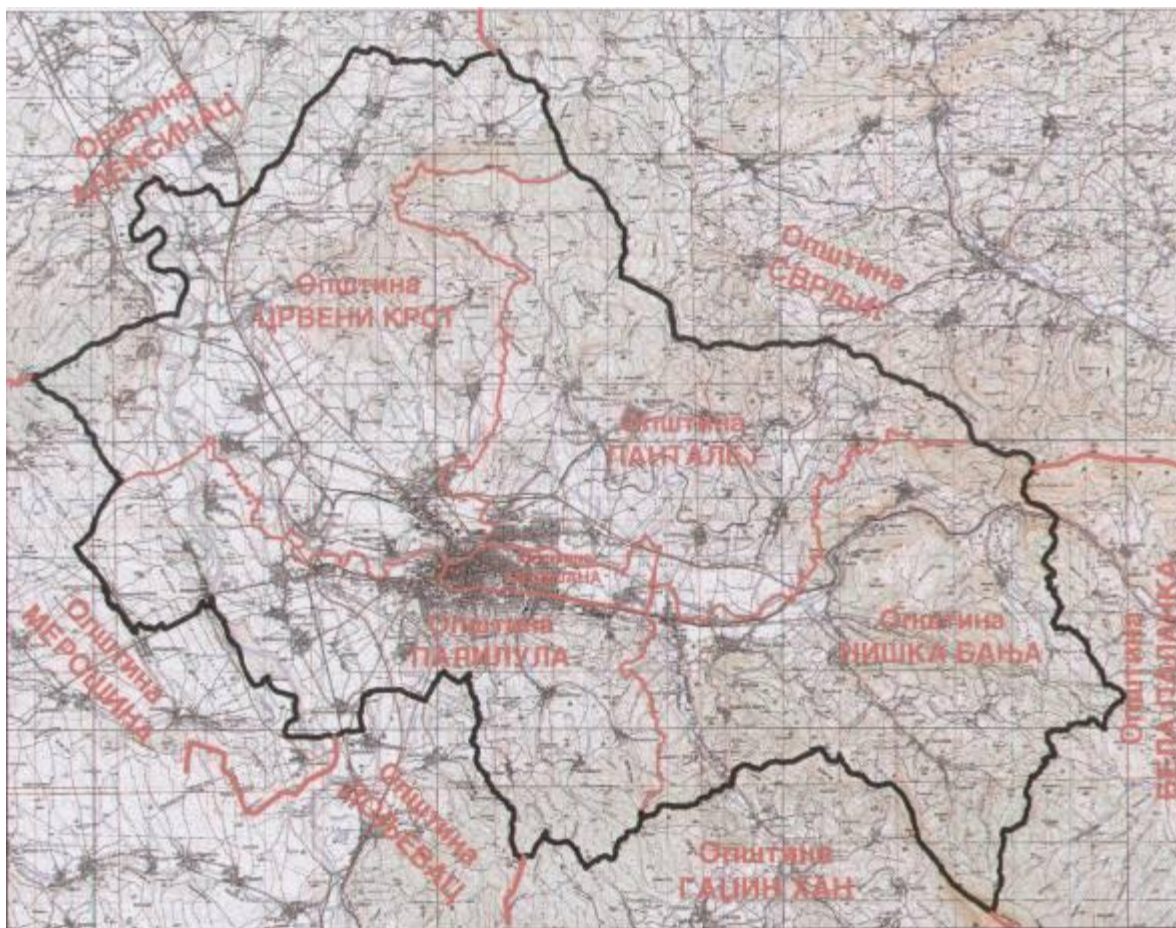
Укратко Ниш: Непресушни Извор Шанси.

¹ Овој тврдњи иду у прилог бројна испитивања која су у овој области спровели неки успешнији градови попут Барселоне, Лисабона, Лиона, Глазгова, и који су израдом и применом сопственог стратешког плана, или више стратешких планова (у Барселони је управо започета примена трећег плана за двадесет пет година) успели да превазиђу неке критичне ситуације и да у знатној мери унапреде своја достигнућа.

Ради се о изузетно амбициозној *визији* која, да би се постигла, треба да буде прихваћена од стране целокупне заједнице. Истовремено треба утврдити да ли у Нишу постоје услови да би се та визија остварила и, ако постоје, какве акције треба предузети. Циљ вршења анализе и припрема за Стратегију јесте управо процена изводљивости тако високо постављених циљева.

Извршена су два вида процене.

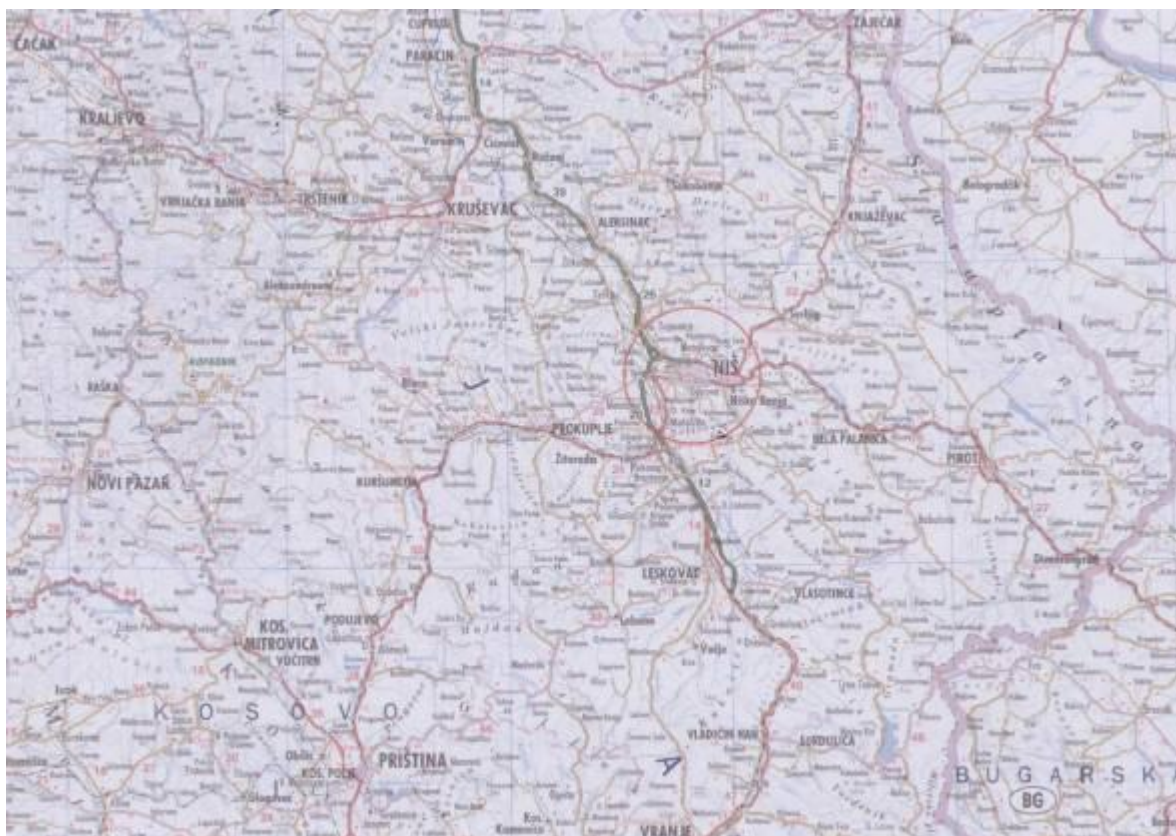
Прва се односи на детаљну анализу и испитивање јаких и слабих тачака привредног, социјалног и територијалног контекста Ниша, и извршена је уз помоћ *swot* анализе. Ове анализе показале су, с једне стране, стање опште слабости привредног и друштвеног контекста, као и неразвијеност система инфраструктуре; с друге стране, регистровани су велики потенцијали у области животне средине, културе и локација појединачно, који би омогућили креирање политика развоја града које значајно могу да подигну ниво продуктивности постизањем циљева дефинисане *визије*.

Град Ниш и пет градских општина

Други вид анализе имао је као полазну тачку потенцијале и критичне тачке утврђене у току анализа контекста за дефинисање система стратешких праваца развоја, акција и пројеката неопходних за постизање такве визије. Резултат другог дела анализа довео је до закључка да такве акције и пројекти

треба да буду вођени идејом града у коме ће у периоду од десет година бити унапређени општи услови животне средине – физички, социјални, економски и инфраструктурни. То би му обезбедило позицију изврсности, на основу које би град постао конкурентан, не само на регионалном нивоу, већ би нудио квалитет живота који се може поредити са најнапреднијим европским градовима сличне величине. У том смислу, стратешки правци развоја треба да буду усредсређени на контекстуалне аспекте и на стварање повољних услова у различито дефинисаним секторима. У тексту који следи образложене су спроведене анализе и детаљно су објашњени различити предложени стратешки правци, као и главни стејкхолдери који треба да их реализују. Ипак, треба имати на уму да је то само привремени и прелазни тренутак у оквиру израде Стратегије, не због кратког временског периода за који је постигнут, већ и због саме природе стратешког планирања које представља процес и које стално треба да се ажурира.

Окружење Града Ниша

У сваком случају, треба напоменути да, у одређеној мери, најтежи део посла почиње управо онда када се заврши дефинисање заједничке визије и израде стратегије. Од тог тренутка почиње акција, која би се могла дефинисати као право стратешко *управљање*, и без које би сви досадашњи напори били узалудни.

Такво стратешко *управљање* остварује се кроз следеће акције:

- Праћење и проверу спровођења Стратегије, у оквиру које сви стејкхолдери преузимају одговорност да спроведу Стратегију у мери њихове надлежности;
- Имплементацију садржаја Стратегије која, иако је непромењиво дефинисана у општој *визији*, треба да трпи промене појединачних стратешких праваца и пројеката да би била у складу са променама контекста;
- Обавештавање заједнице којој, да би се Стратегије спровела, треба омогућити да стално буде информисана да би могла непрестано да делује путем активности контроле и давања предлога у току спровођења плана;
- Обавештавање изван заједнице, путем урбаног маркетинга који се сада већ примењује широм света, у циљу привлачења материјалних и људских ресурса, неопходних за постизање циљева плана.

Ово су задаци који чекају будуће руководиоце и заједницу града Ниша у току следећих година. Преостају, дакле, последњи изазови у дневном реду стратешког развоја града Ниша. Изазови које би требало да прихвате и градска управа и сви они који су допринели изради овог документа. Изазови који, ако је покретачки елемент у граду и његовим ресурсима и унутрашњој снази, неминовно треба да укључе и републичке власти које Ниш треба да посматрају као стратешки чвор развоја земље.

Поглавље 2 - Контекст

2.1 Увод

У овом поглављу приказани су и анализирани основни подаци о територији, становништву, привреди, политичким и друштвеним институцијама Града Ниша.

Ниш је по величини трећи град у Србији са више од 250.000 становника² (3,3% становништва Србије и 65,5% становништва Нишавског округа) настањених у пет градских општина. Административни је центар Нишавског округа и регионални центар југоисточне Србије.

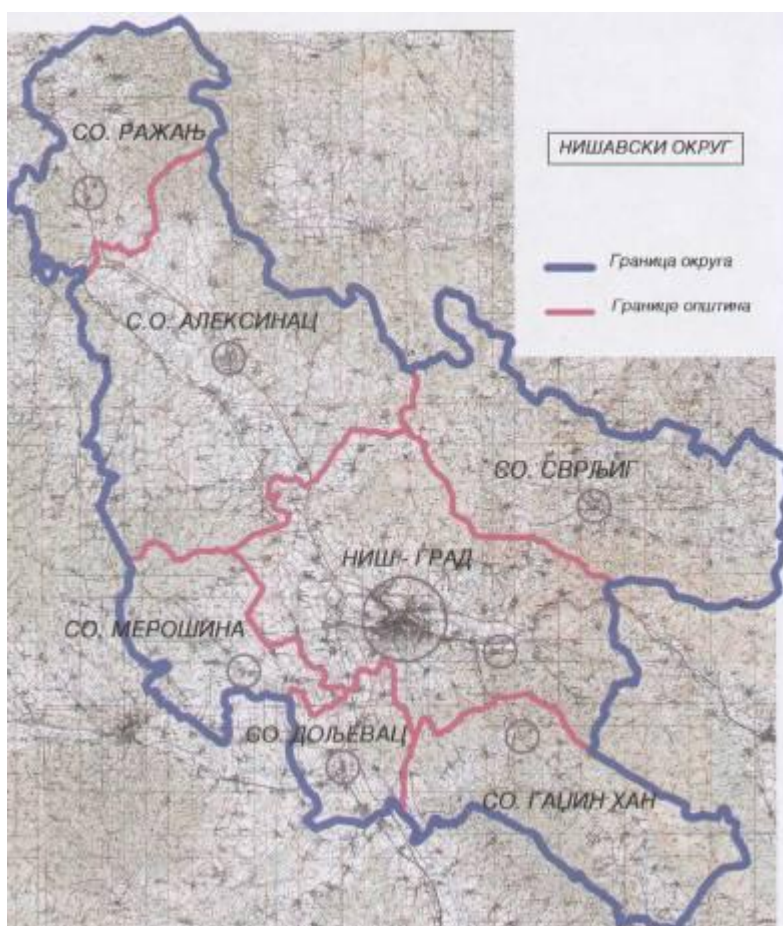
Извор: Републички статистички завод Србије

Површина града је 597 км² (око 0,7% површине Србије и 21,8% површине Нишавског округа). Налази се на раскрсници балканских и европских путева. Кроз територију града пролазе аутопут и железничка пруга који повезују север и југ Србије. Из Ниша се од коридора X одваја крак аутопута и железничке пруге који води ка источној Србији и граници са Републиком Бугарском. Важни регионални путеви и железничке пруге воде из Ниша ка Копаонику, Новом Пазару и Црној Гори, Косову и Метохији, Зајечару и Неготинској крајини. Два важна правца европске транспортне мреже: Коридор X (Салзбург - Љубљана - Загреб - Београд – Ниш - Скопје - Велес – Солун) и Коридор VII (пловни пут Дунавом који повезује Немачку са Црним Морем) директно или индиректно повезују Ниш са ширим, европским окружењем. У северној зони града смештен је међународни аеродром са одличним техничким и метеоролошким условима за обављање путничког и робног ваздушног саобраћаја.

² Попис, 2002.

Ниш је један од шест функционалних макрорегионалних центара Србије³. Осим општина које припадају Нишавском округу (Алексинац, Гаџин Хан, Дољевац, Мeroшина, Ражањ и Сврљиг), Нишу гравитирају и читава јужна (Топлички, Јабланички и Пчињски округ) и источна Србија (Зајечарски, Борски, Пиротски округ), тј., регион у коме живи око милион становника. По европској номенклатури град Ниш припада категорији NUTS3.

Територија Ниша налази се на доминантној Моравској развојној осовини Србије, подручја које представља прворазредну зону интензивног развоја⁴ Ниш спада међу развијене општине Србије. Он је индустријски и туристички центар од националног значаја и један од највећих здравствених, образовних и културних центара у Србији.

Нишавски округ

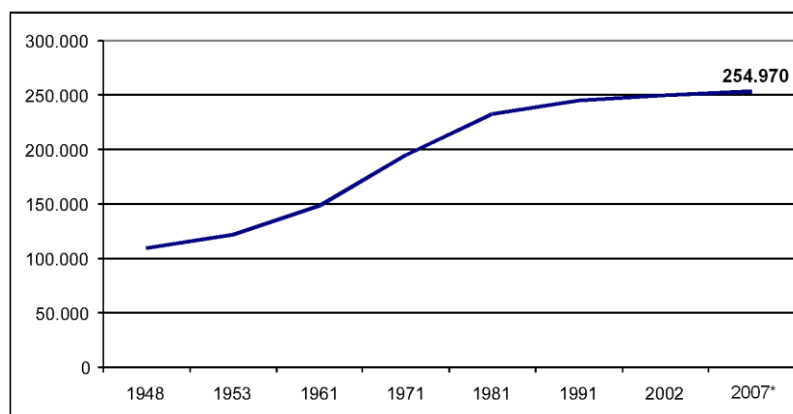
³ Просторни план Републике Србије, 1996.

⁴ Исто

2.2 Становништво

Процењени број становника града Ниша износи 254.970⁵. У укупној популацији Републике Србије, учествује са 3,43%, а у становништву Нишавског округа са 67,23%. У последњих 50 година, становништво се увећало 2,3 пута. Градски центар је увећао број становника 3,5 пута. У последњој деценији је раст становништва значајно успорен и приближава се нули.

Раст становништва града Ниша (1948-2007*)

* процена за 2007. годину (стање 30.06.)

Просечна старост становништва према последњем попису из 2002. године је 40,3 године. Процентуално учешће старог становништва (65+ година старости) је порасло са 10% на 14% између два последња пописа, док се у исто време удео младих до 24 године смањио са 32% на 29%. Очекивано трајање живота за децу рођену после 2000. године је 72(м) и 75(ж) година.

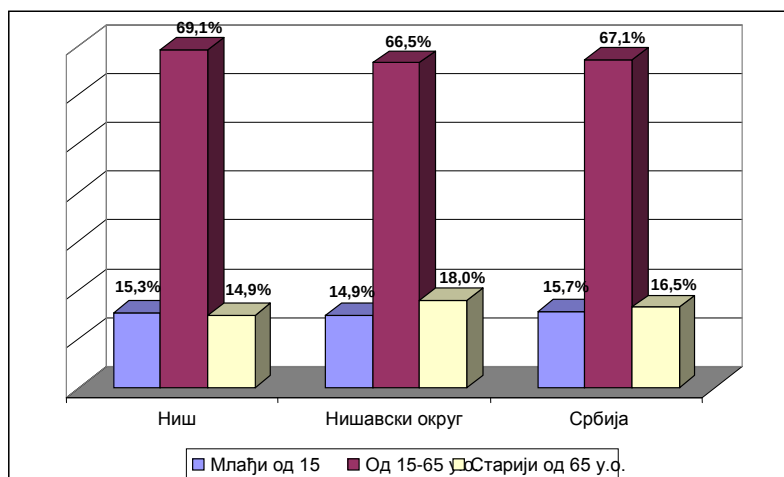
Табела 1: Показатељи старења становништва Ниша 1953 – 2002

Показатељ	Година					
	1953	1961	1971	1981	1991	2002
Индекс старења (60+/0-19) (Завод за статистику РС)	21,1	24,3	32,4	37,9	61,0	95,1
Индекс старења (64+/0-14) (УН статистика)	18,3	18,9	30,0	35,7	50,5	97,4
Средња вредност старости становништва	25	27	30	32	36	39

У односу на старосну структуру становништва града Ниша радни контингент чини 69,12% укупне популације (више него у Републици Србији - 67,12%, и Нишавском округу - 66,46%). Удео деце предшколског и школског узраста износи 15,34% (у Србији 15,69%, у Нишавском округу 14,86%), док је удео становништва старог 65 и више година у укупном становништву града Ниша 14,93% (у Србији 16,54%, а у Нишавском округу 17,95%).

⁵ Статистички годишњак града Ниша за 2007. годину, Град Ниш, новембар 2008., стр. 105.

Старосна структура становништва града Ниша, Нишавског округа и Србије (%)

Према попису из 2002. године, 51,6% становништва града је аутохтоно, 47,4% досељеничко. Највећи број је дошао из других општина републике (30%), из нишког региона (10%), из бивших република СФРЈ (5%) и из других административних центара (3,5%). Миграције из околних села у град су углавном завршене крајем деведесетих година прошлог века. У последњој деценији појачане су дневне миграције. Кретање становништва на подручју града, поред апсолутног повећања броја становника карактерише: а) механички прилив и б) негативни природни прираштај. Иако су вредности ланчаног индекса у периоду 1948-2002. година бележиле пад (нпр. са 121,5 у 1961. год. на 102,2 у 2002. години), у овом периоду се становништво увећало готово три пута.⁶ Између два последња пописа (1991-2002) број становника се просечно годишње увећавао за 485 становника (у Републици Србији се просечно годишње смањивао за 7.167 становника). Имајући у виду податке о негативном природном прираштају од 1997. до данас⁷, може се закључити да је град и даље изложен јаким миграционим струјама. Између два последња пописа досељено је 21.967 лица.

Густина насељености износи 421 ст/км², што је скоро пет пута изнад републичког просека. Густина становништва је већа од просека Србије и у сеоским подручјима. У централном делу града густина становништва достиже 520 ст/км². У последње четири деценије густина насељености се повећала од 332 (1971.) и 396 (1981.) до 416 (1991.) и 420 (2002.) ст/км².

Мрежу насеља чине Ниш, 68 насељених сеоских и приградских насеља и два насеља (Коритњак и Манастир) у којима више нема стално настањених. Густина мреже (једно насеље на 8,41 км²) је готово двоструко већа него густина мреже насеља у Србији (једно насеље на 14,2 км²), а просечна величина је готово троструко већа (у Нишу 3.528, у Србији 1.218 становника у просеку). Степен урбанизације је 71,1% (мањи у односу на пре две деценије када је био 86%) и већи је од просека Србије (56,4%).⁸ Више

⁶ Студија развоја локалне економије града Ниша, 2005

⁷ Од 1997 Ниш има негативни природни прираштај у промилима 1997: - 0,4; 1998: - 1,3; 1999: - 2,1; 2000: - 1,9; 2001: - 1,1; 2002: - 2,1; 2003: - 1,7; 2004: - 1,3; 2005: - 2,5. (Извор: Статистички годишњак града Ниша 2005, Град Ниш, 2006)

⁸ Студија развоја локалне економије града Ниша, 2005

од две трећине становништва живи у граду. Остало становништво (72.357 становника или 29% укупне популације) живи у сеоским насељима. У малим насељима (до 500 становника) живи 10% сеоског становништва, у насељима средње величине (500 до 2000 становника) живи 40% сеоског становништва, а преостала половина живи у сеоским насељима са преко 2.000 становника. Села и приградска насеља заузимају већи део територије града у односу на градско језгро.

Број породичних домаћинстава је већи од 85 хиљада, а у домаћинствима у просеку живи 2.9 чланова. Најучесталија су двочлана (27%) и четворочлана (24%), а затим трочлана (22%) и самачка (17%) домаћинстава. Око 13% лица старијих од двадесет пет година живи у заједничком домаћинству са родитељима. Од укупног броја домаћинстава, једнородитељских домаћинстава има 13%. Међу њима је двоструко више самохраних мајки него очева. Расте број разведених у поређењу са бројем склопљених бракова.

О животном стандарду домаћинстава нема прецизних података. Процена на основу пројекције података са нивоа републике говори да око 12.000 (14%) домаћинстава живи у изразито тешким материјалним условима, 42.000 (50%) домаћинстава има низак животни стандард, 18.500 (21%) домаћинстава средњи, 8.500 (10%) домаћинстава има средње високи материјални положај и 4.200 (5%) домаћинстава има високи животни стандард.

2.3. Економија

2.3.1. Привредни раст

За оцену економских резултата неке привреде или региона, један од најрелевантнијих показатеља јесте темпо привредног раста. Он показује којом брзином привреда региона излази из једног стадијума развијености и улази у нови.

Табела 2: Народни доходак (2005. година)

	Укупно, у хиљ. дин. <i>Total, in thousand dinars</i>	По становнику	
		<i>Per capita</i>	
		у дин. <i>in dinars</i>	Ниво, Република Србија=100 <i>Level, Republic of Serbia =100</i>
Република Србија, <i>Republic of Serbia</i>	918 732 972	123 473	100,0
Нишавски округ, <i>Nis district</i>	45 036 985	118 807	96,2
Град Ниш, <i>City of Nis</i>	37 974 652	149 971	121,5
Ниш-Медијана, <i>Nis-Medijana</i>	...	...	...
Ниш-Нишка Бања, <i>Nis-Niska Banja</i>	845 099	54 944	44,5
Ниш-Палилула, <i>Nis-Palilula</i>	...	...	...

Ниш-Пантелеј, <i>Nis-Pantelej</i>	...	...	...
Ниш-Црвени Крст, <i>Nis-Crveni Krst</i>	...	...	...
Алексинач, <i>Aleksinac</i>	3 320 292	59 566	48,2
Гаџин Хан, <i>Gadzin Han</i>	1 120 302	115 782	93,8
Дољевац, <i>Doljevac</i>	733 239	38 716	31,4
Мерошина, <i>Merasina</i>	806 845	55 868	45,2
Ражањ, <i>Razanj</i>	438 362	41 594	33,7
Сврљиг, <i>Svrljig</i>	643 293	38 928	31,5

Извор: Статистички годишњак Града Ниша 2007, Град Ниш, новембар 2008, стр. 288.

Град Ниш учествује са 4,13% у стварању укупног НД (народног дохотка) Србије, а са 84,31% у стварању народног дохотка Нишавског округа. Укупан допринос осталих општина Нишавског округа стварању народног дохотка Републике Србије (Алексинач, Гаџин Хан, Дољевац, Мерошина, Ражањ и Сврљиг) је изузетно низак, са тенденцијом даљег опадања.

Табела 3: Народни доходак по облику својине и *Per capita*

(у хиљ.дин.)

	Укупно <i>Total</i>	По облицима својине <i>As per types of ownership</i>					По становнику <i>Per capita</i>	
		друштвена својина <i>social property</i>	приватна својина <i>private property</i>	задружна својина <i>joint property</i>	мешовита својина <i>mixed property</i>	државна својина <i>public property</i>	у динарима <i>in dinars</i>	ниво просек PC=100 <i>level average PC=100</i>
1996	1 874 025	946 287	493 816	9 757	424 165	-	7 443	140,2
1997	2 447 008	1 128 986	712 013	7 921	598 088	-	9 718	139,0
1998	3 410 206	1 333 798	961 859	19 297	997 042	98 210	13 559	132,7
1999	4 185 970	1 626 804	1 403 557	55 624	1 004 866	95 119	16 670	102,8
2000	9 245 483	2 696 445	3 163 491	135 503	2 310 117	939 927	36 908	104,0
2001	15 798 950	6 867 222	5 227 069	133 592	3 723 415	-152 348	63 120	109,5
2002	21 964 017	7 975 843	7 676 401	156 871	5 810 664	344 238	87 646	114,8
2003	23 497 852	2 343 552	9 055 794	119 435	10 907 094	1 071 977	93 482	105,9
2004	35 693 779	2 749 951	12 630 785	132 474	18 097 455	2 083 114	141 568	119,0
2005	37 974 652	576 699	31 253 037	90 891	2 760 533	3 293 492	149 971	121,5

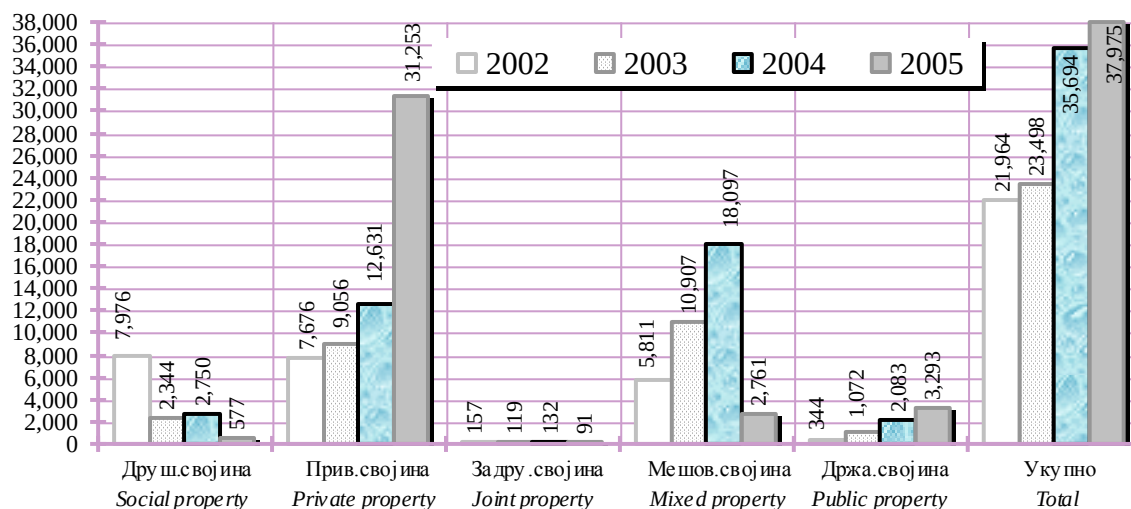
Извор: Статистички годишњак Града Ниша 2007, Град Ниш, новембар 2008, стр. 121.

Напомене:

Колона Приватна својина обухвата предузећа, газдинства и радње.

Подаци за 2005. годину обрачунати без ПДВ-а, нису упоредиви са претходном годином.

Народни доходак по облику својине (мил. дин.)

Извор: Статистички годишњак Града Ниша 2007, Град Ниш, новембар 2008, стр. 121.

Народни доходак који потиче из друштвеног сектора последњих година опада (са 6.867.222.000 динара у 2001. години на 576.699.000 динара у 2005. години), а у приватном сектору расте (са 5.227.069.000 динара у 2001. години на 31.253.037.000 динара у 2005. години). Учешће друштвене својине у стварању НД расте све до 2002. године када је он достигао вредност од 7.975.843.000 дин, да би већ наредне године рапидно почео да пада на 2.343.552.000 дин. НД приватног сектора био је у благом порасту до 1999. године да би након тога почео значајно да расте и у 2005. године достигао вредност од 31.253.037.000 дин. Овакав тренд је последица убрзане власничке трансформације (приватизације) у граду Нишу последњих година. Последње деценије НД по становнику је изнад просека Републике Србије. НД по глави становника у граду Нишу је почетком 1990-тих опадао у односу на републички просек а последњих година бележи постепени раст (5,9% у 2003. години, 19% у 2004. години и 21,5% у 2005. години).

2.3.2. Привредна структура

Анализирајући привредну структуру града Ниша према тросекторском моделу уочава се да терцијарни сектор партиципира са највећим процентом у стварању НД, а затим индустрија и пољопривреда код којих је тај проценат нижи. Учешће терцијарног сектора далеко је испод нивоа неких европских градова сличне величине, што се посебно односи на допринос туризма у укупном доходу.

Прерађивачка индустрија заузима доминантно место у стварању НД (са 49,1% у 2005. години), а затим следе трговина на велико и мало и саобраћај (са 23,5% и 9,7%, респективно). Од осталих делатности једино је значајније још учешће грађевинарства (учествује у стварању НД са 5,1% у 2005. години), а занимљиво је веома ниско учешће пољопривреде, лова, шумарства и водопривреде (са 3,9%), као и

изузетно низак допринос угоститељско-туристичких капацитета у стварању НД (2,0%), што указује на горе поменути мали допринос туризма укупном развоју града Ниша.⁹

Индустрија

Индустрија у Србији је између 1989. и 2000. год. забележила драстичан пад од 50%. Данас, традиционално продуктивни извозни сектори обраде метала, машинство и опрема, израда текстила, обућа и производи од коже, послују са мање од 25% нивоа на којем су били 1989. године. При томе, нема доказа о значајнијим променама индустријске производње у четворогодишњем периоду од 2000. до 2004. год.¹⁰

Општи ниво индустријске производње у Нишу је низак. У 2004. години у односу на 1990. год. износио је 45%. Највећи пад физичког обима индустријске производње био је у 1993. години -37% и 1999. године -25,6%. У периоду 1994 - 1998. год., индустријска производња је расла. Ланчани индекси индустријске производње показују тенденцију сталног опадања, тако да је укупна индустријска производња у 2004/03 опала 17,9%, а у 2005/04 за 8,1%, у 2006/05 за 2,3% и у 2007/06 за 3,7%¹¹.

У периоду 1995 – 1998. године забележен је раст ланчаних индекса индустријске производње (од 87,1 на 124), да би већ наредне 1999. тај индекс пао на 70,8 што је у највећој мери последица ратних дешавања. Године 2000. је индекс поново у порасту (133,4), 2001. у паду (91), 2002. у порасту (121,7), 2003. у паду (97,7), итд., да би 2007. у односу на 2006. био поново у паду (96,3) и тако стално циклично.¹² Ово је поред осталог, индикатор озбиљних структурних проблема у којима егзистира привреда Ниша, али и Србије последњих деценија.

Пољопривреда

Пољопривреда, као веома значајан сегмент укупне привредне активности, учествује у стварању укупног НД Ниша са 3,87% у 2005. години, док је на нивоу Републике учешће пољопривреде у стварању НД знатно веће 16,98%, као и у Нишавском округу 10,80%. Када је реч о учешћу пољопривреде, шумарства и водопривреде у укупној запослености становништва града оно износи 0,80% у 2006. години, што је, такође, ниже од учешћа на нивоу РС где износи 2,9% и у Нишавском округу 1,4%..¹³

Укупни земљишни фонд града Ниша износи 596,71 км². Укупно пољопривредно земљиште на територији града Ниша износи 37.837ха, од чега је 81,15% у приватном власништву (30.708ха)¹⁴. Просечни земљишни посед је око 3ха, а учешће ораничног у просечном поседу је око 2ха по

⁹ Видети табеле 1 и 2, Анекс 1.

¹⁰ Стратегија подстицања и развоја страних улагања (2006.год.), стр. 11.

¹¹ Статистички годишњак Града Ниша 2007, Град Ниш новембар 2008, стр.129, Видети табелу 4, Анекс 1.

¹² Статистички годишњак Града Ниша 2007, Град Ниш, новембар 2008, стр. 127., 128. и 129.

¹³ Статистички годишњак града Ниша за 2007. год., Град Ниш, новембар 2008, стр. 278.

¹⁴ Прерачунато на основу Статистичког годишњака Града Ниша 2007, Град Ниш, новембар 2008., стр. 133.

домаћинству. Доминирају уситњени приватни поседи, који се најчешће састоје од неколико парцела, просечне величине мање од 5ха. Од укупног пољопривредног земљишта на оранице отпада 55,96%, воћњаке око 5,0%, винограде 9,30%, ливаде 5,1% и пашњаке 24,58%.¹⁵ Доминирају II, III, IV и V бонитетна класа земљишта. Основна компаративна предност нишког земљишног фонда је разноликост по типовима, надморској висини, начинима искоришћавања (што је предуслов за развој свих видова пољопривредне производње) и незагађеност земљишта, што омогућава најкраћу и најефикаснију конверзију конвенционалне у органску пољопривредну производњу¹⁶.

Сточни фонд града Ниша је 01.12.2006, год. бројао 3610 говеда, 4.750 оваца, 15.369 свиња и 93.088 комада живине.¹⁷ Сточарска производња се ослања на производњу биља која је 2006. год. износила: 14.671т пшенице, 26.876т кукуруза, 3.109т детелине и 11.408т луцерке.¹⁸ Сточарство се последњих година опоравља, модернизује и повећава квалитет, а нешто већа стопа раста је у млекарству у односу на друге видове сточарске производње. Последњих година је присутна и експанзија у неконвенционалним видовима сточарења (пужеви, зечеви, нутрије, глисте, емуи), док је још увек спорадично присуство органске пољопривредне производње. Површине под шумама су око 15.671ха. Богатство подземних и надземних вода погодних за наводњавање значајно је за успостављање профитабилне биљне производње, индустрију прераде воде и развој бањског туризма.¹⁹

У приградској и сеоској средини града Ниша живи 72.357 становника (28,89% од укупног становништва), чија просечна старост износи око 40 година, а око 23.310 становника је у добу 15-40 година старости. Између два пописа (1991-2002) учешће пољопривредног становништва у укупном на територији града Ниша се смањило са 4,4% на 2,05%, а удео активног пољопривредног становништва у укупном становништву града са 3,6% на 1,5%. Истовремено, удео пољопривредног у укупном становништву на нивоу Нишавског округа је 7,9%, а на нивоу Републике 10,9%, док је удео активног пољопривредног становништва у укупном 7,06% и 8,37% респективно.²⁰

Пољопривредна механизација на подручју града је значајна (7.000 трактора, 14.000 једноосовинских самоходних машина, 130 комбајна, 1.000 пумпи за наводњавање, итд.), од чега је у приватном власништву 99,5% механизације. Основна карактеристика је изразита старост (просек 20 година) и амортизованост машина.

У Нишу је развијена индустрија прераде пољопривредних производа, репроматеријала и опреме за пољопривредну производњу (више од 30 агроиндустријских фирми). Од 20 домаћих и страних банака на подручју града Ниша свега 6 је имало пласмане у пољопривреду, што уз високе каматне стопе заокружује слику о неповољним условима за кредитирање пољопривреде. Од изузетног значаја је

¹⁵ Статистички годишњак Града Ниша 2007, Град Ниш, новембар 2008., стр. 133.

¹⁶ Стратегија економског развоја руралног подручја града Ниша за 2007-2010., 2006. Видети такође табеле 5 и 6, Анекс 1.

¹⁷ Статистички годишњак града Ниша за 2007. год., Град Ниш, новембар 2008., стр. 137.

¹⁸ Статистички годишњак града Ниша за 2007. год., Град Ниш, новембар 2008., стр. 134. и 135.

¹⁹ Стратегија развоја сеоског подручја (економског руралног развоја) на подручју града Ниша за период од 2007-2010. године (2006. год.)

²⁰ Статистички годишњак града Ниша за 2005. годину, стр. 42., 179.

присуство великог броја институција које пружају подршку руралном развоју, као што су: ДП Агроразвој Ниш, Центар за виноградарство и воћарство Ниш, Ветеринарски специјалистички институт Ниш, Универзитет у Нишу, Регионални задружни савез Ниш, Регионална привредна комора Ниш, локална самоуправа. Истичу се и добра искуства са досадашњим развојним пројектима страних донатора (пројекти “Река млека” и “Добра фарма”), које треба наставити и проширити и у будућем периоду.

Сеоско подручје града Ниша карактерише производна разноликост. Оно је груписано у 4 рејона: ратарско-повртарски, сточарски, агротуристички и воћарски рејон. Рејонизација је обављена на основу производних потенцијала и традиције, природних и техничких предуслова. Највећи потенцијал за раст има агротуристички рејон због величине и веома повољних природних услова за развој производње и услуга, чиме се ствара додата вредност у пољопривреди. Природна богатства (Сићевачка и Јелашничка клисура, планински предели са ски стазама, параглајдинг полазиштима, мото-крос стазама, бањама, као и манастирима) омогућавају развој руралног туризма (агро-, еко-, етно-, ловни и транзитни туризам).²¹

Грађевинарство

Град Ниш је учествовао у вредности изведених грађевинских радова у Републици Србији 2006. године са 3,78%, а у вредности стамбене изградње са 5,11%. Број укупно завршених станова у 2006. години у граду Нишу је износио 970 (у Србији, 18.162 станова). Број изграђених станова на 1.000 становника у граду Нишу је 3,8 што је више и у односу на Нишавски округ, 3,1 и у односу на Србију, 2,5.²²

Учешће сектора грађевинарства у структури народног дохотка Града Ниша у 2005. години износио је 5,1%, и већи је него на нивоу Нишавског округа где је износио 4,84%, али нижи него на нивоу Републике Србије, где је износио 7,33%.²³ Ови подаци указују на потребу, као и потенцијале повећања учешћа грађевинског сектора у стварању друштвеног производа и народног дохотка Града Ниша и Нишавског округа у будућем периоду.

Трговина

Сектор Трговина на велико и мало и оправка је у 2005. години остварио народни доходак од 8.897.140 (у хиљадама динара), што посматрано кроз учешће у укупном народном доходу Града Ниша за исту годину износи 23,5%. Учешће овог сектора у стварању народног дохотка Града Ниша је константно изнад 20% од 2002. године наопамо, што указује на њен велики значај са становишта структуре привредне активности у Граду Нишу. Томе се придружују подаци о броју запослених у сектору

²¹ Стратегија развоја сеоског подручја (економског руралног развоја) на подручју града Ниша за период од 2007-2010. године (2006. год.)

²² Статистички годишњак града Ниша за 2007. годину, Град Ниш, новембар 2008., стр. 305.

²³ Прерачунато на основу Статистичког годишњака Града Ниша за 2007, Град Ниш, новембар 2008., стр. 291.

Трговине на велико и мало, који за 2007. годину у Граду Нишу износи 9.642, односно посматрано по учешћу у укупном броју запослених 12,4% што је више од републичког просека од 9,8%.²⁴

У односу на структуру привредних сектора према броју активних предузећа, у Нишу је у 2004. години од укупног броја предузећа највећи број пословао у сектору трговине, 46%, а потом у сектору прерађивачке индустрије, 30%. Највеће учешће у оствареним укупним приходима општине имају индустријски сектор (43,6%) и сектор трговине (39,4%)²⁵. Такође, сектор трговине значајно учествује у самосталном личном раду средствима у својини грађана, будући да број радњи у својини грађана износи 4.116, а број запослених у њима (без власника) 6.118.²⁶

Туризам

Туристички промет Града Ниша је испод нивоа који је био почетком 90-их година 20. века. Укупан број туриста 1991. године износио је 118.344, а у 2007. години свега 84.279²⁷. Кретање укупног броја туриста у периоду од 1990. до 2007. године је цикличан. Број иностраних туриста из 1991. године (33.637 гостију), још увек није достигнут (30.349 у 2007. години)²⁸.

У односу на број ноћења туриста, уочава се пад у односу на 1991. годину у целокупном периоду до данас. Укупан број ноћења туриста у 1991. години био је 350.293, док је у 2007. години био 310.039. Број ноћења страних туриста је у порасту од 2000. године (41.037 у 2007.), али је број ноћења домаћих туриста у сталном паду (од 487.828 у 2000. години опао на свега 269.002 у 2007. години²⁹).

Просечан број ноћења туриста у Граду је непромењен у последњих десетак година (3,9 ноћења у 1995. години и 4,6 ноћења у 2006. години). Просечан број ноћења страних туриста је свега 1,6 у 2006. години³⁰. Највећи број туриста одседао је у хотелима, а најмањи у камповима, што важи и за број ноћења.

²⁴ Статистички годишњак Града Ниша 2007, Град Ниш, новембар 2008., стр. 109., 123. и 285.

²⁵ Статистички годишњак Града Ниша за 2005. годину, Град Ниш, 2006., стр. 101.

²⁶ Статистички годишњак Града Ниша 2007, Град Ниш, новембар 2008., стр. 154.

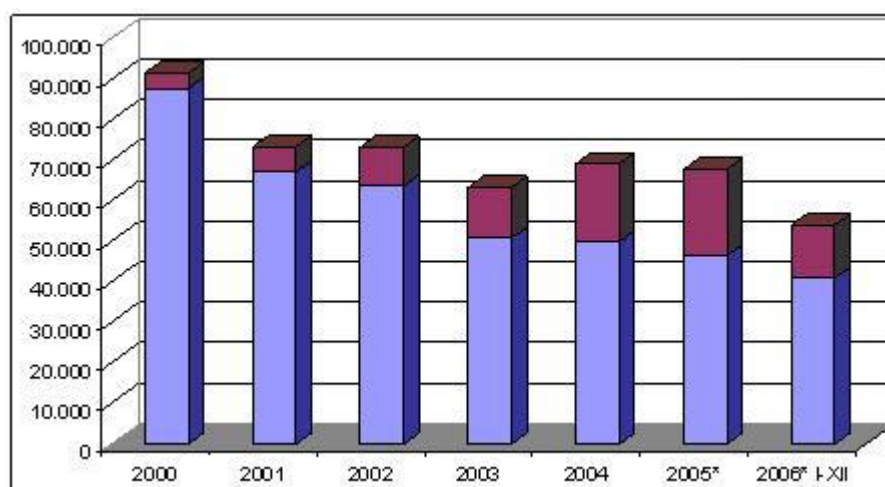
²⁷ Статистички билтен Града Ниша, 7-9/2008, Град Ниш, Управа за привреду, одрживи развој и заштиту животне средине, Одсек за статистику, стр. 7.

²⁸ Исто

²⁹ Статистички билтен Града Ниша, 7-9/2008, Град Ниш, Управа за привреду, одрживи развој и заштиту животне средине, Одсек за статистику, стр. 7.

³⁰ Видети табелу 7, Анекс 1.

Број страних и домаћих туриста

2.3.3. Запосленост и образовање

Запосленост

Сагледавајући структуру активног становништва на подручју које покрива територију Нишавског округа, односно Филијале Ниш, а према извештају Републичког завода за статистику, евидентиран број запослених у Граду Нишу у свим секторима делатности је 78.167 лица и то 61.457 запослених у предузећима, установама, задругама и организацијама, а 16.710 приватних предузетника, лица која самостално обављају делатност и запослених код њих³¹, док је индивидуалних пољопривредника 3.425³² тако да је укупан број запослених 81.592. У пар последњих година долази до опадања укупног броја запослених од 80.457 у 2005. години на 78.167 у 2007. години (пад за 2,84%), као и броја запослених у предузећима, установама, задругама и организацијама од 65.084 у 2005. години на 61.457 у 2007. год. (пад за 5,57%). Истовремено је порастао број приватних предузетника и лица која самостално обављају делатност са 15.374 у 2005. години на 16.710 у 2007. години (пораст од 8,69%). Ово је последица приватизације, стечаја и ликвидације већег броја друштвених предузећа у протеклих неколико година уз раст приватног сектора и запослености у њему. Раст запослених у приватном сектору се огледа и у чињеници да је 2001. године чак 91,6% запослених у Граду Нишу радило у предузећима и установама а свега 8,4% као приватни предузетници, док у 2007. години тај проценат износи 78,6% и 21,4%, респективно.³³

³¹ Статистички годишњак Града Ниша 2007, Град Ниш, новембар 2008., стр. 107. и 108.

³² Исто, стр. 260.

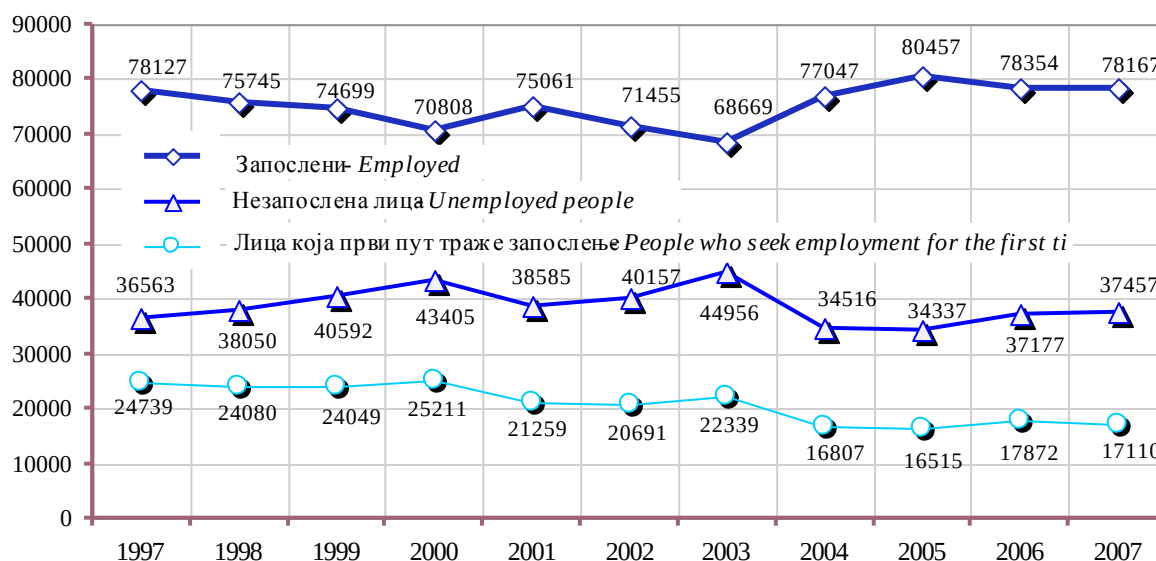
³³ Статистички годишњак Града Ниша 2007, Град Ниш, новембар 2008., стр. 113.

Један од најзначајнијих макроекономских индикатора који говори о стању привреде, је индикатор запослености/незапослености. Укупан број запослених у Граду Нишу од 2000. године варира, он је 2007. у односу на 2000. годину у порасту. Стопа запослености износи 60,1% (док је на нивоу Републике Србије 60,4%). Према попису из 1991. године, стопа запослености је била 81,2%³⁴. Највећи број запослених је у привреди (43.600 у 2006. години), док је у ванпривреди неколико пута мањи (18.453 у 2006. години). Највећи број запослених је у прерађивачкој индустрији, трговини и саобраћају, што је последица секторског учешћа у стварању НД.³⁵

Град Ниш бележи високу стопу незапослености³⁶. Укупан број незапослених је на крају 2007. године износио 37.457. Највећи број незапослених је са средњом стручном спремом (13.485). Такође, велики је број незапослених и са високом стручном спремом (2.506).

Број запослених, незапослених и лица која први пут траже запослење, као и кретање ових података током десетогодишњег периода, од 1997. до 2007. године најбоље се може сагледати на следећем графичком приказу.

Запослени, незапослена лица и лица која први пут траже запослење³⁷

Највећи проценат незапослених је у старосној доби од 31 до 40 година (24,4%), уз велики проценат незапослених младих од 19 до 25 година (21,1%) и од 26 до 30 година старости - 16,7%. Међу младима највише незапослених има са IV и III степеном стручности, али је велики број незапослених и са високом стручном спремом (VII-I).³⁸

³⁴ Студија развоја локалне економије града Ниша, 2005., стр. 14.

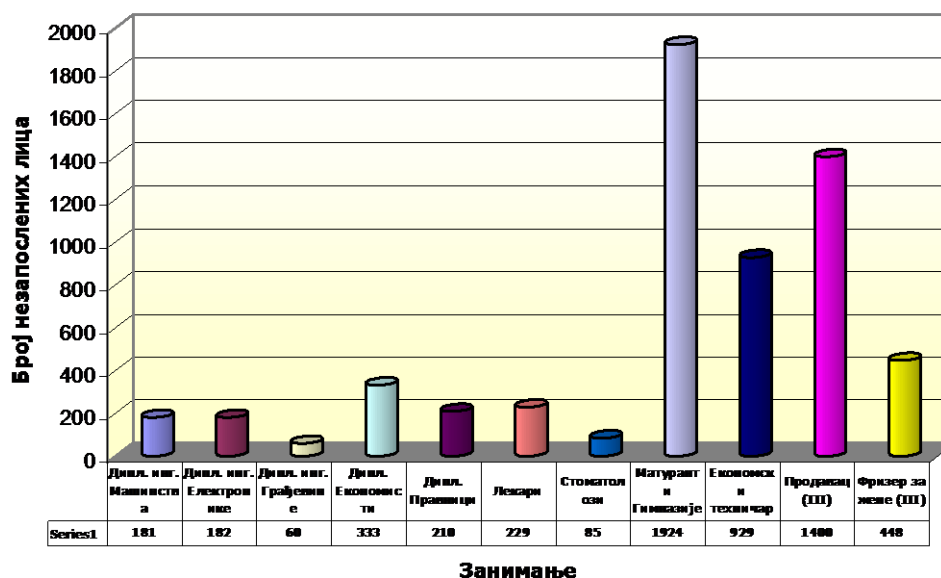
³⁵ Статистички годишњак Града Ниша 2007, Град Ниш, новембар 2008., стр. 107. и 108. .

³⁶ Видети табелу 8, Анекс 1.

³⁷ Статистички годишњак Града Ниша 2007, Град Ниш, новембар 2008., стр. 113.

³⁸ Месечни билтен 12-2006, Национална служба запошљавања, Филијала Ниш, видети Табелу 9, Анекс 1

**Преглед незапослених лица према неком од занимања
за Град Ниш - децембар 2005. године**

Највише незапослених лица је са III и IV степеном стручне спреме, али је и највише слободних радних места за тај ниво стручности. Када је реч о високо стручним кадровима (VII-I степен стручне спреме), увидом у податке Националне службе запошљавања – Филијала Ниш, уочава се да је већи број слободних радних места од броја лица која траже запослење (4.396 у односу на 2.601), док код VII-II степена стручности потребе су знатно веће од понуде (114 према 50).³⁹

Иако постоји потреба за високо стручним кадровима, постоји несразмера у понуди и тражњи са становишта појединих занимања, што указује на недовољно праћење потреба привреде за појединим профилима од стране образовних институција. Наиме, највише незапослених са VII-I степеном стручне спреме има међу дипломираним економистима, правницима и докторима медицине, док код IV степена стручне спреме, међу незапосленима преовлађују матуранти гимназије, економски техничари, продавци и фризери. Такав тренд се задржао и до данас.

Просечне зараде запослених радника су испод републичког просека како укупно, тако и за привреду (укупне зараде-Град Ниш у 9/2008 износиле су 40.231, а у Републици Србији 46.015 динара; зараде у привреди-Град Ниш 34.593, а у РС 43.837 дин.)⁴⁰. Посматрајући по општинама, највећи просек зарада има општина Црвени крст (у 9. месецу 2008. 34.972 дин.), а потом општина Нишка Бања (32.455), а најмањи општина Палилула (у 9. месецу 20.410), а у претходним месецима 2008. године општина Пантелеј. У односу на делатности, највећи просек зарада је у ванпривреди и то у финансијском посредовању, здравству и државној управи. Прерађивачка индустрија, као делатност са највећим

³⁹ Извештај о пословању за 2006. годину, Национална служба за запошљавање, Филијала Ниш, јануар 2007.

⁴⁰ Видети табеле 10., 11. и 12., Анекс 1.

учешћем у стварању НД и највећим бројем запослених, има низак ниво просечних зарада. Трговина, туризам и саобраћај као водеће терцијарне делатности имају такође веома низак просек зарада.

Стопа незапослености је близу 40% активног становништва. Готово 19,9% становништва града живи од пензија и других трансфера. У Републици Србији тај проценат је 20,2 а у Нишавском округу 20,7. Удео ове категорије становника се повећао за 6,1% у 2002. години у поређењу са 1991. Удео зависног становништва је 34,3% (у Републици Србији 34,5%, у Нишавском округу 34,3%)⁴¹. Он је опао за 4,4% од 1991. године. Удео пољопривредног становништва у укупном становништву је 2%, а учешће активног пољопривредног становништва у укупном активном становништву је 3,2%. Индекс економске зависности се повећао од 114 у 1991. године на 119 у 2002. години.

Табела 4: Индекси економске зависности од 1953. до 2002.

	1953	1961	1971	1981	1991	2002
Индекс зависности (УН)	48.4	49.6	38.5	38.9	40.1	43.4
Индекс зависности (Србија)	66	76	70	61	72	76
Индекс активног становништва	3.48	2.16	2.64	2.25	1,09	1.11

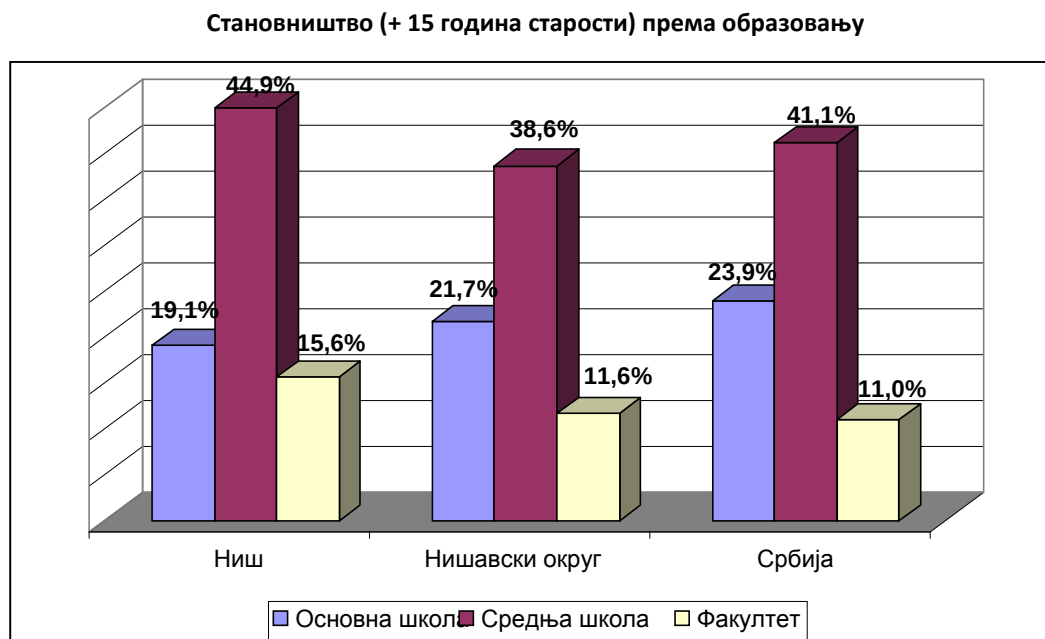
Напомена: У српској статистици, контингент зависног становништва се дефинише као млађи од 20 плус мушкарци старији од 64 година плус жене старије од 59 година. Статистика УН дефинише зависно становништво као млађе од 15 година плус старији од 64 године.

Образовање становништва

У образовној структури становништва града Ниша старог 15 и више година, према попису из 2002. године, доминира становништво са завршеном средњом школом са 44,9% (на нивоу Републике 41,1%, на нивоу Нишавског округа, 38,6%), затим становништво са основним образовањем 19,1% (РС–23,9%, Нишавски округ–21,7%), док становништво са вишом и високом стручном спремом чини 15,6% становништва (РС–11%, Нишавски округ–11,6%).⁴² Велики удео становништва на нивоу основног и ниже од основног образовања (мада нешто повољнији од републичког просека) указује на потребу већег ангажовања на образовању становништва кроз различите програме дошколовавања, доквалификације, преквалификације и перманентног образовања.

⁴¹ Статистички годишњак града Ниша за 2005. годину, Град Ниш, 2006.

⁴² Прерачунато - Статистички годишњак града Ниша за 2005. годину, Град Ниш, 2006. стр. 175. и 176.

2.3.4. Конкурентност привреде на подручју Регионалне привредне коморе Ниш

Регионална конкурентност представља способност региона да привуче, убрза и подржи привредну активност тако да привреда тог региона има динамичан привредни раст. Посебно су важни тзв. микро-показатељи регионалне конкурентности као што су резултати пословања привреде одређеног региона, ефикасност и ефективност пословања.

Регионална привредна комора у Нишу прати податке о активности привредних субјеката три региона – Нишавског, Пиротског и Топличког, што омогућује и упоредни преглед, као и сагледавање конкурентности ширег дела југоисточне Србије, а не само Града Ниша у односу на остале регионе и Србију у целини.

Висина трошкова рада по запосленом, као и учешће трошкова рада у укупним трошковима пословања је уз продуктивност рада веома важан показатељ конкурентности привреде како са становишта инвеститора тако са становишта привлачења страних директних инвестиција. У том смислу, три региона које покрива Регионална привредна комора Ниш, имају ниже трошкове рада по запосленом по сату у односу на Србију у целини, а посебно Град Београд и регионе у Војводини. Када се посматра учешће трошкова рада у укупним трошковима пословања ситуација је неповољнија. Трошкови рада у Нишавском округу учествују са око 15%, а у Пиротском и Топличком изнад 20%, па су ови региони мање конкурентни у односу на Србију у целини (око 13%) и посебно неке регионе у Војводини.⁴³

Платни биланс је основни елемент за анализу конкурентности једне земље или региона. Негативан предзнак биланса роба и захваљујући томе укупног текућег биланса, један је од највећих макроекономских проблема привреде Србије у целини и појединих региона. Хроничан и растући

⁴³ Стратегија регионалног развоја Србије, 2008. год., стр. 50.

дефицит и све мања покривеност увоза извозом, условљавају и огромно екстерно задуживање око чијег се сервисирања нагомилавају крупни проблеми.

У анализи конкурентности привреде града Ниша користили смо анализу Регионалне привредне коморе Ниш (РПК), која спољнотрговинску размену посматра преко три округа – Нишавског, Пиротског и Топличког. У 2006. години, на подручју које обухвата РПК, остварена је укупна спољнотрговинска размена у вредности од 669.350.304 US\$. У односу на исти период претходне године, укупни спољнотрговински промет повећан је за 141%. У структури размене, извоз учествује са 44%, а увоз са 56%, што говори да је регион пословао са дефицитом од 85.801.264 US\$, који је у односу на 2005. годину знатно повећан. Покривеност увоза извозом износи 77%, што је велики пад у односу на 2005. годину када је она била чак 96%. Повећање спољно-трговинског дефицита и смањење покривености увоза извозом су показатељи пада макроекономске конкурентности читавог региона. Доминантну улогу у оствареном извозу има Пиротски округ (55%), а у увозу Нишавски округ (75%), док у извозу учествује са свега 40%. Топлички округ има удео у размени 3% у увозу и 5% у извозу. Привреда овог подручја у укупној спољнотрговинској размени Републике Србије учествује са свега 3,4% (у извозу 4,5%, а у увозу са 2,8%).

У односу на спољнотрговинску размену општина, најуспешнија општина је Пирот, која у укупној спољнотрговинској размени учествује са 34%. Више од половине извоза региона (52%) је реализовала ова општина. Међу општинама које су оствариле позитивну размену са иностранством су и Алексинац, Бабушница, Бела Паланка, Блаце, Куршумлија, Мeroшина, Ражањ и Сврљиг.

Највећа вредност увоза реализована је на подручју општине Медијана и Црвени крст и то са 60% укупног увоза региона⁴⁴. Главне увозне и извозне дестинације региона су углавном земље ЕУ, као и бивше југословенске републике. Највећи извоз регион Ниша је остварио у земљама ЕУ – Француској, Немачкој и Великој Британији, док је највећи увоз из Немачке, Кине и Бугарске⁴⁵. Најконкурентније робе у извозу у региону у 2006. години биле су: производи од каучука и гуме (извоз у вредности од 131.099.936 US\$), производи од простих метала (извоз у вредности од 42.240.578 US\$), одећа и производи од текстила (извоз у вредности од 26.148.312 US\$), машине, апарати и уређаји (17.547.047 US\$), биљни производи (17.182.385 US\$). У увозу највеће учешће бележе следећи производи: машине, апарати и уређаји (91.031.120 US\$), производи од пластичних маса и каучука (54.893.326 US\$), производи од простих метала и прости метали (48.777.531 US\$), текстил и производи од текстила (37.898.957 US\$), производи хемијске и сродних индустрија (33.548.171 US\$).

Регион који обухвата ова три округа је остварио отворену компаративну предност једино у производњи биљних производа, производа животињског порекла, производа од пластичних маса и каучука, производа од дрвета и обуће. Акценат је на производњи производа нижег степена обраде и сировина, што у савременим условима јасно казује да је регион још увек у првој фази конкурентности

⁴⁴ Видети табеле 13. и 14., Анекс 1.

⁴⁵ Видети табелу 15, Анекс 1.

– фази ценовне конкурентности, која се врло лако имитира и веома је нефлексибилна у савременим условима привређивања.

Када је реч о Нишавском округу горе наведено потврђују и подаци о учешћу у бруто додатој вредности појединих технолошких група прерађивачке индустрије. Наиме, у тој структури учеће Low tech група прерађивачке индустрије је 47,2%, Medium tech 33,2% и High tech 19,6%.⁴⁶ При томе је највеће учешће Производње прехранбених производа, пића и дувана са 43,9%; Производње производа од основних метала и стандардних металних производа 15,3%; и Производња хемикалија, хемијских производа и вештачких синтетичких влакана 12,1%.⁴⁷ Дакле, преовладавају Low tech и Medium tech групе прерађивачке индустрије уз мало учешће High tech производа који стварају највећу додатну вредност у индустрији.

2.3.5. Капитал и инвестиције

Само 13-16% БДП Србије одлази у инвестиције, што је једна половина нивоа улагања у успешним транзиционим земљама. При томе, домаћа улагања су значајна због тога што су, по правилу, већа од страних директних инвестиција (СДИ). Тако је учешће инвестиција у БДП (домаћа улагања) за 2003. год. у Србији износило 14,1%, а за 2004. год. процена учешћа је износила 19,2%.

СДИ у Србији у милионима УСД у периоду 2000-2006. су износиле: 2000. год.-50 милиона US\$, 2001.-165, 2002.-475, 2003.-1.360, 2004.-966 и 2005.-1.481 тј. готово 1,5 милијарди долара.⁴⁸ У 2006. год. прилив СДИ је био скоро три пута већи и износио 4,1 милијарду долара. Највећи део прилива СДИ у Србију је дошао кроз приватизацију друштвених и државних предузећа.

Привреда Ниша располаже са 86% вредности имовине и 82% вредности капитала Нишавског округа, остварује око 89% прихода и 80% добити, док у стварању губитака учествује чак 94%. Генерално привреда Ниша је нето губиташ (у 2004. год. укупан губитак у привреди је већи од добитка 5,2 пута).

Основна средства у привреди Града Ниша (исказана по набавној вредности) износе за 2003. годину 184.544.707 (у хиљ.дин.), од чега на опрему отпада 35,24%. Амортизација основних средстава за исту годину износи 5.988.436 (у хиљ.дин.).⁴⁹ У односу на остварене инвестиције у граду Нишу по делатностима, подаци из 2006. год. указују да је од укупних инвестиција у нова основна средства највише улагано у прерађивачку индустрију 23,75%, саобраћај и везе 26,43%, грађевинарство 13,3%,

⁴⁶ Стратегија регионалног развоја Србије, 2008. год. стр. 127.

Напомена: У Low tech групе прерађивачке индустрије спадају: Производња прехранбених производа, пића и дувана, Производња текстила и текстилних производа, Производња коже и производа од коже. У Medium tech спадају: Производња дрвета и предмета од дрвета, Производња целулозе и папира, Производња кокса и деривата нафте, Производња хемије и хемијских производа, Производи од гуме и пластике, Производња основних метала и стандардних металних производа. У High tech спадају: Производња машина и уређаја, Производња електронских и оптичких уређаја, Производња саобраћајних средстава, и сл.

⁴⁷ Стратегија регионалног развоја Србије, 2008. год. стр. 126.

⁴⁸ Стратегија подстицања и развоја страних улагања (2006. год.), стр. 22.

⁴⁹ Статистички годишњак Града Ниша за 2007. год., Град Ниш, новембар 2008., стр. 124.

трговину на велико и мало 11,26%, а у остале секторе знатно мање.⁵⁰ Када је реч о оствареним инвестицијама у граду Нишу по карактеру изградње и техничкој структури, по подацима из 2006. год. највећи део инвестиција је био у нове капацитете 46,4%, за реконструкцију, модернизацију, доградњу и проширење (41,12%), и у одржавање постојећих капацитета 12,48%. Са становишта техничке структуре инвестиција највише је улагано у грађевинске радове 72,2%, у домаћу опрему 18,67%, у увозну опрему 7,05%, и остало 2,08%⁵¹. Вредност укупних инвестиција у периоду 1995-2002. је у граду Нишу порасла 29 пута, што је показатељ значајног пораста инвестиционих активности, али је у односу на ниво инвестиција из 1990. год. незнатно већи (10%). Учешће остварених инвестиција у основна средства у 2006. год. у Нишу у укупним инвестицијама на нивоу Републике Србије је 3,72%, а у инвестицијама Нишавског округа 94,82%⁵².

2.3.6. Предузетништво

МСП имају важну улогу у економији Републике Србије, нарочито ако се има у виду учешће овог сектора у:

- 1) укупном броју предузећа (99,8%) и запослених (65,5%; у сектору МСП од 2004. до 2007. године отворено је око 149 хиљада нових радних места);
- 2) промету (67,6%), у бруто домаћем производу (око 36%), бруто додатној вредности (БДВ - 58,3%), профитабилности (38,6%) и продуктивности у пословању;
- 3) извозу (50,2%), увозу (64%) и инвестицијама (51,2%) у нефинансијском сектору;
- 4) микро предузећа доминирају у сектору МСП са учешћем од 95,6% укупног броја и запошљавају скоро 50% укупног броја запослених.⁵³

По подацима Републичког завода за статистику, број предузећа у Нишавском округу је 31.12.2006. износио 6.506, а у граду Нишу 4.884, што је повећање у односу на ситуацију из 2004. године. Повећано је учешће предузећа у приватном власништву у укупном броју предузећа и њихов број у Нишавском округу износи 3.281, што је последица убрзања приватизације последњих пар година (Табела 9.). Паралелно се смањује број друштвених предузећа који у Нишавском округу износи 221, док је број предузећа у државном власништву 244.

Табела 9: Укупан ниво приватизационе активности у Србији 2002-2005

2002-2005	Укупно понуђено	Укупно продато	Успешност (у %)	Приход од продаје у 000 Е	Инвестициони програм у 000 Е	Социјални програм у 000 Е
Тендери	96	54	56	908.736	737.541	271.955
Аукције	1.608	1.254	78	602.095	160.785	-
Тендери +	1.704	1.308	77	1.510.831	898.326	271.955

⁵⁰ Исто, стр. 177.

⁵¹ Статистички годишњак града Ниша за 2007, град Ниш, новембар 2008., стр. 175. (прерачунато на основу датих података)

⁵² Исто, стр. 237. Видети табеле 16. и 17., Анекс 1.

⁵³ Стратегија развоја конкурентних и иновативних малих и средњих предузећа за период од 2008. до 2013. године, 2008., стр. 5.

аукције						
Капитално тржиште	773	523	68	325.838	5.902	-
Укупно	2.477	1.831	74	1.836.669	904.227	271.955

Извор: Стратегија подстицања и развоја страних улагања (2006. год.)

Одлука о приватизацији је донета за 87 друштвених предузећа у Граду Нишу. Резултати приватизације друштвених предузећа, према подацима Управе за привреду, одрживи развој и заштиту животне средине града Ниша, су следећи:⁵⁴

- (I) у 2001. години, по тада важећем Закону о својинској трансформацији, у граду Нишу приватизовано је 5 друштвених предузећа;
- (II) у 2002. приватизовано је 3 ДП (1 методом јавног тендера, 2 методом јавне аукције);
- (III) у 2003. приватизовано је 18 ДП (3 методом јавног тендера, 15 јавном аукцијом);
- (IV) у 2004. приватизовано је 5 ДП методом јавне аукције;
- (V) у 2005. приватизовано је 12 ДП методом јавне аукције;
- (VI) у 2006. приватизовано је 12 ДП (1 методом јавног тендера, 11 јавном аукцијом);
- (VII) у 2007. (до маја) приватизовано је 9 ДП методом јавне аукције.

Укупно су приватизована 64 друштвена предузећа, од чега 5 методом јавног тендера, а 59 методом јавне аукције. Укупно је 7 предузећа чије се акције налазе на тржишту капитала.

Последњих десетак година број приватних предузетника и запослених код њих непрекидно расте, као последица горе поменуте приватизације друштвених и државних предузећа што се најбоље види из следеће табеле.

Табела 10. Број и зараде приватних предузетника, лица која самостално обављају делатност и запослених код њих

	Број приватних предузетника, и запослених код њих <i>Number of private entrepreneurs and their employees</i>		Месечна нето зарада, дин. <i>Monthly net income, dinars</i>		Радили у току године (просечан број месеци) <i>Performed work during a year (average number of months)</i>	
	приватни предузетници <i>entrepreneurs</i>	запослени <i>employees</i>	приватни предузетници <i>entrepreneurs</i>	запослени <i>employees</i>	приватни предузетници <i>entrepreneurs</i>	запослени <i>employees</i>
1998	4 680	1 365	1 750	1 300	12	12
1999	4 720	1 378	2 500	1 800	12	12
2000	5 628	1 693	4 630	3 330	12	12
2001	6 044	1 845	7 680	5 530	12	12
2002	5 850	6 253	9 014	6 400	12	12
2003 ¹⁾	6 234	6 292	9 659	6 528	12	12
2004	6 539	6 467	9 756	6 738	12	12
2005	7 314	7 209	15 416	8 087	12	12
2006	8 663	9 205	16 495	12 150	12	12
2007	9 716	10 240	17 846	13 680	12	12

¹⁾ Корекција података за 2003. годину извршена је на основу дописа Министарства финансија,

⁵⁴ Информација о приватизацији друштвених предузећа на територији Града Ниша, Управа за привреду, одрживи развој и заштиту животне средине Града Ниша (мај 2007. год.).

Регионалног центра Ниш, Филијале Ниш од 19.05.2005. и 25.05.2005. године.
Извор: Статистички годишњак Града Ниша за 2007., Град Ниш, новембар 2008., стр. 153.

У периоду 2000 – 2007. година, број регистрованих и активних малих и средњих предузећа (МСП) константно је растао и у Нишу и у Србији. Сектор МСП партиципира са релативно малим уделом у привреди Ниша. У 2004. години било је 2.327 МСП у Нишавском округу, што је 99,1% укупног броја предузећа у Нишу. Истовремено, МСП у Нишу репрезентују 25,97% укупног броја малих фирми у Србији, односно 3,49% свих фирми у Србији.⁵⁵

Растући број регистрованих радњи протекле деценије показује развој предузетништва у Нишу. Овај број је перманентно растао, од 5.850 у 2002. години, на 9.716 у 2007. години. Такође је растао и број запослених у њима који према подацима за 2007. годину (без власника) износи 10.240. Највећи број радњи и запослених у радњама је у сектору трговине (4.116 радњи - 42,36% и 6.118 запослених) и у занатству (3.321 радњи - 34,18% и 2.897 запослена).⁵⁶ Ови подаци се најбоље могу сагледати из следеће табеле.

Табела 11. Самостални лични рад средствима у својини грађана

	2002	2003 ¹⁾	2004	2005	2006	2007
1. Занатство, Craft						
- број радњи, - number of stores	2 580	1 699	1 693	1 997	2 875	3 321
- број запослених (без власника) - number of employees (without employer)	1 410	962	1 894	2 163	2 587	2 897
2. Угоститељство, Service industry						
- број радњи - number of stores	455	473	505	572	636	657
- број запослених (без власника) - number of employees (without employer)	810	547	563	625	954	1 054
3. Самосталне професионалне делатности Independent professional activities						
- број радњи - number of stores	342	413	498	513	957	1 052
- број запослених (без власника) - number of employees (without employer)	49	62	76	96	152	171
4. Превозништво, Transportation						
- број радњи (превозника) - number of stores (transporters)	629	711	722	786	520	570
- број запослених (без власника) - number of employees (without employer)	...	-	-	-	-	-
5. Трговина, Trade						
- број радњи - number of stores	1 844	2 938	3 121	3 446	3 675	4 116
- број запослених (без власника) - number of employees (without employer)	3 984	4 721	3 934	4 325	5 512	6 118

¹⁾ Корекција података за 2003. годину извршена је на основу дописа Министарства финансија, Регионалног центра Ниш, Филијале Ниш од 19.05.2005. и 25.05.2005. године.
Извор: Статистички годишњак Града Ниша за 2007., Град Ниш, новембар 2008., стр. 154.

⁵⁵ Студија развоја локалне економије града Ниша (2005. год.)

⁵⁶ Статистички годишњак града Ниша за 2007., град Ниш, новембар 2008., стр. 154.

Структура средстава и капитала МСП у Нишу је генерално незадовољавајућа. Доминантно учешће у средствима имају обртна средства (62,25%), док стална средства учествују свега са 34,75%. Упоредбе расположивих података о предузетништву у Нишу, Србији и земљама централне и источне Европе показује следеће⁵⁷:

- а) Ниш има 9 регистрованих фирми на 1000 становника, у Србији је тај индекс 20, у централној и источној Европи 31 и у ЕУ 43⁵⁸;
- б) Просечна старост МСП власника у Нишу је 45 година, у Србији 35, а у централној и источној Европи 38;
- в) Власници МСП у централној и источној Европи су углавном мануелни радници, док у Србији 65% власника и менаџера има вишу/високу стручну спрему. У Нишу преко 50% власника и менаџера МСП имају вишу или високу спрему;

Као што смо горе видели у граду Нишу стално расте број приватних предузетника и запослених код њих, који је у 2007. години достигао 9.716 радњи односно 10.240 запослених. Доминантан сектор приватних радњи јесте трговина са 42,36%, и занатство са 34,18%, који запошљавају и највећи проценат радника. Може се рећи да је таква структура сектора малих приватних предузећа присутна и у Србији у целини, док у земљама Централне и Источне Европе преовлађују предузећа у сектору индустрије.

Влада Србије је главна институција која је одговорна за стимулисање и безбедност бизнис окружења који доприносе развоју сектора МСП. У том циљу, Влада је усвојила Стратегију развоја конкурентних малих и средњих предузећа за период од 2008. до 2013. године. Стратегија доприноси даљем јачању и ефикасном коришћењу развојних потенцијала сектора МСП, што ће се позитивно одразити на економски раст Републике Србије. Такво усмерење треба да допринесе повећању конкурентности и извоза, даљем јачању иновационих капацитета предузећа, динамичнијем расту запослености и равномернијем регионалном развоју. Успешно спровођење Стратегије обезбедиће остваривање следећих резултата:

- 1) већи број нових предузећа која успешно опстају у првим годинама пословања;
- 2) бржи укупни раст и развој сектора МСП, са динамичнијим претварањем микропредузећа у мала и малих у средња предузећа;
- 3) повећање извоза и значајно побољшање спољнотрговинског биланса;
- 4) вишу стопу запослености висококвалификоване радне снаге - трајна упосленост;
- 5) равномернији регионални развој.⁵⁹

⁵⁷ Стратегија развоја МСП и предузетништва града Ниша (2003. год.)

⁵⁸ У вези овог податка треба имати у виду да се број регистрованих фирми на 1000 становника у Нишу и Србији вероватно повећао у односу на 2003. годину – прим. аут.

⁵⁹ Стратегија развоја конкурентних и иновативних малих и средњих предузећа за период од 2008. до 2013. године, 2008., стр. 9.

Република Србија је последњих година учинила значајан напредак у пружању подршке развоју сектора МСП. Укупно предвиђена средства за директну подршку МСП сектору за 2008. годину износила су око 20 милијарди динара или нешто више од 240 милиона ЕУР. Ова средства реализују се кроз активности МЕРР, ФРРС, РАМСПП, СИЕПА, АОФИ, НСЗ, а биће усмерена на пружање финансијске и нефинансијске помоћи. У оквиру финансијске подршке МСП, најзначајнији напредак остварен је реализацијом кредитне линије за почетнике (start – up) преко ФРРС и РАМСПП. У 2007. години реализована вредност кредита је износила преко 1,2 милијарде динара, због чега је у 2008. години за ове намене обезбеђено 2,2 милијарде динара. При реализацији ове кредитне линије, по први пут је примењен децентрализован начин прикупљања и обраде кредитних захтева. РАМСПП је преко мреже регионалних агенција и својих локалних канцеларија промовисала ову кредитну линију и информисала потенцијалне предузетнике о кредитним условима, вршила процену предузетничких потенцијала заинтересованих, спровела обуку за израду бизнис плана, а такође помагала при попуњавању кредитних захтева. Тиме је извршено обједињавање финансијске и нефинансијске подршке МСП кроз услуге РАМСПП.⁶⁰

У банкарском сектору је последњих година дошло до раста кредитне понуде намењене сектору МСП, при чему је остварена и добра територијална покривеност. Без обзира на раст понуде, услови кредитирања су и даље неповољни, посебно са аспекта цене капитала, средстава обезбеђења и компликованих и скувих процедура и различитих методологија при подношењу кредитних захтева. Стога је влада Републике Србије предузела мере у погледу субвенционирања пословних банака које дају кредите предузетницима за финансирање инвестиција и пословања уз стимулативне каматне стопе. Посебно су значајни кредити за инвестиције-дугорочни, са каматном стопом од око 6% и роком отплате 3-5 година и периодом почека од 6-12 месеци.

На локалном нивоу постоји неколико пројеката (реализованих или су у процесу реализације) усмерених на предузетништво и развој МСП у Нишу: (I) Подршка развоју МСП, финансиран од стране донатора; (II) LEDIB пројекат (Local Economic Development In Balkan) усмерен на јачање компаративних предности предузећа; (III) Бизнис инкубатор центар (БИЦ). Корисници овог инкубатора су предузетници, тј. “start up” - мала и средња предузећа – 14 власника МСП и преко 100 запослених. Развојни пројекти, финансирани од страних донатора и фондација, су од изузетног значаја за локалну привреду: бизнис инкубатора за индустријску производњу (поменуто је да у оквиру „MIN Holding Co.“ је почело да ради 14 МСП – “start up”-ова), кластери фирми у текстилној и грађевинској индустрији, ИЦИТ – Иновациони центар за развој информационих технологија при Машинском факултету у Нишу, пројекти микрокредитирања МСП, и слично.

⁶⁰ Стратегија развоја конкурентних и иновативних малих и средњих предузећа за период од 2008. до 2013. године, 2008., стр. 7.

У јануару и фебруару 2009. године, у организацији USAID-а у Србији, односно MEGA програма,⁶¹ спроведена је анкета међу послодавцима Ниша у циљу прикупљања информација о мишљењу привредника о укупној пословној клими у граду. Ова анкета је део активности у процесу стратешког планирања и израде акционих планова економског развоја на нивоу локалне заједнице, тј. Града Ниша.

Анкета је обухватила 71 предузеће, са укупно 9.731 запослених радника. Сматра се да је без обзира на мали узорак, резултат анкете довољно релевантан за добијање слике о ставовима привредника о општој пословној клими у граду. Од 71 анкетираног предузећа 68 је у већинском домаћем власништву, а само 2 предузећа су у већинском страном власништву. Највећи број анкетираних фирми (48) се бави производњом, 12 фирми се бави трговином, 9 грађевинарством, а само 2 услугама. У узорку преовладавају мала предузећа, с обзиром да 47 предузећа има мање од 50 запослених, 13 предузећа имају између 50 и 250 запослених и 9 предузећа је са преко 250 запослених.⁶²

Неки од резултата анкете јесу следећи:⁶³

- Анкетирана предузећа планирају благи раст промета у 2009. години од око 10,9% и то у свим секторима осим у сектору осталих услуга, где сматрају да ће им промет опасти за 10%.
- Своје пословање ова предузећа углавном обављају унутар региона (41%) као и унутар остатка Србије (43%). Од укупног промета свега 16% отпада на пословање са иностранством. При томе, са земљама Балкана остварује се око 8% укупног промета, са остатком Европе додатних 7%, а са ваневропским земљама само 1% укупног промета.
- Од 71 анкетираног предузећа 39 планира инвестиције ради проширења свог пословања у Нишу, 25 предузећа разматра ову могућност, док свега 7 предузећа не планира инвестиције. При томе, већина инвестиција ће бити реализована током 2009. године, а само мањи број предузећа ће реализовати инвестиције током 2010. и 2011. године. Предузећа која планирају инвестиције очекују да ће укупна вредност инвестиција износити 2,830 милијарди динара (или око 30 милиона евра). Ове инвестиције би требало да отворе 1.100 нових радних места. Чак 18 предузећа планира, а 17 разматра могућност инвестирања ван територије града Ниша. Мало тржиште и долазак конкурената на тржиште Ниша су главни разлози инвестирања ван територије града.
- Један од показатеља пословне климе у граду је и податак да 7 предузећа планира, а још 9 размишља о измештању дела или целокупног пословања са територије општине, а као разлози се наводе повољнија пословна клима у другим местима, промене тржишних услова, транспорт, неадекватан простор и лош рад служби локалних власти. Овоме треба додати податак да чак 49,3%

⁶¹ Упутник – Мишљење привредног сектора у Граду Нишу, анкету спровела Канцеларија за локални економски развој и Управа за привреду града Ниша у сарадњи са The Urban Institute уз подршку USAID у Србији – програм MEGA, март 2009.

⁶² Исто, стр. 1.

⁶³ Исто, стр. 2-3.

анкетираних предузећа има или очекује да ће имати проблема са проналажењем нових радника са одговарајућим знањима и вештинама. Овај проблем је најизраженији у сектору производње и грађевинарства где је чак 53,6% предузећа одговорило да има проблема са налажењем адекватне радне снаге.

- Као факторе који најнегативније утичу на тренутни и будући развој свог пословања анкетираних предузећа углавном наводе општу привредну ситуацију, национално законодавство и високе каматене стопе.
- Треба још рећи да је од стране анкетираних предузећа локална самоуправа оцењена прилично лоше, где је свега 11 предузећа оценило рад локалне самоуправе оценом „добро“. По 23 предузећа је рад локалне самоуправе оценило „задовољавајућим“ и „лошим“, а најлошије су оцењени Пореска управа и Републички фонд за развој. У погледу услуга локалне самоуправе најлошије је оцењено издавање грађевинских дозвола са 3,8 (на скали од 1 до 4, где је 1 најбоља а 4 најлошија оцена), одржавање путева (3,56), и развој инфраструктуре (3,55), а најповољније становање (2,59) и јавна безбедност (2,5). Ово указује на потребу привредног сектора за квалитетнијим услугама локалне самоуправе, нарочито у области издавања грађевинских дозвола и развоја комуналне инфраструктуре, што треба да створи повољније услове за пословање у граду Нишу и повољнију пословну климу.

2.3.7. Финансије

Домаћи извори финансирања су: фондови, агенције, пословне банке, пројекти, кредити министарстава, градски буџет, Фонд за развој и самофинансирање заједничких потреба грађана, сопствена средства носилаца активности (компаније) и средства заинтересованих домаћих инвеститора, (видети главу - извори финансирања).

Страни извори финансирања су фондови и програми ЕУ, кредитне линије (кредитне линије страних влада и кредитне линије међународних финансијских институција), пројекти и средства заинтересованих страних инвеститора.

Карактеристике финансирања привредног развоја у граду су следеће:

- а) На финансирање развоја града веома утиче укупан финансијски амбијент Републике, јер велики део финансијских средстава потиче из републичких фондова, агенција и пројеката.
- б) Поред домаћих извора финансирања који су најзначајнији за развој привреде једне земље, постоје и бројни екстерни (инострани) извори од изузетног значаја за развој.
- в) Најповољније услове финансирања, чини се, дају домаћи фондови и агенције, док су неповољнији услови код комерцијалних банака од којих неке имају високе каматне стопе. Влада Републике Србије је у том смислу предузела одређене мере у смислу

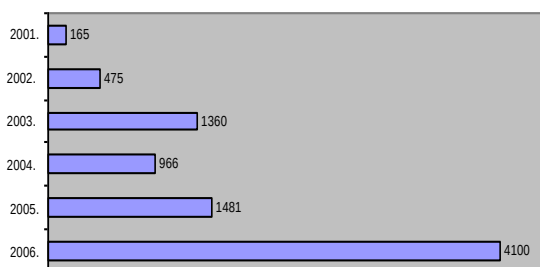
субвенционирања пословних банака које дају кредите предузетницима под повољнијим каматним стопама, у циљу стимулисања привредних активности а посебно инвестиција.

- d) Град Ниш поред домаћих (републичких) и међународних извора финансирања, користи и локалне изворе као што су нпр. средства буџета града.
- e) Постоји разноврсност кредитирања како по висини кредита, тако и по рочности.
- f) Постоје бројне могућности узимања средстава на дуги рок са грејс периодом, што је од значаја за финансирање веома значајних и крупних инвестиционих пројеката.

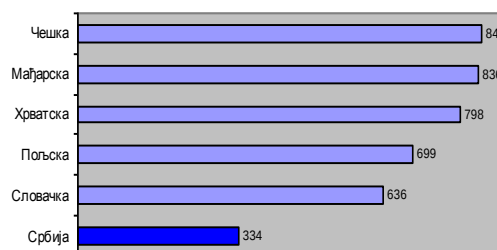
2.3.8 Пословно окружење

У Републици расте поверење инвеститора за финансирање српске привреде (Дијаграм 1.). Уочава се значајан пораст страних инвестиција у 2006. години. С обзиром на низак стандард и ниске личне дохотке грађана, Србија представља погодно тло за улагање јер је радна снага најјефтинија у односу на околне земље (Дијаграм 2.).

Дијаграм 1. Стране инвестиције у Србији
у милионима УСД

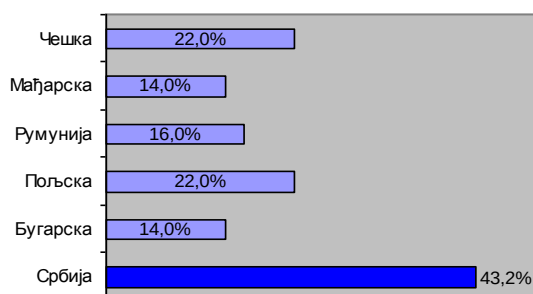
Дијаграм 2. Компаративна предност
ниске цене радне снаге у Србији

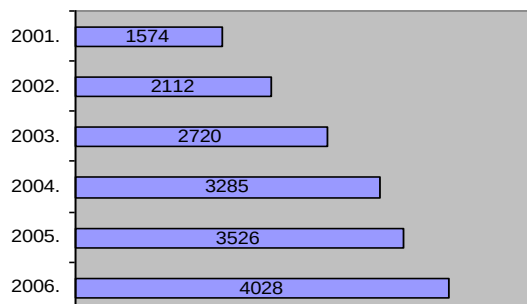
Макроекономска стабилност представља један од најважнијих услова који дефинишу повољно пословно окружење. НД је порастао четири пута у периоду 2001-2006. (Дијаграм 4.). У поређењу са земљама у окружењу Србија има највећи проценат радно активног становништва које говори енглески језик, што је значајна компаративна предност у случају уласка страних компанија (Дијаграм 3.).

Инфлација на годишњем нивоу представља значајан показатељ економске стабилности пословног окружења и предуслов је за развој бизниса (Дијаграм 5.). За развој бизниса и на стварање повољног пословног окружења значајан утицај има пореска политика државе (Дијаграм 6.).

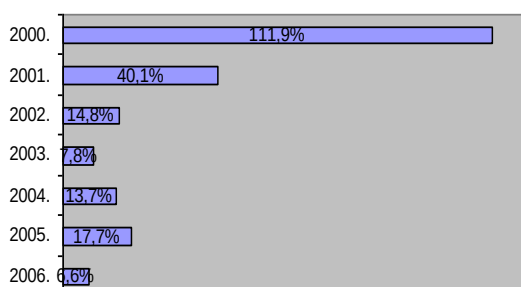
Дијаграм 3. Процентуални приказ популације која говори енглески језик

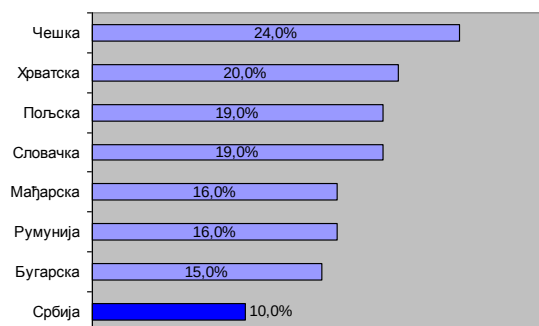
Дијаграм 4. раст НД у периоду 2001- 2006 у УСД

Дијаграм 5. Годишња инфлација у периоду 2000-2006.

Дијаграм 6. Упоредни приказ пореза на добит

На повољност пословног окружења поред макроекономских утицаја, што је национални ниво ингеренција, утиче и спремност локалне самоуправе за развој одређених сектора привреде.

Општине као јединице локалне самоуправе имају улогу кључног локалног партнера у повезивању различитих институција, организација и предузећа, чиме могу утицати на унапређење привредног развоја.

Улога општина у економском развоју у досадашњој пракси је прилично мала. Општинске и градска власт немају адекватне ингеренције у овој области. За то постоји неколико разлога: (I) Уставом и Законом о локалној самоуправи нису предвиђене велике компетенције општина у овој области; (II) Главне економске функције у Србији су централизоване на републичком нивоу, што оставља мало простора за активности општина у области економије (приватизација, фонд за развој, капиталне инвестиције, буџетски приходи). Процес децентрализације и регионализације, посебно у сфери економског развоја, још увек није спроведен. Модел “одозго на доле” одлучивања преовладава у функционисању готово свих институција; (III) Ограничени локални буџети онемогућавају директне инвестиције у економски развој, посебно у мањим и мање развијеним општинама; (IV) Недостатак институција за локални економски развој (локалних “micro-finance” институција, локалне државне асоцијације за обезбеђивање кредита, небанкарских институција за развој локалних “кластер”-а МСП,

техничке помоћи, програма samozapošљавања, повезивања (братимљења) општина, образовање и обуку); (V) Ограничени број и способности локалних кадрова и капацитети општине; (VI) Политичка нестабилност и сталне промене локалних власти, као и недостатак мотивације за рад на дугорочном економском развоју; (VII) Неповољни услови за бржи економски развој у Србији и (VIII) Републички закони који ограничавајуће делују на локални економски развој: Закон о средствима у државној својини, Закон о приватизацији (само 5% приватизационих прихода припада општинама), Закон о банкама, итд.

Основни проблеми за подстицај бољем пословном окружењу могу се сублимирати на следећи начин: високе локалне таксе и надокнаде, велика неликвидност у привреди, неефикасност локалних власти у издавању различитих дозвола, недостатак локација за изградњу са одговарајућим урбанистичким дозволама, проблем власништва над градским грађевинским земљиштем у случају страних директних инвестиција, неадекватно разумевање потреба предузетника, неефикасни рад судских органа у појединим привредним споровима, корупцију, неодговарајуће процедуре у јавним набавкама, подршка предузетницима је више вербална, него реална.

Хармонизација закона у Србији са регулативом ЕУ ће сигурно створити повољније пословно окружење за економски развој, посебно развој МСП, бржу приватизацију и реструктурирање, као и раст пољопривреде и унапређење развоја села.

Општинама у Србији недостаје политика и планови за локални економски развој, као и разумевање потребе за успостављањем партнерских односа у промоцији локалног економског развоја. Општинским службеницима или изабраним лицима недостаје образовање из ове области, изузимајући поједине случајеве, када су програме обуке спроводиле неке невладине организације (НВО), донатори или Агенције за развој МСП. Позитивни помаци су формирање Регионалног центра за развој малих и средњих предузећа и предузетништва у Нишу и формирање Центра за женско предузетништво у РПК Ниш.

2.4 Информационо комуникационе технологије - ИКТ

2.4.1 Национална политика развоја

Улога ИКТ сектора сагледана је кроз законски оквир и постојећу документацију у овој области. Националним документима⁶⁴ из ИКТ сектора, као најважније области развоја дефинисане су следеће:

⁶⁴ Стратегија развоја информатичког друштва у републици Србији 2006, Стратегија развоја телекомуникација у Србији 2004, Национална стратегија запошљавања 2005, Закон о електронском потпису 2006, Закон о информационам системима 1996

- a) *Широкопојасни приступ*: омогућавање брзог приступа Интернету по ниским ценама, првенствено преко телефонских линија (ДСЛ) или каблова, али и преко бежичне технологије (3Г мобилних телефона, Wi-Fi) или чак преко сателита, који ће бити загарантовани адекватном применом последњег сета закона ЕУ.
- b) *Безбедност*: електронске мреже се морају осигурати од хакера и вируса и морају бити довољно безбедне да би се изградило поверење клијената у електронско плаћање, питање безбедности се мора уравнотежити са могућом повредом приватности грађана.
- c) *Е-укључивање*: осигурати да је информационо друштво доступно највећем делу становништва, без обзира на географске и социјалне разлике.
- d) *Е-управа*: приближити државну управу грађанима и привреди обезбеђивањем модерних јавних услуга путем Интернета до 2005. – углавном преко брзих интернет прикључака (широкопојасни приступ).
- e) *Е-учење*: прилагодити образовни систем и обучавање у ЕУ привреди заснованој на знању и дигиталној култури.
- f) *Е-здравље*: обезбедити електронске здравствене услуге које су кориснички настројене и информације за грађане и здравствене раднике широм Европе. Главно питање у овој тачки је увођење инфраструктуре за здравствену заштиту, превенцију болести и здравствено обучавање преко Интернета.
- g) *Е-пословање*: стимулисање развоја е-трговине (куповина и продаја путем Интернета) и с тиме тесно повезана реорганизација пословних процеса коришћењем дигиталне технологије. Е-Европа предлаже усвајање закона о е-трговини и промовисање саморегулисања, успостављање електронског тржишта за јавне набавке и охрабрује МСП да „постану дигитална“.

2.4.2 Телекомуникациона инфраструктура

За развој ИКТ сектора неопходан је подстицај телекомуникационој инфраструктури која чини основ информационих система и то: развој кабловске телекомуникационе мреже, односно простирање оптичких каблова у региону, регенерацију старих аналогних телефонских централа и инсталирање нових дигиталних централа, повећање броја дигиталних телефонских линија са АДСЛ/ИСДН могућношћу, бржу и ширу пенетрацију интернета у свим областима без географске дискриминације. Преглед података који су коришћени у изради другог извештаја СЕЕ Обсерватору са стањем на дан 1. новембра 2005. године на територији Србије је:

Табела 11: Број телефонских претплатника у 2005 (кућни корисници)

Аналогни прикључци	Дигитални прикључци	ИСДН	Укупан број претплатника	Пенетрација
549.312	1.717.154	25.706	2.292.172	30,57%

Табела 12: Број телефонских претплатника у 2005 (пословни корисници)

Аналогни прикључци	Дигитални прикључци	ИСДН	Укупан број претплатника	Пенетрација
40.796	222.708	19.706	283.210	3,78%

Табела 13: Процентуални приказ дигитализације фиксне телефоније

1 Јан. 2003	1 Јан. 2004	1 Јан. 2005	1 Нов. 2005	31 Јул 2006	31 Дец. 06
53,21	64,87	67,35	77,78	85,33	89,00

Табела 14: Број корисника Интернет услуга

Укупан број интернет услуга	Пенетрација Интернет корисника	Интернет корисници/100 домаћинстава
640.000	8,50%	25,40%

Табела 15: Подаци о броју мобилних претплатника појединих оператера

1. јан. 2003.	1. јан. 2004.	1. јан. 2005.	1. јан. 2005.	Фиксна пенетрација (1 Нов. 2005)
Телеком Србија 18,14%	Телеком Србија 23,80%	Телеком Србија 30,98%	Телеком Србија 40,03% (31.12.2005)	34,35
Мобтел/Теленор 14,00%	Мобтел/Теленор 20,00%	Мобтел/Теленор 26,00%	Мобтел/Теленор 33,00%	

Табела 16: Број телефонских линија у Нишу у 2007

Град Ниш	ГО Медиана	ГО Нишка Бања	ГО Палилула	ГО Пантелеј	ГО Црвени Крст
117.4116	45.999	6.991	30.401	21.227	12.798

Извор: сајт Завода за статистику републике Србије

2.4.3 Активности у области ИКТ-а

У оквиру Градске управе постоји **Служба за одржавање и информатичке и комуникационе технологије**, у оквиру које постоје три одсека и то: Одсек за развој апликација, Одсек за подршку пројектима и интернет, Одсек за информатичку инфраструктуру и Одсек за комуникациону инфраструктуру. ИКТ сектор је на нивоу Града у сталном развоју и укључује све више субјеката (градске општине, Регионални центар за образовање запослених, ускоро Обједињену наплату, у плану Народну библиотеку итд, са тенденцијом да сви директни и индиректни буџетски корисници буду део јединственог информационог система Града Ниша, али и тежњом да се ту придруже и фирме које нису у надлежности Града, али су од велике важности за Град. У плану је и остваривање предуслова за регионалном сарадњом у овој области.

Јединствени универзитетски научно-наставни центар - ЈУНИС у Нишу⁶⁵ обухвата све

⁶⁵ ЈУНИС је члан Академске рачунарске мреже Србије - АМРЕС. Најновији технолошки искорак АМРЕС-а је изградња оптичке инфраструктуре са гигабитским брзинама. До априла 2007. је реализовано преко 1200 км оптичких веза од укупно 2000 км планираних, чиме се повезују сви факултети и већи институти, библиотеке и остале чланице мреже. Овај технолошки напредак сврстава инфраструктуру АМРЕС-а у ред најразвијенијих академских мрежа Европе. Ефективни капацитет међународних интернет веза АМРЕС-а данас износи око 350 Мбит/с (мегабита у секунди), што је чак 5000 пута више од првобитне брзине од пре више од 10 година.

активности које су неопходне за планирање и управљање комплексним информационим системом, као што су пројектовање и реализација информационих подсистема и софтвера од заједничког интереса, пројектовање и реализација рачунарске подршке, пројектовање и реализација мреже Универзитета и факултета и савремених мрежних сервиса, обука корисника, стоно и електронско издаваштво и остале оперативне активности.

Иновациони центар за развој информационих технологија Машинског факултета у Нишу (ИЦИТ) организује развој иновативних производа за потребе привредних и непривредних организација коришћењем ИКТ-а, обезбеђује услуге увођења и примене иновативних решења у области ИКТ-а.

У оквиру Регионалне привредне коморе Ниш оформљено је Удружење за информатичке делатности и телекомуникациони саобраћај, које броји више од 120 привредних друштава из ове области. Програм рада овог Удружења обухвата вођење регистра привредних друштава, организовање и презентација домаћих и страних понуда, наступ на сајмовима и конференцијама, организовање ИКТ форума, организовање стурчних курсева, едукација у примени стандарда при пројектовању производа и пружању услуга.

У оквиру УН ХАБИТАТ програма у Нишу спроводи се пројекат за развој територијалних информационих система за подршку руралним подручјима под називом “Лична карта села”.

Присуство електронске индустрије у Нишу, која се бави између осталог и производњом информатичке опреме је знатан потенцијал за развој ИК технологија.

2.5 Животна средина, територија и инфраструктура

2.5.1 Природни и културни ресурси

Град Ниш се налази у нишкој котлини уз ушће Нишаве у Јужну Мораву. Ужи центар града је на 194м н.в. Највиша тачка на територији града је Соколов камен, врх на Сувој планини (1.523м н.в.) а најнижа низводно од ушћа Нишаве у Мораву код места Доња Трнава (171м н.в.). Подручје града Ниша захвата површину од 596,71км². Посебну карактеристику рељефу овог краја даје Сићевачка клисура, између Ниша и белопаланачке котлине, дуга 17км и дубока 350-400м.

Читав регион има умерено континенталну климу (топла лета и умерено хладне зиме) погодну за туризам. Просечна вредност падавина је 577,79мм (највише у октобру, 67,8мм, а најмање у фебруару, 35,5мм). У периоду 1993-2002. просечна количина падавина је била 565,1мм (годишњи распон од 386мм до 662мм) а просечна годишња температура 12,08Ц (распон од 11,0 до 13,1Ц). Честина ветра је 81-105 дана/год. Ово подручје карактерише богата геоморфолошка разноврсност (планине, клисуре, кањони, пећине, вртаче, увале, сачувани клифови, равнице и др.).

Природна богатства:

Територија града Ниша обилује природним богатствима (две бање, две клисуре, пећине, излетишта, планинско залеђе, реке итд.).

- Геотермалне воде:

- Нишка Бања (температура воде 35-40Ц, издашност 100 л/с површина 65км²; могуће повећање издашности на 250 л/с);
- Бања Топило - Кравље (долина Топоничке реке, температура воде 30Ц, издашност 10л/с, балнеотерапија, потенцијално експлоатација двоструко више воде);
- Миљковац (долина Топоничке реке, температура воде 36Ц, могућа издашност 50л/с);

- Островица (кисура реке Нишаве, 10км источно од Нишке Бање, температура воде 22Ц, издашност 10л/с, добар квалитет за флаширање воде, близина будућег аутопута Ниш-Софија)
- *Минералне воде:* подручје Јелашнице (3км источно од Нишке Бање, још неиспитана минерална вода, процењена експлоатациона моћ 5л/с, а температура минералне воде 20Ц);
- *Кисуре:*
 - Сићевачка кисура (потенцијални еко-етно центар)
 - Јелашничка кисура (потенцијални развој сеоског туризма)
- Церјанска пећина (14км од Ниша);
- Каменички вис (спортско-рекреативни туризам);
- Сува планина (карстне воде за производњу воде за пиће, здрава храна и лековито биље)

Културни и археолошки ресурси:

На територији града Ниша се налази 66 археолошких локалитета и 265 регистрованих културних добара. Најважнији су:

- археолошки комплекс “Медијана” на око 60 ха (летња резиденција цара Константина, 4. век и остаци касноантичке царске резиденције са очуваним природним мозаиком и 16 статуа од мермера);
- нишка Тврђава из римског, рановизантијског и средњовековног периода;
- централна зона старог дела града Ниша (заштићена амбијентална целина);
- праисторијски локалитети (Топоница, Вртиште, Бубањ, Хум...), а предмети се налазе у Народном музеју у Нишу;
- Наиссус - ископине града из 2 - 6. века (остаци су данас на простору нишке Тврђаве);
- Византијска црква из 11. века (код села Матејевца);
- рановизантијска гробница са фрескама у Јагодин-мали (ранохришћански споменик);
- Црква Св. Пантелејмона из 12. века;
- Црква Св. Николе из 14. века;
- Ђеле-кула - јединствен споменик у свету изграђен од лобања погинулих српских јунака;
- Споменик на Чегру из 19. века посвећен Стевану Синђелићу;

- Споменик на Бубњу из 20. века (спомен на 10.000 стрељаних Нишлија у 2. св. рату)

2.5.2 Намена земљишта

Основне четири категорије коришћења земљишта могу се сврстати у: пољопривредно, шумско, водно и грађевинско земљиште.

Пољопривредно земљиште. Пољопривредна производња у граду Нишу доприноси 8% националном дохотку и 1% укупној запослености у Србији. Пољопривредно земљиште чини 62% укупне површине Ниша, односно 0,15ха/ст. Од његове укупне површине, 98% је у приватној својини. Ниш располаже са 80% обрадивог и 20% необрадивог пољопривредног земљишта. Обрадиве површине: оранице и баште (58,73%), пашњаци (20,30%), воћњаци и виногради (15,98%), повртно биље (0,44%), незасејана површина (2%). Необрадиве површине: доминантно пашњаци (7.503ха, 40% приватно власништво, 60% државно), рибњака, трстика и бара има 7.

Шумско земљиште којим управља Шумско газдинство Ниш (које је у саставу Србијашума) простире се на 58.262ха. Процењује се да постоји још 53.636ха приватних шума (укупно 111.899ха). Укупна дрвна запремина у државним шумама износи 56м³/ха, док је у приватном сектору 73м³/ха. Укупни годишњи прираст за државне шуме је 2,13 м³/ха, а за приватне 1,65 м³/ха. Преко 30% државних шума отпада на шикаре и шибљаке и 21,6% на изданичке шуме, обе ниског квалитета, 9% вештачки подигнутих шума, 17% високих шума. Лоша ситуација је и у приватним шумама. На ужем подручју града налази се 14.480ха државних и 6.674ха приватних (укупно 20.854 ха).

Водно земљиште налази се у сливу реке Нишаве и Јужне Мораве.

Грађевинско земљиште осим стамбеног и другог садржаја карактеришу индустријске зоне смештене у западном, северозападном, источном и јужном делу града.

2.5.3 Просторно / урбанистичко планирање

Главне активности у 2007., 2008. и 2009. години односе се на израду Просторног плана административног подручја града Ниша, трећих измена и допуна генералног плана Ниша из 1995. године (којим су поред осталог сагледани измештање железничке пруге према Софији и будућа цивилна намена постојећих касарни, усвојено 29.06.2007.) и новог Генералног урбанистичког плана Ниша 2010-2025.

Просторни план административног подручја града Ниша

ППАПГН се ради за период од 2007. до 2021. године и представљаће плански документ којим ће се утврдити дугорочни концепт развоја, организације, уређења, заштите и коришћења простора административног подручја града Ниша. Подручје обухваћено планом чине територије 5 градских општина: Медијана (10,7 км²), Палилула (117,3 км²), Пантелеј (141,7 км²), Црвени Крст (181,5 км²) и Нишка Бања (145,4 км²). Програмом за израду плана предвиђено је стварање просторних предиспозиција за остварење циљева у смислу подизања степена урбанизације подручја, нивоа квалитета живота свих становника и одржању еколошко -економске равнотеже подручја, те афирмисање улоге Ниша као макрорегионалног урбаног центра са гравитационим подручјем од око 1.700.000 становника.

Важећим Генералним планом Ниша из 1995. год. (површина ГУП-а је 15.036ха) планирана је следећа намена земљишта:

- становање (3.675,68ха);
- централне функције (објекти управе, администрације, банке, поште, објекти културе, снабдевања, трговине, угоститељства и услужног занатства, на укупној површини од 376,60ха);
- пратећи објекти (објекти дечије и социјалне заштите, образовања, здравства и други специјализовани објекти на укупној површини од 185,45 ха);
- радне зоне (индустријски, сервисни и складишни објекти, на укупној површини од 1.446,75ха);
- спорт и рекреација, на укупној површини од 350,89 ха;
- градско зеленило (паркови и друге зелене површине, парк шума, заштитно зеленило, на укупној површини од 852,77ха);
- комунални објекти (гробља, депоније, пијаце и сл, површине 351,80 ха);
- постојеће намене (335,73 ха);
- водотокови (381,84 ха);
- саобраћајнице (аутопут, градске магистрале, примарне и секундарне саобраћајнице, стамбене саобраћајнице, на укупној површини од 2.169,28 ха);
- пољопривредно земљиште (пољопривредно земљиште у оквиру грађевинског подручја површине 212,43ха и ванграђевинског подручја 4.433,50ха).

Нови Генерални урбанистички план Ниша 2010-2025. године

Одлука о изради новог Генералног плана Ниша донета је маја 2008. године, припремљен је нацрт плана и у току је процедура разматрања, верификације и доношења. Циљ доношења Генералног урбанистичког плана је уређивање и утврђивање: грађевинских реона; намене површина које су претежно планиране у грађевинском реону; праваца, коридора и капацитета за саобраћајну, енергетску, водопривредну, комуналну и другу инфраструктуру. Генерални урбанистичког план сагледава потенцијале града, дефинише правце развоја јавних служби, саобраћаја, инфраструктуре, пословних и привредних зона, становања и туризма, уз утврђивање мера заштите простора и животне средине.

Подручје Генералног урбанистичког плана Ниша захвата површину од 260,06 км², односно 26005,84.43 хектара, што представља 43,58% од укупне површине територије града Ниша (596,78 км²).

Подручје обухвата плана је у знатној мери повећано у односу на границу претходног плана и то у северном, источном и западном делу, док се у јужном делу граница углавном задржава. Разлози проширења су у чињеници да насеља, која су у граници обухвата, треба да представљају грађевински реон у коме ће се градити путна и остала комунална инфраструктура у циљу већег степена контроле градње и заштите пољопривредног земљишта од неконтролисане градње. Северни, западни и источни део подручја плана Ниша, представља простор на коме ће се градити аутопут, железница, гасовод, привредни, енергетски и други објекти. Максимална дистанца подручја Генералног урбанистичког плана у правцу исток - запад износи 25.734 м. Максимална дистанца подручја Генералног урбанистичког плана у правцу север - југ износи 15.344 м.

Остали подаци о граду и насељима

Подручје града карактерише уравнотежена мрежа насеља и популациона неуједначеност. На територији града је формирана мрежа од 71 насеља, која обухвата град Ниш, 18 приградских насеља у обухвату важећег Генералног плана и 52 насеља у руралном подручју, са просечном величином насеља од 3.526 ст. Степен урбанизације је 71,1%, а према урбано-руралној структури, 2/3 чини градско и 1/3 сеоско становништво.

Град Ниш је центар Нишавског округа и заузима његових 21,9% површине (65,5% становника). Ниш је трећи град по броју становника у Србији и центар је Нишавског округа (чине га подручје града и општина Ниш, Алексинац, Сврљиг, Меровина, Дољевац, Гаџин Хан и Ражањ).

Град Ниш је моноцентрично организован град са главним градским центром. Урбано подручје града Ниша обухвата 15.036ха са 11 приградских и 7 сеоских насеља. Густина насељености у урбаном делу достиже 500ст/ха, а просечна густина насељености на градском подручју је 520ст/км². Насељавање почиње у 3 веку п.н.е.

Градска матрица централног дела Ниша је уређена по систему правилних грађевинских блокова (Први урбанистички план из 1878. године, одмах након ослобођења од Турака).

Активности које су у току или за које се припрема документација за извођење:

- *У Нишкој Бањи*: изградња рекреативног центра и аква-парка на локацији "Лозни калем"; изградња туристичког спортско - рекреативног комплекса "Женева" са пратећим садржајима - рибњак, зоо-врт, ботаничка башта, купалиште; изградња голф терена на локацији између клуба "Јабучило" и реке Нишаве; реконструкција старих базена и осталих спортско-рекреативних садржаја; проширење парковских и шеталишних површина; ревитализација села Коритник у етно село; изградња жичаре од Нишке Бање до Коритника; уређење купалишта Јаз у Просеку; адаптација вила у Нишкој Бањи.
- *У граду Нишу*: изградња мањих репрезентативних хотела високе категорије у централној зони; адаптација хотела "Амбасадор", "Ниш" и "Парк"; изградња сајамског комплекса, конгресно-пословног центра.
- *у околини града Ниша*: уређење бање Топило у северном делу подручја града; уређење пећине Церјанка ради омогућавања посета и туристичке експлоатације; сагледавање зоне планине Селичевица као туристичког подручја у јужном делу подручја града.

Просторни план за цело подручје тадашње општине Ниш усвојен је 1992. године. Усвојени и важећи урбанистички планови на територији града су: Генерални план (важећи из 1995. године, прве измене из 2001. године, друге измене из 2004. године и треће измене из 2007. године; планови генералне и детаљне регулације (144 нових планова у периоду 2003-2008. година урађених по новом Закону о планирању и изградњи), као и преиспитани планови 2003. године (277 важећих преиспитаних планова из периода пре ступања на снагу новог

Закона о планирању и изградњи 2003. године). Кроз секторске стратегије⁶⁶ дефинисани су општи и приоритетни стратешки циљеви. Као приоритети наводе се: обезбеђење градског грађевинског земљишта за стамбену изградњу (очекивани резултати: усвојена Одлука о јавном грађевинском земљишту; дефинисане нове зоне за становање; дефинисани основни критеријуми и стандарди изградње; извршена анализа рентних потенцијала града Ниша и др).

Кључни елементи ЕУ урбане политике чијој примени треба тежити у развоју града Ниша су:

- интегрисање локалних потенцијала у стратегије урбаног и регионалног развоја;
- развијање интегралног приступа формулисању политика;
- координација стратегија урбаног и регионалног развоја и подршка јавно/приватним партнерствима;
- јачање партиципације јавности у дефинисању политика;
- промовисање културе: диверзитет и идентитет;
- заснованост на локалној традицији;
- усвајање/доношење одрживих дугорочних перспектива;
- обезбеђивање приступа саобраћају, запослености, становању, образовању и социјалним услугама.

2.5.4. Комунална инфраструктура и услуге

Водоснабдевање

Ниш се снабдева водом из система изворишта који је укључен у градски водовод: Љуберађа код Бабушнице, Крупац, Мокра и Дивљана код Беле Паланке, Студена и Медијана код Ниша, као и преко Моравског водовода. Изворишта и акумулације подземних вода користе се за водоснабдевање дела сеоских насеља. Мањи број становника сеоских насеља користи воде изузетно непосредним захватањем из водотокова. Укупна количина воде која се користи за јавно водоснабдевање износи 2290 лит/сек. Капацитети по водоводним системима износе: 1/ Водоводни систем "Медијана" 100 - 500 лит/сек, 2/ Водоводни систем "Студена" 220 - 340 лит/сек. и 3/ Водоводни систем "Љуберађа-Ниш" 800 - 1450 лит/сек.

⁶⁶ Студија развоја локалне економије града Ниша, 2005, Стамбена Стратегија Града Ниша.

Према подацима из 2007. године на градски водовод је прикључено 48.380 потрошача, од чега су 1.952 зграде за колективно становање и 41.878 приватних корисника. Основни проблем Града је снабдевање потрошача у III висинској зони у летњем периоду и недовољан проценат наплате воде (око 70%), као и непостојање система водоснабдевања IV висинске зоне. Планирани су радови на завршетку бране "Селова" (Топлица) за водоснабдевање Ниша и Топличког округа и за заштиту од поплава, наводњавање пољопривредног земљишта, производњу струје, изградњу рибњака. Завршетак формирања водоводног прстена око града Ниша и III и IV висинске зоне са снабдевање насеља на вишим деловима града, условљено је изградњом резервоара на Бубњу и локалитету "Марково кале" (IV висинска зона) и доводом нових количина воде из изворишта "Селова". Број прикључака на водовод је 91.697 (од укупно 95.130 стамбених јединица, односно 96,4%)

Канализација – покривеност није задовољавајућа (пре свега недостаје сеоска канализација). Број прикључених на канализациону мрежу у градском подручју је 86,3%. У току је изградња колектора у северној зони Ниша. Највећи комунални и еколошки проблем града Ниша је непостојање било каквог система за пречишћавање отпадних вода. Урбанистичким планом дефинисана је локација главног градског пречишћивача у старом кориту Нишаве између насеља Трупале и Поповац.

Регулација водотокова - Од краја осамдесетих година траје регулисање корита Нишаве и уређење кеја почевши од центра града према истоку. Систематски се годишње уређује континуирано по један сегмент, имајући у виду и хидротехничке потребе, као и естетске и рекреативне аспекте уређења и регулације. Река Јужна Морава је предмет регулације у сегментима око мостова. Бројни потоци се постепено регулишу према годишњим програмима.

Топлификација – даљинским грејањем обухваћено је 1.236.138м² стамбене површине, односно 21.864 стана у објектима колективног становања и 821 кућа, што износи 30% укупног стамбеног фонда града. Поједини делови града греју се из сопствених извора (насеље "Тесла" – „Стеван Синђелић"). Градска топлана има 2 веће котларнице ("Криви вир" са инсталисаном снагом од 128MW и "Топлана Југ" са 60MW) и још 17 мањих. Сви делови града су добро покривени осим Дуваништа за које је у току изградња гасне топлане "Мајаковски". Нова топлана "Апеловац" завршиће се за подручје насеља Црвена звезда, Клиничког центра и СРЦ "Чаир". Доласком гаса пре неколико година сви капацитети Градске топлане су пребачени на коришћење гаса уместо мазута.

Наставиће се дигитализација **телекомуникационе мреже** и проширење и обнова система у 11 насеља.

Гасификација – Крак гасовода је дошао до Ниша 1998. године. Од тада се развија само примарни гасовод и тек 2008. године је почело прикључење индивидуалних стамбених објеката на гасоводну мрежу. У наставку плана гасификације предвиђена је изградња нових објеката и то: Друга деоница градске гасоводне мреже у дужини од 4км и затварање кружног магистралног прстена примарне гасоводне мреже. Осим тога урадиће се прикључни гасоводи, мерно-регулациона станица, наставак изградње магистралног вода Нисал-Нишка Бања и секундарне гасоводне мреже за широку потрошњу. Планирани почетак изградње градске енергане на гас код Мезграје на Јужној Морави предвиђен је за 2010. год.

Електрична енергија – Целокупна територија Ниша је покривена електричном енергијом са 99,7% (станова). Због решавања проблема ниског напона у многим селима извршиће се доградња мреже. Планирана је изградња трафо-станице ТС 110/10кВ (“Ниш 8”) на Леденој стени, реконструкција ТС 35/10 “Ђеле Кула” и “Стеван Синђелић”, проширење ТС 110/10кВ “Ниш 10” у радној зони “Север”.

Катастар - у току је израда Катастра непокретности за целу територију града у складу са новим законским прописима. До августа 2007. године обрађено је 76% територије, а до краја 2009. године биће завршена обрада комплетне територије града Ниша.

Информатичка инфраструктура - сагледана је у оквиру поглавља 2.4. Информационо комуникационе технологије - ИКТ.

2.5.5. Саобраћајна инфраструктура

Ниш се налази на раскрсници балканских и европских путева. Територију града секу три важна правца међународних путева и железница - неколико путних праваца који повезују Балкан са централном и западном Европом, Влашку низију и Поморавље са Јадраном, Егејским и Црним морем пролази кроз територију Ниша.

Извор: Европска комисија - Транс-европска транспортна мрежа

Ниш је мултимодално чвориште највишег ранга у Србији. Укрштање више врста саобраћаја врши се на овом подручју: коридор аутопута, железничке пруге, аеродром и планиране пруге за велике брзине Е-85 и Е-70, железничко чвориште, робно-претоварни центар, оптички каблови, транзитне централе, ТВ и ЦТ предајници, струјни далековод 400kV.

Мрежа путева је дугачка 391км, а њену структуру чине: магистрални путеви (9%), регионални путеви (23%) и локални путеви (68%). Сви путеви су са савременом подлогом а стандард задовољава 91,7% локалних и 88,8% регионалних путева.

Главна саобраћајница долази из правца Београда до северне ивице Ниша, одакле се рачва ка југу долином Јужне Мораве и Вардара и води ка Солуну и Атини (Е-75) и истоку долином Нишаве и Марице према Софији, Истанбулу и даље ка Блиском и средњем истоку (Е-80).

Правац који од Ниша води на запад ка Топлици (граница са Црном Гором) повезује будуће аутопутеве Београд - Јужни Јадран и Ђердап – Зајечар - Ниш.

Мрежа
становника

путева (број
на км пута)

Међународни аутопут на Коридору 10 (деоница Београд-Ниш-Грделица, Е-75) је делимично изграђен. У плану је изградња и реконструкција деонице Грделица-граница Македоније (96км), а планира се изградња аутопута Ниш-граница Бугарске (Е-80) у дужини 86,80км. Положај на Коридору X омогућавао је почетком 1990-их фреквенцију од 4.000.000 туриста годишње (транзитни туризам). Неопходан је завршетак Е-75 и Е-80 и пратећих објеката (мега центри, бензинске пумпе, хотел и др.) као и постављање сигнализације на путу.

Осим споменутих националних и међународних саобраћајних праваца, на територији града је слабије развијен систем регионалних саобраћајница (Ниш-Крушевац-Чачак-Ужице, правац Ниш-Зајечар-Неготин-Бугарска и румунска граница). Постоји 6 регионалних путних праваца.

У Нишу функционише јавни градски превоз са више превозника, регулисан градским одлукама. Такси превоз функционише са око 600 возила. Мирујући саобраћај функционише кроз поделу централног дела града на 2 тарифне зоне - црвене и плаве.

Јавни градски превоз, такси превоз и мирујући саобраћај сагледани су одговарајућим саобраћајним студијама које су урађене и верификоване 2007. и 2008. године.

Ваздушни саобраћај са одвија преко аеродрома 'Константин Велики'. Полетно-слетна стаза укупне дужине 2.500 м и ширине 45 м, рулна стаза дужине 290 м и ширине 25 м, платформа за паркирање ваздухоплова димензија 275 x 100 м са 4 означене позиције (укупан капацитет аеродрома у ванредним ситуацијама је 20 ваздухоплова). Пристанишна зграда укупне површине 1.700 м².

Аеродром се налази у зони са врло повољним временским условима током целе године, са малим бројем магловитих и снежних дана. Због тога је у претходном периоду коришћен као алтернативни аеродром за аеродроме у Приштини, Београду, Подгорици, Скопљу и Софији.

Аеродром су за редовне и чартер летове и алтернативна слетања користиле компаније: JAT, Aviogenex, Montenegro Airlines, Macedonian Airline (MAT), Balkan, Tea, Crossair, Deutsche BA, Lufthansa, Thomson и др.

Опслужно подручје Аеродрома ће се у постојећој мрежи аеродрома Србије свакако повећати када ступи на снагу уговор о заједничком европском ваздухопловном подручју и у Србији (European Common Aviation Area, ЕСАА, процес је у току, уговор је потписан, очекује се ратификација у 2009. години). То ће сигурно резултирати доласком нових компанија укључујући и нискотарифне (low-cost) па је, с обзиром на одличну путну повезаност, реално очекивати већи прилив путника из околних подручја захваљујући брзом и ефикасном друмском и железничком приступу Аеродрому.

Квалитетна инфраструктура обезбеђује да објективни тржишни потенцијал веома брзо резултира великим скоком броја путника на другом путничком аеродрому Србије.

Октобра 2008.год. потписан је уговор о заједничком финансирању и изградњи логистичког, комерцијалног и карго центра у Нишу са аустријско-британским инвеститором. Уговором вредним 61.300 000 евра предвиђа се изградња 135.000 квадратних метара логистичко комерцијалних и карго објеката, лоцираних непосредно уз аеродром Константин Велики.

У плану је израда Генералног пројекта “Железнички чвор Ниш”, а завршене су “Студија мирујућег саобраћаја у централној зони града Ниша” и “Студија јавног градског и приградског превоза путника на територији града Ниша”.

2.5.6. Животна средина

Квалитет животне средине је стање животне средине које се исказује физичким, хемијским, биолошким, естетским и другим индикаторима, у развојном смислу, још значајнији је појам капацитета животне средине, који представља способност животне средине да прихвати одређену количину загађујућих материја, без нарушавања равнотеже и наступања

неповратне штете у животној средини. Обавеза је усклађивања законодавства и праксе земље са правним системом и праксом Европске уније⁶⁷.

На локалном нивоу, органи надлежни за заштиту животне средине имају ограничену одговорност за проблеме животне средине који обухватају заштиту ваздуха, заштиту од буке, управљање комуналним отпадом, урбанистичко планирање, грађевинске дозволе за мале објекте, као и стратешку процену планова и програма, процену утицаја пројеката на животну средину и издавање интегрисаних дозвола из своје надлежности.

Европске интеграције намећу приоритетна поља деловања у Републици Србији, али и у Граду Нишу. Једна од таквих тема је заштита животне средине, која никада раније није имала тако високо место на листи приоритета. Током 2009. године у буџет Града Ниша се из републичких накнада по основу заштите животне средине слило 19 милиона динара. У исто време, Град Ниш је определио више од 80 милиона за различите програме и пројекте за заштиту и унапређење животне средине. Овај тренд ће се у наредном периоду наставити, тако да се очекује знатно побољшање квалитета животне средине.

Формирањем Савета за заштиту животне средине и одрживи развој града Ниша успостављени су механизми за стварање простора за дијалог и афирмацију проеколошког мишљења. Министарство животне средине и просторног планирања у великој мери подржава јавне дебате, трибине и остале видове промотивних и едукативних активности које Савет организује.

Квалитет животне средине

У овом делу дате су основне информације о **приоритетним** проблемима, стању и квалитету животне средине у областима од посебног значаја за одрживи развој града Ниша.

Черсти отпад

⁶⁷ Институционални и законодавно-правни оквир заштите животне средине има своје упориште у Уставу Републике Србије којим се утврђује право грађана на здраву животну средину, као и дужност грађана да штите и унапређују животну средину у складу са законом. Законом о заштити животне средине, Законом о стратешкој процени утицаја на животну средину, Законом о процени утицаја на животну средину и Законом о интегрисаном спречавању и контроли загађивања од 2004. године дефинисан је и уведен нови законски оквир за заштиту животне средине у Републику Србију 2004. године.

Један од најзначајних проблема заштите животне средине је третман и депоновање отпада (ЛЕАП, 2001. као и каснија истраживања). У граду Нишу се дневно продукује око 220 тона комуналног чврстог отпада, што на годишњем нивоу износи преко 80 милиона килограма. Отпад (комунални, индустријски који нема својства опасног, грађевински, делом медицински...) се одлаже на неуређено градско сметлиште већ четири деценије. Сви капацитети постојеће локације су готово исцрпљени и на локацији се, уз примену техничко-технолошких решења, отпад може одлагати још веома кратак период, не дужи од три године. У 2009. години је озбиљно сагледана штета коју је даље одлагање санације могло да изазове, напokon су обезбеђена средства за санацију у пуном износу, и то пола обезбеђује Град Ниш, а другу полпвину републички Фонд за заштиту животне средине.

Најургентнији проблем на депонији јесте отварање новог поља за депоновање отпада, које се припрема по високим стандардима који важе у развијеним земљама. Даље депоновање отпада ће се обављати тако да има минималан штетни утицај по животну средину и здравље људи.

Послове сакупљања и третмана комуналног чврстог отпада обавља ЈКП „Медијана“. Пословима везаним за одржавање комуналне хигијене и поступање са отпадом бави се око 500 радника у сектору „Чистоћа“ овог ЈКП. Комунални чврсти отпад сакупља се предвиђеном динамиком (од свакодневног до сакупљања једном седмично) са 24 специјална возила из око 3.500 контејнера са јавних површина и из нетипизираних судова из домаћинства у зонама индивидуалног становања.

Накнада за сакупљање отпада ближа је социјалној него економској категорији и обрачунава се по квадратном метру стамбеног, односно пословног простора. И поред тога степен наплате се креће око 60 % и значајно утиче на смањење прихода ЈКП. У току је израда методологије за обрачун накнаде за сакупљање и транспорт, али и за депоновање отпада, што је нова накнада чије је увођење нова законска обавеза по Закону о управљању отпадом.

Неадекватан систем управљања отпадом је присутан како у граду Нишу, тако и у околним општинама: Дољевац, Гаџин Хан, Меровина, Алексинац и Сврљиг који, по Националној стратегији, чине регион бр. 24. за управљање отпадом – Нишки регион. Препознајући своју улогу регионалног лидера, Град Ниш својим организационим, техничким, кадровским и другим капацитетима може и мора да покреће процесе увођења европских стандарда у све области које обезбеђују одрживи развој и заштиту животне средине.

Град Ниш је предузео опсежне активности у циљу решавања проблема управљања отпадом, који је као проритетан за решавање сагледан у Стратегији развоја Града Ниша. Иницирано је формирање Нишког Региона за управљање отпадом и постигнут консензус о неопходности унапређења система управљања отпадом у Региону. Одлична сарадња која је успостављена између Града Ниша и Општина Дољевац, Гаџин хан, Меровина, Сврљиг и Алесинац је озваничена потписивањем Споразума о формирању Нишког региона за управљање отпадом у јулу месецу. Предмет споразума јесте израда и имплементација регионалног стратешког плана управљања отпадом. Озбиљност и системски приступ који смо демонстрирали је условио интересовање и других локалних самоуправа да се окрену ка Нишком региону, па се и општина Сокобања прикључила Нишком региону.

Визија решења јесте дугорочно успостављање одрживог регионалног управљања отпадом на начин који има минималан штетни утицај на животну средину и здравље садашњих и будућих генерација, уз рационално коришћење ресурса и поштовање савремених принципа управљања отпадом. Нарочита пажња ће се поклонити искоришћењу секундарних сировина за рециклажу, као и испитивању могућности за енергетко искоришћење отпада.

Развој и јачање регионалне стратегије, сарадња и заједничке акције у истраживањима и реализацији одрживе регионалне стратегије су приоритети града Ниша не само у области управљања отпадом, већ и у свим осталим областима. Побољшање заштите животне средине, услуга сакупљања и одлагања чврстог отпада и побољшање хигијенских и здравствених услова су цивилизацијске тековине савременог друштва које морају бити доступне како становницима у централним градским зонама, тако и становницима удаљених села.

Снабдевање водом и отпадне воде

Ниш располаже количином од око 1.200 лит/сек здраве и квалитетне воде за пиће која перспективно неће задовољити потребе града. Посебан проблем представљају неадекватни и недовољно одржавани извори водоснабдевања на сеоском подручју.

Ниш нема централно постројење за пречишћавање комуналних отпадних вода, нити индустријске предтретмане отпадних вода, што утиче на веома велико додатно загађење Нишаве као реципијента. Не постоји сепаратни систем прикупљања атмосферских отпадних вода. Систематски мониторинг количина и квалитета површинских и подземних вода је неадекватан.

Најзначајнији узроци проблема у области водоснабдевања и третмана отпадних вода су:

- недовољно спровођење постојећих прописа у пракси;
- недоследна примена система накнада за коришћење и заштиту вода, и ниска цена воде;
- неодговарајућа заштита вода, а нарочито изворишта за водоснабдевање;
- лоше стање дистрибутивне мреже воде за пиће и високи губици;
- неконтролисана примена вештачког ђубрива и других штетних продуката.

Локација неопходног главног градског пречишћивача одређена је у старом кориту Нишаве између насеља Трупале и Поповац, на западној обали Нишаве, чиме ће након реализације бити решен највећи комунални и еколошки проблем града Ниша.

Квалитет ваздуха

Квалитет ваздуха се у Нишу систематски прати више од пола века и постоје веома добри подаци који се могу користити у функцији управљања и развоја града. Доминантни извори аерозагађења су: саобраћај, индустрија, топлане и индивидуална ложишта, комуналне активности.

Неки од најзначајнијих узрока загађења ваздуха су:

- неусклађеност регулативе у области емисије и имисије;
- застарела технологија, ниска енергетска ефикасност и недостатак постројења за пречишћавање димних гасова у индустријском и енергетском сектору;
- непотпуна мрежа за мониторинг квалитета ваздуха.

Квалитет ваздуха

Квалитет ваздуха се у Нишу систематски прати више од пола века и постоје веома добри подаци који се могу користити у функцији управљања и развоја града. Доминантни извори аерозагађења су: саобраћај, индустрија, топлане и индивидуална ложишта, комуналне активности.

Неки од најзначајнијих узрока загађења ваздуха су:

- неусклађеност регулативе у области емисије и имисије;

- застарела технологија, ниска енергетска ефикасност и недостатак постројења за пречишћавање димних гасова у индустријском и енергетском сектору;
- непотпуна мрежа за мониторинг квалитета ваздуха.

Саобраћај и квалитет животне средине

Поред расутог загађења ваздуха које је узроковано саобраћајем, утицај на животну средину сагледава се и кроз емисију угљоводоника, загађење буком и вибрацијама и загађивање воде и земљишта. Неки од најзначајнијих узрока проблема су:

- недовољна градска и приградска мрежа путева за повећан обим саобраћаја, укључујући градске обилазнице;
- застарелост и техничка неисправност возила;
- недовољно коришћење гаса и других алтернативних горива;
- недовољна заступљеност еколошки подобнијих видова јавног превоза;
- застарео возни парк саобраћајних предузећа.

Заштићена природна добра и биодиверзитет

Поред заштићених природних добара, природне ресурсе представљају подручја значајног специфичног биодиверзитета, лековито биље и ресурси шума.

Најизраженији проблеми притиска на природу и биодиверзитет на територији Ниша, су:

- фрагментација екосистема, односно природних станишта саобраћајном инфраструктуром;
- неконтролисано сакупљање дивљих биљних и животињских врста и гљива ради стављања у промет;
- примена застарелих технологија и неефикасно коришћење необновљивих енергетских и минералних ресурса;
- неадекватне мере заштите у пољопривреди;
- намерно или случајно уношење алохтоних врста флоре и фауне;
- урбанизација и неконтролисани туризам у зонама осетљивих екосистема и заштићеним природним подручјима.

Неки од узрока ових проблема су: неефикасно спровођење просторно-планских докумената, непостојање ефикасне интер-ресорне и интер-секторске сарадње у области заштите природе; неефикасан систем и механизам управљања заштићеним природним добрима, неефективан систем контроле сакупљања и промета биљних и животињских врста, непостојање економских и финансијских инструмената заштите природе.

Загађење буком

Ниш је један од четири града у Србији, поред Београда, Новог Сада и Суботице, у којем се мониторинг буке спроводи систематски на основу Програма који доноси Скупштина града.

Основни проблеми у вези са заштитом од буке везани су за специфичне локалне изворе буке, па се бука на основу тих података може формулисати као локални проблем. Неки од узрока проблема везаних за загађење буком су:

- неадекватно лоцирање индустријских постројења, занатских радњи, а посебно угоститељских објеката у урбаним зонама;
- претварање стамбеног у пословни простор;
- недовољна мрежа улица са аутоматском регулацијом саобраћаја и синхронизација рада семафора;
- несистематска мерења буке на изворима емисије;
- недостатак просторно-планске документације у циљу одређивања зона које регулишу област заштите од буке.

Остале области од значаја за заштиту животне средине

Развој сеоског подручја значајно је условљен степеном и квалитетом инфраструктуре у готово свим сеоским насељима Ниша. Стање комуналне инфраструктуре на сеоском подручју је углавном незадовољавајуће. Са аспекта пољопривредне производње, неправилна и неконтролисана употреба пестицида, неадекватно управљање плодношћу земљишта и употребом минералних ђубрива и други узроци проблема довели су до загађења пољопривредног земљишта и подземних вода и еутрофикације водотокова.

Енергетски биланс града је повезан са заштитом животне средине и то посебно у делу који се односи на коришћење природног гаса као економски и еколошки најповољнијег енергента.

Поред тога треба имати у виду и недовољне активности на промоцији штедње и рационалне потрошње енергије и енергетске ефикасности. У смислу енергетске ефикасности посебно је значајно недовољно добро стање (значајни губици) у енергетским дистрибутивним системима, а посебно топловодима. Ниш има значајне потенцијале (посебно биомасе) за развој и примену алтернативних енергетских извора.

Туризам и његов утицај на квалитет животне средине могу се сагледати кроз неадекватно лоцирање туристичких објеката, загађење отпадним водама и отпадом, емисију у ваздух од саобраћаја и грејања објеката. Посебан проблем представља неконтролисани развој туристичких капацитета у заштићеним природним добрима.

Јавне зелене површине на територији Ниша су прилично старе. Недовољно се обнављају, а за чување, ново уређивање и одржавање је неопходно јачати посебну службу.

Финансирање заштите животне средине на територији града обезбеђује се из буџета града.

Недовољно се користе могућности обезбеђивања средстава из других извора (фондови, донатори, пројектно финансирање...). Неделотворан систем финансирања заштите животне средине и недостатак економских подстицаја доводе до ниског нивоа улагања у животну средину, а буџет постаје главни извор финансирања. Систем економских инструмената је неразвијен и не омогућава довољно економских подстицаја за смањење загађења.

Образовање и обука за заштиту животне средине

Град Ниш је први град у Републици Србији у којем је пре скоро две деценије започело универзитетско образовање за заштиту животне средине. На Факултету заштите на раду до сада је дипломирало преко 500 инжењера заштите животне средине. Овакав кадровски потенцијал један је од реалних основа за развој система заштите животне средине, који ће подржати одрживи развој града.

Стална комуникација измедју институција и невладиног сектора је неопходан услов и претпоставка за међусобну координацију и усклађивање локалних интереса. Град Ниш је први град у Србији који је широко отворио врата сарадње у области заштите животне средине. Увиђајући потребу за умрежавањем ради лакшег остваривања заједничких интереса, као и недовољну комуникацију између различитих институција, обезбедило

ускладјено деловање и задовољиле бројне еколошке потребе, формирана је ЗЕЛЕНА МРЕЖА ГРАДА НИША - "ЗелеНИШ" .

"ЗелеНИШ" је неформална мрежа институција и организација цивилног друштва које се баве очувањем и унапређењем заштите животне средине и одрживим развојем.

Животна средина и здравље

Елементи квалитета животне средине као што су: загађење ваздуха, контаминација воде и хране, бука и зрачење су неки од главних узрока нарушавања здравља. Загађење ваздуха може да утиче на људско здравље директним оштећењем респираторног система. Веома битна загађујућа материја је олово, због његове широке употребе као адитива горивима.

Повишена концентрација олова може да се пренесе у ланац исхране контаминацијом

земљишта дуж значајнијих саобраћајница. Хигијенски неисправна вода за пиће доводи до ширења поремећаја дигестивног система, хроничних и инфективних болести. Лош квалитет површинских вода представља претњу људском здрављу када се користи у рекреативне сврхе. Неправилно управљање отпадом штетно утиче на здравље људи и проузрокује епидемиолошки ризик, контаминацију сеоских извора снабдевања водом и емисију веома канцерогених диоксида који могу настати паљењем отпада на сметлиштима.

Систем мониторинга који се стално унапређује као резултат има скретање позорности јавности на стање животне средине и указује на потребу предузимања мера ради побољшања услова живота садашњих и будућих генерација.

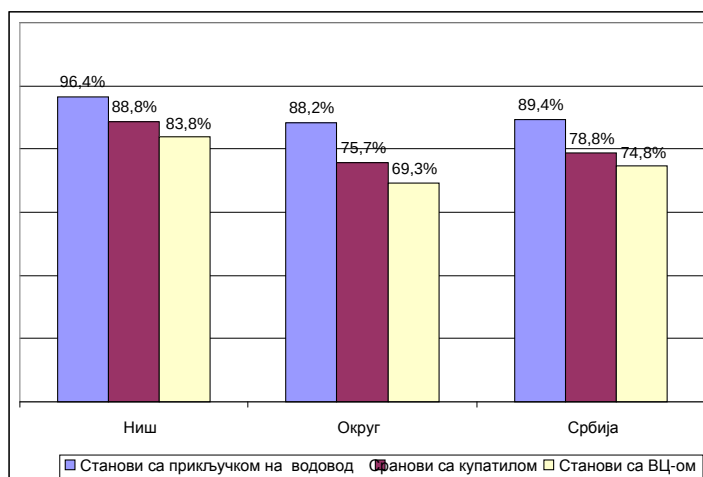
2.6 Друштвени развој

2.6.1 Становање

На територији града Ниша, 85.269 домаћинстава станује у 95.130 станова, што чини 1,1 стан по домаћинству. Просечна површина стана је 59m^2 . На једног становника долази у просеку 22.5m^2 стана. Сваки пети стан је пренасељен. Просечно на једну собу долази 1,2 становника.

Једна трећина станова је мала (20% мање од 15m^2 по становнику, 10% мање од 10m^2) што је идентично ситуацији у Београду. Површина половине станова је између 15 и 30m^2 . Најбројнија је група станова величине 50 до 60m^2 . Само 3% станова има површину већу од 100m^2 . Гарсоњере и посебне собе чине 5% стамбеног фонда, мали станови 9%, двособни 37%, трособни 36%, а четворособни и већи чине 13% стамбеног фонда. Трећина станова се налази на сеоском подручју. Око 10.000 (скоро 12%) станова је ненастањено. 80% стамбеног фонда је старости мање од 45 година.

Опремљеност станова у Нишу, Нишавском округу и Србији

Стандард становања је релативно висок. Око 28% станова има сву потребну опрему укључујући централно грејање. Две трећине станова има све осим грејања. Само 3.5% станова нема канализацију док 2.6% нема ни водовод ни канализацију. На селу је ситуација знатно неповољнија. Тамо је једна трећина станова старија од 45 година, а две трећине станова нема савремене санитарне уређаје.

Од укупног броја, 98% станова је у приватном власништву. Између 6.000 и 7.500 станова је намењено издавању. Трошкови становања су релативно ниски захваљујући неекономским ценама станарина и других комуналних трошкова. Око 85% домаћинстава не улаже у инвестиционо одржавање стамбених објеката нити је у стању да самостално финансира (или обезбеди кредит за) куповину стана.

Највећи број станова је изграђен између 1960. и 1980. године.

О обиму тзв. нелегалне градње говори податак да је до сада поднето 11.000 захтева за легализацију бесправно подигнутих објеката. Највише оваквих објеката смештено је у приградским насељима. Два подстандардна насеља (Сточни трг и насеље Црвена звезда) углавном су насељена ромском популацијом. Великом броју приградских насеља недостају асфалтирани путеви и канализациона мрежа.

Стамбено најугроженије категорије становништва чине: старачка домаћинства, сеоска домаћинства, ромска домаћинства, избегличка домаћинства, сиромашна - социјално угрожена домаћинства и друге рањиве групе. У ову групу спадају и избегла и расељена лица, особе којима је неопходна туђа помоћ и инвалиди. Избеглице из Хрватске, Босне и других република (4.554) углавном живе у изнајмљеним становима (92%). Лица расељена са Косова су или куповала станове на тржишту, или су градила индивидуалне стамбене објекте (често без ваљане дозволе и документације), или су живели у закупљеним становима или у становима рођака. Процењује се да у свакој од ових категорија има 1.200 до 1.500 породица. Особе којима је неопходна туђа помоћ (око 1.000) и инвалиди (700 до 800 људи у колицима) чине још једну групу којој је потребно посветити посебну пажњу. У граду још увек постоје архитектонске баријере несавладиве за ову категорију становника. Више од половине ових особа је сиромашно, што утиче и на стамбено сиромаштво⁶⁸.

Процењује се да ће у наредних пет година бити потребно отприлике по 1.000 станова годишње од чега би једна петина требало да буде намењена социјалном становању. Већ је сада потребно око 2.000 станова за новоформиране породице. Процењује се да ће се број становника урбаног подручја повећати за око 3.000 до 2010. године и да ће се истовремено број становника у сеоском подручју смањити за 2.000 становника. Овове ће допринети: локалне миграције село-град, заустављање емиграције младих и повратак из иностранства једног броја миграната. Станове ће тражити углавном млади брачни парови. Просечна величина домаћинства ће се стабилизovati на 2,8.

2.6.2 Социјална заштита

Социјалном заштитом у Нишу баве се превасходно јавне институције. Цивилних, непрофитних или приватних институција социјалне заштите (осим неколико приватних дечјих вртића) за сада још нема. Национална стратегија развоја социјалне заштите предвиђа значајније укључивање ових облика што треба имати у виду приликом израде локалне стратегије развоја. У граду делује један број

⁶⁸ *Стамбена стратегија Града Ниша, 2007.*

организација које окупљају потенцијалне кориснике (ветерани, инвалиди, самохране мајке) и у њима треба видети зачетак једног диверзификованијег приступа проблему социјалне заштите.

У Нишу се пословима социјалне заштите баве: Центар за социјални рад, Предшколска установа «Пчелица», Установа за дневни боравак деце ометене у развоју, Геронтолошки центар, Дом за децу без родитељског старања « Душко Радовић », Дом за слушно оштећену децу и Дом за васпитање омладине.

Главна установа у овој области је Центар за социјални рад. Функционална веза између Центра за социјални рад и локалне самоуправе је нејака и нестална. Основне функције ове установе су: непосредно остваривање социјалне заштите, остваривање функције старатељства, праћење и проучавање социјалних потреба и проблема, превенција, планирање и програмирање социјалне заштите, координирање активности у овој области.

Извор највећег броја социјалних проблема у граду је незапосленост. Мада Ниш спада у развијеније општине, смештен је у најсиромашнији регион Србије. Југоисточна Србија има око 20% сиромашних, и још је више од половине становништва суочено са ризиком сиромаштва. Осим претећег сиромаштва, проблем који ће све више добијати на тежини је све већи удео старог становништва. У граду не постоји институција која се систематски брине о старењу и старости. Геронтолошки центар збрињава остарела лица која не могу да живе сама, али се проблемима социјалног положаја старих нико не бави.

Центар за социјални рад започео је низ иновативних програма који послове социјалног рада износе из махом затворених институција и у социјални рад укључују удружења, породице и појединце у заједници. Неки од тих програма су: Превенција насиља у породици; Прихватилиште за жене и децу жртве насиља; Корак до самосталности - програм за штићенике Дома за незбринуту децу који су навршили 20 година; Смештај деце у хранитељске породице, Пројекта са диверзионим шемама (намењен деци која су дошла у сукоб са законом). Последњих година постаје видљив тренд пораста малолетних и пунолетних корисника социјалне заштите. Социјални пројекти који су у току су следећи: изградња станова за инвалиде, становање за особе са инвалидитетом; откуп напуштених сеоских домаћинстава за избеглице из колективних центара; социјално становање у заштићеним условима; становање и интеграција избеглица и др. Програми који се спроводе на пољу јачања социјалне заштите су: Community Reconstruction through Democratic Action и Јачање капацитета младих за деловање у локалној заједници.

Крајем 2008-ме године потписан је споразум о сарадњи на реализацији националне Стратегије развоја социјалне заштите између града и Министарства рада и социјалне политике. На основу тог споразума, формиран је радни тим који је започео израду локалне стратегије развоја социјалне заштите која би требало да буде усвојена до краја 2009-те године.

2.6.3 Здравствена заштита

На подручју града Ниша, организационом шемом и према Уредби о Плану мреже здравствених установа, здравствену заштиту пружа 13 здравствених установа у државном власништву. Институт за јавно здравље у Нишу обавља здравствену делатност на сва три нивоа здравствене заштите, као и Завод за трансфузију крви и Завод за судску медицину. Институт за јавно здравље пружа превентивну здравствену заштиту из области социјалне медицине, микробиологије, хигијене и епидемиологије.

Примарну здравствену заштиту у граду Нишу обављају установе и у државном и у приватном сектору. Окосницу система примарне здравствене заштите представљају установе у државном власништву: Дом здравља са мрежом здравствених станица и амбуланти, Завод за хитну медицинску помоћ, Завод за здравствену заштиту радника, Завод за здравствену заштиту студената, Завод за плућне болести и туберкулозу, Стоматолошка клиника и Здравствена установа „Апотека Ниш“.

Примарну здравствену заштиту студената обавља Завод за здравствену заштиту студената, а превентивно-куративном здравственом заштитом радника бави се Завод за здравствену заштиту радника (4 диспанзера и 7 амбуланти).

У приватном сектору, делатношћу из домена примарне здравствене заштите бави се већи број приватних ординација, поликлиника, стоматолошких ординација и приватних апотека.

Са 174 становника на једног лекара, ситуација је знатно повољнија него у Србији, у којој је број становника на једног лекара 376.

Дом здравља у Нишу пружа примарну здравствену заштиту, превасходно превентивну и садржи десет организационих јединица. Чини га централни објекат и 54 здравствене станице и амбуланте: у граду 8 здравствених станица и 5 амбуланти, у приградским насељима и селима 10 здравствених станица и 10 амбуланти и 21 школска амбуланта. Мада на територији града Ниша 45 насеља нема никакву здравствену установу, добар размештај здравствених станица и амбуланти чини приступачном здравствену заштиту на релативно лак начин на читавој територији града.

У оквиру Дома здравља делује Одељење за кућно лечење и медицинску негу. Одељење брине о укупно 4.000 пацијената. Две трећине пацијената овог одељења је старо преко 65 година. Служба се бави и палијативним збрињавањем терминално оболелих пацијената. Дефинисана је стратегија здравствене заштите старих чији су циљеви: 1) процена потреба, 2) повећање и боља доступност услуга, 3) повећање обухвата до универзалног, 4) промоција здраве и успешне старости, 5) развој система здравствене заштите старих на локалном и регионалном нивоу.

Секундарни ниво стационарног лечења осигураника са територије града Ниша, није системски решен. Клинички центар у Нишу пружа становницима града Ниша секундарну и терцијарну здравствену заштиту. Клинички центар у Нишу пружа терцијарну здравствену заштиту за подручје југоистока Србије.

На територији града Ниша смештене су 4 здравствене установе за стационарно лечење осигураника Завода за здравствено осигурање са 2.710 постеља (Клинички центар Ниш – 1.465 постеља, Клиника за стоматологију – 25 постеља, Специјална болница за психијатријске болести у Горњој Топоници – 800 постеља, Институт за лечење и рехабилитацију Нишка Бања – 420 постеља). Наведени број постеља намењен је лечењу становника Ниша и југоисточне Србије.

Поред наведених здравствених установа, за лечење војних осигураника у Нишу је смештена и Војна болница са 300 постеља и Одељење примарне здравствене заштите.

2.6.4 Култура

Културне делатности у Нишу одвијају се углавном у институцијама културе чији је оснивач град. То су: Народно позориште, Позориште лутака, Нишки културни центар, Нишки симфонијски оркестар, Галерија савремене ликовне уметности, Народна библиотека, Народни музеј, Историјски архив, Завод за заштиту споменика културе и Дечји културни центар. У граду делују још и Студентски културни центар, Дом омладине, Ниш-филм, већи број културно-уметничких друштава, уметничких удружења, приватних продуцентских кућа, невладиних организација које се баве културом и неформалних уметничких група. Последњих година у Нишу се отварају инострани културни центри (амерички, француски, италијански) који играју све значајнију улогу у културном животу града.

Најзначајније градске културне манифестације су: Фестивал глумачких остварења “Филмски сусрети” Ниш, Међународне хорске свечаности (обадве манифестације су некада носиле атрибут “југословенски” и представљале су важан културни догађај за читаву бившу Југославију), Ликовна колонија Сићево, Књижевна колонија Сићево, НИМУС (Нишке музичке свечаности – програм концерата озбиљне музике), Nišville Jazz Festival, Нисомнија (музички фестивал) и Мајска песма (фестивал дечје музике).

Културна понуда у граду је сиромашна упркос томе што у њему постоји Универзитет са Факултетом уметности и бројне институције културе и што се из градског буџета за ову намену издвајају значајна средства. Основни разлози што издвајања и напори не резултују квалитетнијом културном понудом су у томе што:

- нема јасне политике која би дефинисала концепт културе (или културне вредности) коју град жели да промовише,
- финансирање и подршка су усмерени на институције, а не на програме и пројекте,
- расте негативни утицај политике на културна дешавања у граду и градске културне институције.

Данас се 95% средстава намењених култури преноси директно културним институцијама – јавним предузећима чији је оснивач град. Највећи део (70-80%) одлази на плате запослених и одржавање објеката, док мањи део средстава одлази на финансирање програма⁶⁹.

Културни актери који нису формално повезани са градским институцијама (продуцентске куће, менаџери у култури, НВО, самостални уметници) готово да немају приступ градским фондовима намењеним култури. Кроз новоформирани Уметнички савет града мали део средстава (3%) намењен култури се сада усмерава ка овој групи културних посленика. У граду не постоји стратегија за маркетинг културе нити систематско прикупљање средстава у сврху развоја културе. Институције културе готово потпуно финансијски зависе од прихода из локалног буџета.

Године 2003. урађен је документ “Прилози за дефинисање стратегије културног развоја града Ниша” као основа за формулисање дугорочне политике у овој области. Предложена је осмишљена стратегија развоја културе која обухвата: промене у организовању јавне управе; промене у начину финансирања културе у граду; промене у вођењу кадровске политике; списак стратешких пројеката у култури; побољшање услова рада уметника и институција; допунске активности усмерене на развој културе и уметности; предлог решавања просторних проблема и развој међународне културне сарадње.

У Нишу је у току програм заштите културног наслеђа и верских објеката; реконструкција, уређење, одржавање меморијалних центара и археолошких налазишта (Тврђава, Логор Црвени крст, Чегар, Медијана), као и изградња, доградња и реконструкција објеката културе (Библиотека, Симфонијски оркестар, Синагога, Зграда НКЦ, Летња позорница).

2.6.5 Образовање

Крајем 1990-их све образовне установе биле су у јавном власништву а целокупним системом образовања управљало је Министарство просвете. Део одговорности за функционисање институција основног и средњег образовања имале су и локале самоуправе. Од тада образованом делатношћу су почеле да се баве и приватне школе на свим нивоима.

Образовну инфраструктуру Ниша чини: 35 основних школа и 19 средњих школа у јавном власништву; Универзитет у Нишу са 13 факултета у јавном власништву и још 7 истурених одељења приватних факултета, 5 специјалних школа и 1 школа за одрасле.

Читава територија града је добро покривена мрежом основних школа. У граду их има 21, у селима 14 самосталних школа. У 46 сеоских насеља раде издвојена одељења основних школа са свих осам (4) или само прва четири разреда (42). У четрнаест насеља нема организоване наставе. Реч је о насељима која су популационо највише угрожена. По попису из 2002. године у десет од тих четрнаест насеља живело је стотинак или мање становника. Основне школе у Нишу похађа око 24.000 ђака.

⁶⁹ Прилози за дефинисање стратегије културног развоја Града Ниша, 2003.

Све средње школе су смештене у ужем градском језгру. Четири гимназије, две уметничке школе (музичка и школа за ликовне техничаре), шест техничких школа, економску, трговинску, угоститељско-туристичку, правно-биротехничку, медицинску, прехранбено-хемијску и стр. школу похађа око 15000 средњошколаца.

Табела 17. Број ученика у основним и средњим школама

	1990.	% укупне популације	2000.	% укупне популације	2003.	% укупне популације
<i>Република Србија</i>						
Основне школе	1.156.533	8,6	726.578	9,4	677.767	9,0
Средње школе	365.740	3,0	330.947	4,3	305.204	4,1
Трошкови по ученику за основно образовање	6.718		6.743		35.625	
РС=100	100		100		100	
<i>Град Ниш</i>						
Основне школе	26.809	2,3	24.650	3,4	23.784	3,5
Средње школе	13.675	3,7	16.233	4,9	14.963	4,9
Трошкови по ученику за основно образовање	6.425		6.240		29.603	
РС=100	100					

Извор: Републички завод за статистику, 2005.

На тринаест факултета Универзитета у Нишу наставу изводи укупно 1.515 наставника и сарадника. На Универзитету студира 25.844 студената, од којих су 433 страни држављани. Од оснивања до данас, на Универзитету у Нишу дипломирало је преко 41.000 студената различитих профила. Академски назив магистра наука стекло је 1.869 постдипломаца, а одбрањено је 1.085 докторских дисертација.⁷⁰ Потребно је проценити у којој мери је Универзитет у стању да пружи додатне услуге у образовању (додатно образовање, иновација знања, развијање нових образовних профила) и истраживању (истраживачки пројекти, лабораторије, опрема).

У последњих десет година, сваке године основну школу заврши око 3.000 ученика, средњу школу заврши око 4.000 ученика, а на Универзитету дипломира око 1.500 студената. У периоду између два пописа забележен је тренд смањења броја неписмених – укупно 4.781 становника, или 2,1% укупне популације. Стопа писмености се у току тих 10 година повећала са 95,8% на 97,9%, што је нешто изнад републичког просека (96,5%).

Табела 18: Више школе и факултети

	Више школе				Факултети			
	укупно	Студенти		дипломирани	укупно	студенти		дипломирани
		укупно	буџетско финансирање			укупно	буџетско финансирање	
1996/97	2	1 259	635	395	8	13 842	9 897	985

⁷⁰ Подаци се односе на школску 2007/2008 годину.

1997/98	2	1 198	578	301	8	15 830	10 525	805
1998/99	2	1 163	531	289	8	16 876	10 655	942
1999/00	2	1 557	705	225	8	19 413	11 511	947
2000/01	2	1 191	356	216	10	17 811	7 888	1 003
2001/02	2	1 090	376	110	10	18 079	8 665	944
2002/03	2	983	313	189	11	18 136	10 468	1 115
2003/04	1	939	310	166	12	18 467	11 724	1 286
2004/05	1	906	305	176	11	18 245	11 825	1 419
2005/06	2	878	325	197	11	18 592	12 225	1 478
2006/07	2	1 057	335	200	11	18 493	12 687	1 832

Извор: Статистички годишњак Града Ниша, 2007. стр. 186

Осим формалног образовања, у граду су на располагању и бројне, разноврсне форме образовања које нуде приватне фирме (језици, компјутери), невладине организације (комуникација, партиципација, управљање пројектима) и различити пројекти (управљање предузећем, пословање, управљање сеоским газдинствима и сл.)

2.6.6 Невладине организације и грађанска удружења

У Нишу, према евиденцији Центра за развој непрофитног сектора, постоји 61 невладина организација и више десетина удружења (спортских, професионалних, музичких, хоби). Процењује се да у граду ради око 200 цивилних удружења. Такође постоји десетак канцеларија различитих међународних организација.

Најзапаженији је рад организација које се баве развојем заједнице и подизањем њених капацитета, а успешно раде и ромске организације и организације инвалида. Утицај синдиката је све слабији. Идеја о социјалном дијалогу у Нишу није могла да буде реализована највећим делом због слабости синдиката.

На сајту “Нишко село” евидентирано је 29 асоцијација које се баве пољопривредом. Већином су у питању удружења произвођача стоке, али има и удружења воћара, виноградара, произвођача лековитог биља и удружења за сеоски туризам. Још увек постоје задруге заостале из претходног (СФРЈ) периода.

2.6.7 Криминал и безбедност

Фактори који најчешће угрожавају безбедност грађана Ниша су: пет великих међународних канала трговине дрогом који пролазе кроз Ниш; велика раскрсница путева који су истовремено и путеви илегалне трговине; политичка ситуација и близина турских подручја; општа криминализација која се тумачи као последица дубоке политичке и економске кризе током 1990-их година. У граду се бележи висока стопа насиља и илегалних активности.

2.6.8 Мањинске групе

Према статистичком годишњаку у Нишу живе припадници 26 етничких група (Табела 19.)

Најбројнију и највидљивију етничку мањинску групу у граду чине Роми. По попису од 2002. године у Нишу је насељено 5.687. Рома. Стварни број припадника ромске заједнице је неколико пута већи. Процене се крећу од 15.000 (трострука вредност званичних података, што се сматра реалном проценом тзв. “тамних бројки”) до 25.000 – 30.000 (процене ромских организација). Око 1.200 Рома спада у категорију расељених лица. Половина ромске популације је млађа од 25 година, само 4% је старије од 60 година. Проценат незапослених међу Ромима је четири пута већи од процента незапослених у укупној популацији. Само 27% је економски активно, трећина прима неки вид социјалне помоћи, а за 18% породица то је једини извор прихода. Само 9% Рома има сталне приходе од рада, само 2,5% ромских жена је стално запослено. У три насеља живи око 10.780 Рома у крајње лошим стамбеним условима (Београд мала, Сточни трг и Црвена звезда). Број стално запослених Рома се повећава. Након покретања неколико предузећа за “управљање комуналним отпадом” један број Рома је у овим предузећима нашао стално запослење са пристојним приходима. У Нишу се емитује радио и ТВ програм на ромском језику.

Табела 19: Најбројније етничке групе у Нишу 1991. и 2002.

Етничке групе	Попис 2002	Попис 1991	Разлика 2002 - 1991	Разлика као % од 1991
Срби	235.657	229.378	+6.279	2.7
Роми	5.687	5.652	+35	0.6
Црногорци	846	2.231	-1.385	- 62,1%
Бугари	799	1.097	-298	-27,1%
Македонци	715	1.465	-750	-51,2%
Југословени	664	нерегистровани	+664	
Хрвати	417	705	-288	-40.8%
Муслимани	89	318	-229	-72.2%
Бошњаци	24	нерегистровани	+24	
Словенци	92	189	-97	-51.3%
Остали	174	6.310	-6.136	
Групе регистроване 2002 нерегистроване 1991	322	+322		
Одбили да се изјасне	1.460	162	+1.298	
Непознато	3.473	(370)	+3.103	

Извор: Статистички годишњак града Ниша, 2005.

Другу најбројнију мањинску етничку групу у Нишу чине Бугари. Њихово присуство у граду примећује се захваљујући медијима, како електронским (емисија Радио Ниша на бугарском језику) тако и штампаним (издавачка кућа “Братство” са седиштем у Нишу која издаје публикације на бугарском језику). Припадници ове етничке групе су веома добро интегрисани у локалну заједницу.

У Нишу, поред доминантне православне цркве, постоји и неколико мањинских верских заједница. То су Католичка, Адвентистичка и Баптистичка црква. Џамија, запаљена и изгорела 2005. године, делимично је обновљена и враћена у функцију. У граду нема изражене верске нетрпељивости.

2.7. УПРАВЉАЊЕ

2.7.1 Структура и функције локалне самоуправе у Србији и граду Нишу

Уставом Републике Србије из 1990. године враћен је изнова појам *локална самоуправа*. Две године потом, Уставом СРЈ, утврђено је право на локалну самоуправу, али је у исто време и прописано да су непокретности и друга средства локалне самоуправе у државној својини. По том основу, донет је *Закон о средствима у својини Републике Србије* (1995.), којим су локалне самоуправе лишене власничких права. Због прилично лоше економске ситуације у читавој земљи и непостојања свих механизма за управљање сопственим развојем, локалне самоуправе су се суочиле са великим тешкоћама у свом функционисању. Након 2000-те године, следила су два *Закона о локалној самоуправи (ЗЛС)* – 2002. и 2007. Њима је достигнут изврстан степен децентрализације као и увећање ингеренција општинске власти.

За утврђивање територије и граница локалне самоуправе надлежна је Народна скупштина Републике Србије, која је та питања уредила посебним *Законом о територијалној организацији Републике Србије (ЗТО)*. По истом закону, територијалну организацију Републике Србије чине три врсте територијалних јединица: *аутономне покрајине* (као облици територијалне аутономије), *општине* и *градови* (као територијалне јединице у којима се остварује локална самоуправа) и *град Београд* (као посебна територијална јединица), док окрузи немају територијални карактер.⁷¹

Општине су основне територијалне јединице у којима грађани реализују своја права и активности из области локалне самоуправе у пословима који су дефинисани Уставом, законима и Статутом општине. Територију општина чине подручја једног или више насељених места, а утврђује се законом и то набрајањем насељених места и катастарских општина који чине општину (или град). Када се ради о *градовима*, подела града на градске општине (ГО) не уређује се законом, већ се то препушта статутима градова, који су, као и општине, одређени законом. До 2007. године, статус града, поред Београда, имали су још и Нови Сад, Ниш, Крагујевац и Приштина, док је на основу одредби новог ЗТО-а још деветнаест општина добило тај статус.⁷² Поред градских општина, којих је у Београду 17 а у Нишу 5 (Крагујевац је у периоду важења претходног ЗЛС-а и ЗТО-а у свом саставу «на папиру» имао пет а

⁷¹ Окрузи (којих је у Србији 29) нису јединице локалне самоуправе, већ облик или огранак извршне републичке власти. Они немају аутономију у раду, нити одвојене службенике и примају средства из државног буџета да би остваривали своје дужности. Окрузи нису одвојени законски ентитети и не поседују својину (средства која користе у реализацији поверених им дужности, припадају држави). Како било, у Србији општинске власти и тела, одржавају блиске контакте са огранцима различитих републичких министарстава, који су груписани под супервизијом Начелника округа.

⁷² То су: Ваљево, Врање, Зајечар, Зрењанин, Јагодина, Краљево, Крушевац, Лесковац, Лозница, Нови Пазар, Панчево, Пожаревац, Смедерево, Сомбор, Сремска Митровица, Суботица, Ужице, Чачак и Шабац.

Нови Сад две општине, али оне никад нису конституисане), у Србији постоји још 150 самосталних општина као и 22 општине које је нови ЗТО промовисао у градове.⁷³

Просечна општина у Србији има око 50.000 становника, што је чини највећом основном јединицом локалне самоуправе у Европи. Међу општинама су оне са мање од 10.000 становника, као и оне са преко 250.000 становника. Постоје изузетно велике разлике у величини њихове територије, економској снази и другим карактеристикама.

Према постојећим прописима, који се не разликују од решења у претходним законима о локалној самоуправи и територијалној организацији, територија за коју се оснива јединица локалне самоуправе треба да представља природну и географску целину, економски повезан простор који има развијену и изграђену комуникацију међу насељеним местима, са седиштем као гравитационим центром. Уз ове карактеристике, битни су и хомогеност и комплементарност подручја, финансијски потенцијали, величина подручја и број становника. У неким случајевима могу бити од значаја и изражена воља локалног становништва, као и културни, етнички или сл. разлози, или пак, политичка одлука о реформи локалне самоуправе на одређеном делу територије. Општина такође, може бити и укинута, услед формирања нових општина или припајања њене територије некој постојећој општини, али уз претходно прибављено мишљење грађана, скупштина односних јединица локалне самоуправе, као и надлежног органа територијалне аутономије за јединице локалне самоуправе на њеној територији.

Имајући за свој основ одредбе актуелног *Закона о локалној самоуправи* (усвојеног 29.12. 2007.) у органе локалне власти у граду Нишу спадају⁷⁴:

- Скупштина града⁷⁵;

- Градоначелник⁷⁶;

- Градско веће⁷⁷;

⁷³ Прецизније, 150 општина са 4.695 насељених места и 4.254 катастарске општине, 23 града са 1.260 насељених места и 1.223 катастарске општине, град Београд са 166 насељених места и 174 катастарске општине и две аутономне покрајине: Војводина, са 39 општина и 6 градова и Косово и Метохија, са 28 општина и једним градом.

⁷⁴ Видети такође Организациону шему града Ниша у додатку бр. 2.

⁷⁵ Скупштина града је најважнији орган одлучивања у јединици локалне самоуправе. Она се састоји у потпуности од непосредно изабраних представника грађана – одборника. У Нишу, Скупштина града има 61. одборника, а њене седнице се одржавају најмање једанпут у три месеца. Нормативна надлежност скупштине града подразумева доношење статута, прописа и других општих аката, буџета и завршног рачуна, програма развоја града, урбанистичког плана и других одлука о питањима из надлежности. Изборна надлежност се односи на избор градоначелника и заменика градоначелника, председника и заменика председника скупштине града, чланова градског већа, секретара скупштине, начелника градске управе, као и на постављање директора и управних и надзорних одбора, јавних предузећа, установа, организација и служби чији је оснивач град.

⁷⁶ Градоначелник се бира тајним гласањем из реда скупштинских одборника већином гласова од укупног броја одборника, а у његовој надлежности је извршна власт града; његове дужности су повезане са одржавањем јавног реда, имплементацијом градског буџета, руковођењем дугорочним програмима и сл. Градоначелник врши извршну власт уз подршку стручних радних тела и градске управе, и бира се за период од 4 године. У раду му помаже и заменик градоначелника (кога бира скупштина града) као и пет помоћника (које именује и разрешава сам градоначелник).

⁷⁷ Градско веће је орган који омогућује усклађивање рада градоначелника и скупштине града и уједно врши контролно-надзорну функцију над радом читаве градске управе. Ради се, дакле, о другостепеном органу

Градска управа⁷⁸ се састоји из различитих управа и служби⁷⁹ које се баве и спроводе специфичне политике у вези са развојем града, управљањем градским власништвом, привредом и финансијама, образовањем, здрављем, јавним радовима, социјалном помоћи, комуналним делатностима, заштитом околиша и др.

У Нишу су након последњих локалних избора (мај 2008.) за вршење послова Града установљени (постављени) *градски јавни правобранилац* и *грађански заштитник (омбудсман)*, док су *главни архитекта* и *градски менаџер* овог пута изостали. Од поменутих, *грађански заштитник* је нарочито важан, јер је његов посао да штити индивидуална и колективна права и интересе грађана, тако што врши општу контролу рада градских управа и јавних служби.

Грађани Ниша имају право да управљају својом општином или градом и *непосредно* кроз *грађанску иницијативу*, *збор грађана* и *референдум*.

У граду Нишу постоји *пет Градских општина* - Пантелеј, Црвени Крст, Палилула, Медијана и Нишка Бања - које чине насељена места које улазе у њихов састав и чије постојање датира од 2003. године. Осим у Нишу, градске општине тренутно постоје још само у Београду, иако је претходни ЗЛС прописивао да сваки град *мора* у свом саставу имати градске општине. Како у Крагујевцу и Новом Саду избора за одборнике скупштина ГО уопште није било, може се рећи да се у граду Нишу најдаље одмакло у процесу децентрализације локалне власти. Чланом 25. новог ЗЛС-а је, додуше, прописано да се статутом града *може предвидети* образовање две или више градских општина на територији града, али не и да се оне морају образовати.⁸⁰

одлучивања у управном поступку, које у Нишу чини 9 чланова, које, на предлог градоначелника, бира скупштина града. Заменик градоначелника је члан градског већа по функцији, као и градоначелник који је уз то и његов председник. Мандат чланова градског већа износи четири године. Посебно важан орган Градског већа је Привредно-економски савет који даје иницијативе везане за економски развој, разматра стратегије и прати спровођење планова и програма локалног економског развоја.

⁷⁸ По ЗЛС-у, у градовима се образују градске управе за поједине области које спроводе законска акта које је донела градска или републичка скупштина, тј. законе и друге прописе чије је извршење пренесено на ниво локалне самоуправе. Она припрема нацрте одлука и других градских аката и врши професионалне и друге активности које јој поверава градска скупштина. Одлуком о организацији градских управа града Ниша, прописано је да градске управе: припремају нацрте прописа и других аката које доноси скупштина града и градоначелник, извршавају прописе и друге акте скупштине града и градоначелника, решавају у управном поступку у првом степену о правима и дужностима грађана, предузећа, установа и других организација из изворног делокруга града – обављају послове управног надзора над извршавањем прописа и других општих аката скупштине града, обављају послове инспекцијског надзора, извршавају законе и друге прописе чије је извршавање поверено граду, обављају стручне и друге послове које утврди скупштина града и градоначелник, обављају и друге послове предвиђене законом, Статутом и прописима града.

⁷⁹ У њих спадају: Управа за грађанска стања и опште послове, Управа за финансије, изворне приходе локалне самоуправе и јавне набавке, Управа за дечију, социјалну и примарну здравствену заштиту, Управа за образовање, културу, омладину и спорт, Управа за комуналне делатности, енергетику и саобраћај, Управа за планирање и изградњу, Управа за имовину и инспекцијске послове, Управа за привреду, одрживи развој и заштиту животне средине и Управа за пољопривреду и развој села, као и службе за послове: скупштине града, градоначелника, градског већа и одржавање и информатичко-комуникационе технологије.

⁸⁰ По постојећем ЗТО-у, градске општине нису јединице локалне самоуправе, па нишке ГО немају пуну економску и финансијску аутономију. За непосредно функционисање нишких градских општина издваја се 3,56% градског буџета, али овеме треба додати значајна средства на име изградње комуналне, саобраћајне и др. инфраструктуре која се реализује управо на територијама ГО, и тиме директно утиче на квалитет живота грађана у њима.

Што се тиче нишких градских општина, оне имају веома различит квалитет инфраструктуре, предузетничке капацитете, друштвене и економске услове, планове развоја и друго.

2.7.2 Одговорности града Ниша (Градска власт као јавни сервис)

У надлежности града Ниша, као и свих осталих градова у Србији, пре свих спадају:

- доношење програма развоја и одговорност за економски развој;
- доношење буџета и завршног рачуна;
- урбанистичко планирање и изградња;
- комуналне делатности: одржавање путева, улица, (укључујући уличну расвету), тргова и јавни превоз; грејање, водовод, канализација, прикупљање и одношење смећа;
- саобраћај;
- култура и образовање;
- здравствена заштита;
- социјална заштита у целини, посебно за децу и омладину;
- спорт;
- туризам, укључујући регулисање рада хотела и ресторана, занатство и трговина;
- заштита природних ресурса и животне околине;
- јавно информисање о темама од локалног значаја;
- санирање последица природних катастрофа;
- правна помоћ.

Актуелним ЗЛС-ом, извршено је извесно преношење надлежности у области основног образовања, примарне здравствене заштите, дечје и социјалне заштите са републичког на локални/градски ниво. Надлежност градске општине одређује Град својим Статутом, а оно што пренесе у надлежност општине, постаје њена одговорност. Поред спровођења одлука скупштине града и градских општих аката, општинске надлежности примарно укључују административне послове (попут издавања различитих извода, сертификата, дозвола), као и друге послове који се односе на свакодневни градски живот.⁸¹

⁸¹ **Градске општине**, осим што доносе свој Статут, буџет и завршни рачун буџета, спроводе и своје пројекте развоја и старају се о унапређењу општег оквира за привређивање у општини, дају мишљење на просторне и урбанистичке планове, одржавају комунални ред, учествују у организацији заштите од елементарних непогода, обезбеђују коришћење пословног простора, штите и унапређују животну средину, утврђују одговарајуће културне и спортске манифестације, предлажу мере у вези са спољним изгледом стамбених и пословних објеката, зелених површина, дечјих игралишта, објеката јавне расвете и саобраћајних знакова,

Нишка градска власт има неколико инструмента којима утиче на квалитет живота свих својих грађана. Директан контакт са грађанима унутар градске управе има пре свих *матична служба* (која издаје изводе из матичне књиге рођених, венчаних и умрлих, као и уверења о држављанству). Ова служба је само делимично компјутеризована и још увек не испуњава критеријуме *е-управе* првог степена, јер иако постоји могућност интернет приступа служби, не постоји могућност добијања било ког документа тим путем.

Градска власт поседује и медијску кућу - *Нишку телевизију* (НТВ), која има примарни задатак да информише грађане о дешавањима у Нишу и ширем окружењу. Многи грађани Ниша и околине би желели да НТВ у будућности прерасте у регионални јавни сервис.⁸² Ова медијска кућа је делимично дотирана од стране града, док се други део средстава обезбеђује из комерцијалних извора (рекламама). НТВ представља гледану телевизију - нарочито у области информативног програма који је готово у потпуности окренут ка актуелним градским темама.

Још један од инструмената директног утицаја града на животни стандард грађана су *јавна предузећа* која обављају делатности од општег интереса и обезбеђују различите комуналне услуге.⁸³ Оснивач ових предузећа је Град Ниш. Према урађеним анкетама, функционисање јавних предузећа са аспекта квалитета пружених услуга грађанима, може се сматрати задовољавајућим.

2.7.3 Међусекторски односи и ефикасност локалне власти

Уз помоћ нових законских решења, процесом прилагођавања стандардима локалне администрације у земљама ЕУ, а уз донаторску помоћ (програмску, тренинг курсеве и материјално-техничку), град Ниш је у основи прихватио базичне принципе модерне локалне администрације који подразумевају ефикасну, приступачну и одговорну локалну самоуправу. У Нишу о томе посебно сведочи отварање тзв. «Градског услужног центра» јуна 2003. године, са 18 одвојених шалтера, на којима грађани Ниша брзо и ефикасно могу да добију информације, дозволе, документа и потврде из неколико различитих одељења градске управе.

Процењује се да у Нишу делује око 200 различитих удружења грађана која укључују неколико хиљада људи. У Нишу постоји и десет канцеларија различитих међународних владиних или невладиних организација које имају значајну улогу у креирању развоја града Ниша. У ресурсе који стоје на

обезбеђују правну помоћ грађанима, уређују организацију и рад мировних већа, подстичу развој културно-уметничког аматеризма и различитих облика солидарности са лицима са инвалидитетом као и са лицима која су у неједнаком положају са осталим грађанима идр.

⁸² О томе сведочи 33.000 потписа у петицији из децембра 2007, којом су грађани Ниша тражили прерастање ове медијске куће у регионални јавни сервис. Потписници петиције траже да се створе законске могућности да локалне самоуправе, односно градови могу да буду оснивачи регионалних јавних сервиса или да буду интегрисани у Национални јавни медијски сервис, односно у РТС.

⁸³ Јавна предузећа у граду Нишу су: ЈКП «Градска топлана», ЈКП «Медиана», ЈКП «Наисус», ЈКП «Паркинг-Сервис», ЈКП «Тржница», ЈП «Аеродром», ЈП «Градска стамбена агенција», ЈП «Дирекција за изградњу града Ниша», ЈП «Ниш стан», ЈП «Обједињена наплата», ЈП «Нишка телевизија», ЈП «Туристичка организација Ниша», ЈП «Нишфилм», и ЈП «Завод за урбанизам».

располагању, спадају и све релевантне политичке партије које окупљају више од 10.000 чланова. Од значаја је и добра медијска подршка града, испољена кроз бројне локалне ТВ и радио станице које утичу на транспарентност у раду локалних органа власти и бољу информисаност грађана.

Анализа локалних стратешких докумената града Ниша, као и увид у пројекте који се изводе на терену, показује да је у њима економски аспект развоја највише заступљен, што говори о генералној заинтересованости за укупно повећање животног стандарда. Унапређена је међународна сарадња града са јединицама локалне самоуправе других земаља, а у једном броју општина реализују се и пројекти уз помоћ појединих земаља и међународних институција. Ипак, несразмеран је однос између броја локалних пројеката (преко педесет) и броја стратешких докумената (којих је само неколико). За ово постоји неколико могућих објашњења. Најосновније објашњење гласи да се за пројекте мањег обима лакше обезбеђују средства; по другом тумачењу бројне међународне институције најчешће финансирају мале пројекте на нивоу локалне заједнице, док треће објашњење претпоставља недовољну заинтересованост локалних органа за дугорочне (стратешке) пројекте, чији су резултати теже уочљиви на краatak рок. Што се тиче самих пројеката, они су различитог нивоа и територијалне обухватности - неки дају мање ефекте, док су други веома сложени са јасним развојним карактером.⁸⁴

Досадашње искуство показује да локални органи управе сарађују између себе само у мери у којој је то нужно за формално-правно функционисање локалне власти. Недовољна кооперација и размена информација између различитих институција, често има за последицу мешање ингеренција, преклапања пројеката па и фаворизовање одређених (циљних) социјалних група. Отуд је партиципација у одлучивању и промоција партнерстава између свих друштвених актера у формулисању, имплементацији и управљању локалним процесима и иницијативама, суштински важна за будући развој града Ниша. Солидна административна покривеност сектора, у складу је са идејом о децентрализацији управе и одговорности, али она захтева и међусекторску сарадњу, координисан приступ проблемима, транспарентност података и ефикасан систем размене информација. У основи, могло би се рећи да су данас најважнији проблеми локалне заједнице у Нишу - несинхронизована управа, лабилан политички консензус о основним правцима развоја, недовољно учешће јавности у процесима одлучивања, као и раширена генерална слаба заинтересованост грађана за одлуке које се доносе на локалном нивоу.

У зависности од својих планова рада, већина управа је фокусирана само на један од могућих циљева/области који се третирају као саставни делови локалног развоја. Мало је управа које имају ингеренције и ангажоване су у више пројеката који по својим карактеристикама покривају различите области локалног развоја. Ово је нарочито видљиво код институција које припадају различитим секторима. Унутар појединих сектора, везе између институција су боље, с обзиром да је у њима, због заједничких циљева посла, и размена информација развијенија.

⁸⁴ Студија Допринос процесу планирања интегралног локалног развоја Ниша, УН ХАБИТАТ, 2006.

Да би се достигло потребно јединство и усаглашеност активности различитих сектора и управа, неопходно је пре свега радити на усклађивању појединачних *развојних докумената* које доносе највиша градска тела - Скупштина града и Градско веће.⁸⁵ У питању су документи (планови активности са предвиђеним средствима финансирања), које припремају градске управе, јавна предузећа и установе. Чест је случај да они нису међусобно синхронизовани, нити су унутрашње кохерентни, у смислу утврђивања обима и принципа класификације односно приоритета пројеката за одговарајуће развојне циљеве. Узајамно неструктурирани програми и планови, који на моменте личе на пукe «спискове жеља», битно отежавају покушаје идејног осмишљавања, креирања и систематског разврставања евентуалних пројеката који би из њих могли да произађу. Ова околност упућује на закључак да је неопходно и у програмском смислу радити на обједињавању могућих пројеката, за које уједно треба обезбедити и средства. То би било могуће уз одговарајући *Оперативни програм* који би покривао одређени временски период и олакшавао локалној управи послове планирања и коришћења сопствених али и потенцијалних «спољних» ресурса.

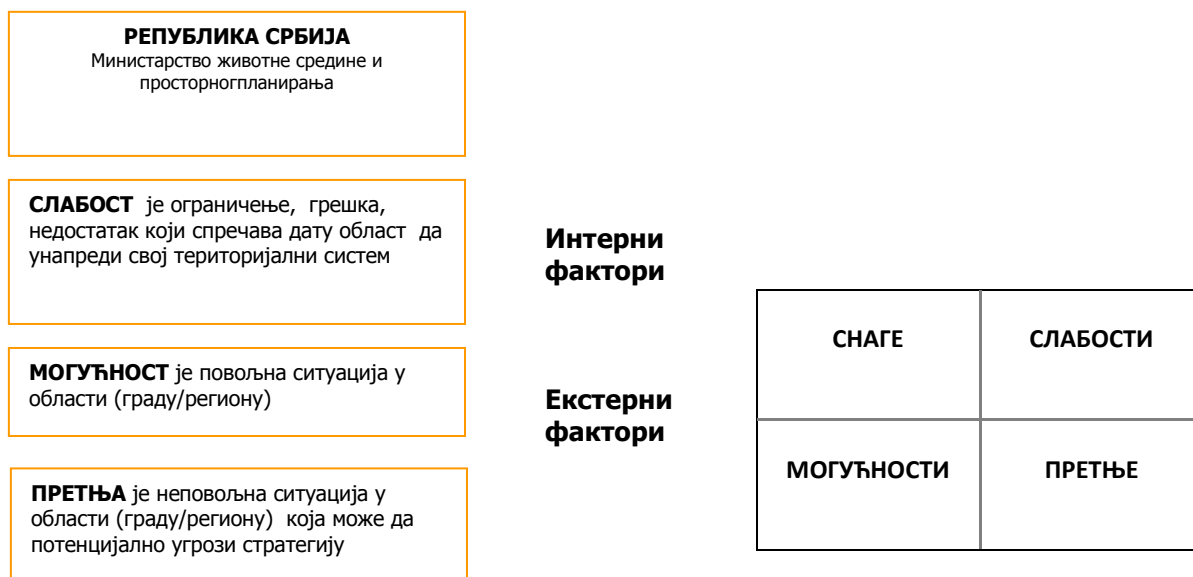
Неки позитивни примери сарадње у процесу припреме пројеката и њихове реализације, показују да управе могу наћи неке заједничке интересе у својим областима рада, учествујући на истом пројекту. Квалитетна сарадња која се реализовала са одговарајућим управама, резултирала је увођењем више пројеката који директно подржавају неке од области локалног развоја. У многим случајевима, ова врста пројеката је била финансирана од стране међународних институција које су у својим програмским оквирима зацртале унапређење локалне самоуправе у Србији. Ипак, у Нишу је и даље релативно мали број институција које су успоставиле званичне односе са домаћим и иностраним партнерима, базирани на дугорочним плановима о кооперацији.

⁸⁵ Да наведемо само неке од најзначајнијих, без намере да списак исцрпимо: *Буџет Града, Програм развоја Града, Програм уређивања грађевинског земљишта и изградње са финансијским планом, Програм одржавања комуналне инфраструктуре јавног земљишта градског и сеоског подручја са финансијским планом, Програме јавних предузећа и установа Града и др.*

Поглавље 3 – Изазови и могућности

3.1 SWOT анализа

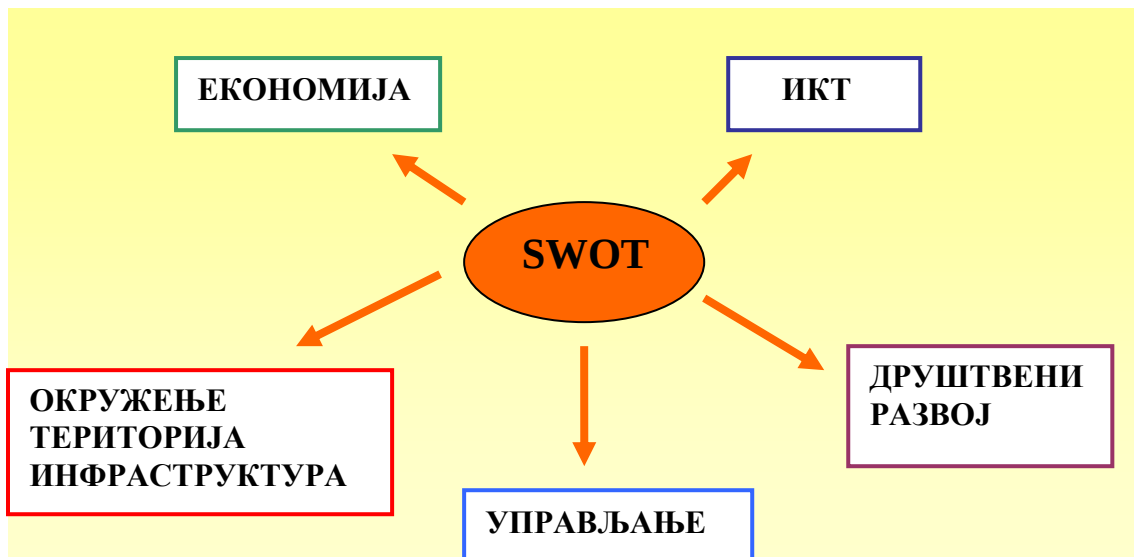
SWOT анализа је логичан процес- преузет из пословне економије- који даје синтезу и детаљни опис главних карактеристика/покретача одређене територије. SWOT анализа идентификује следеће факторе⁸⁶:

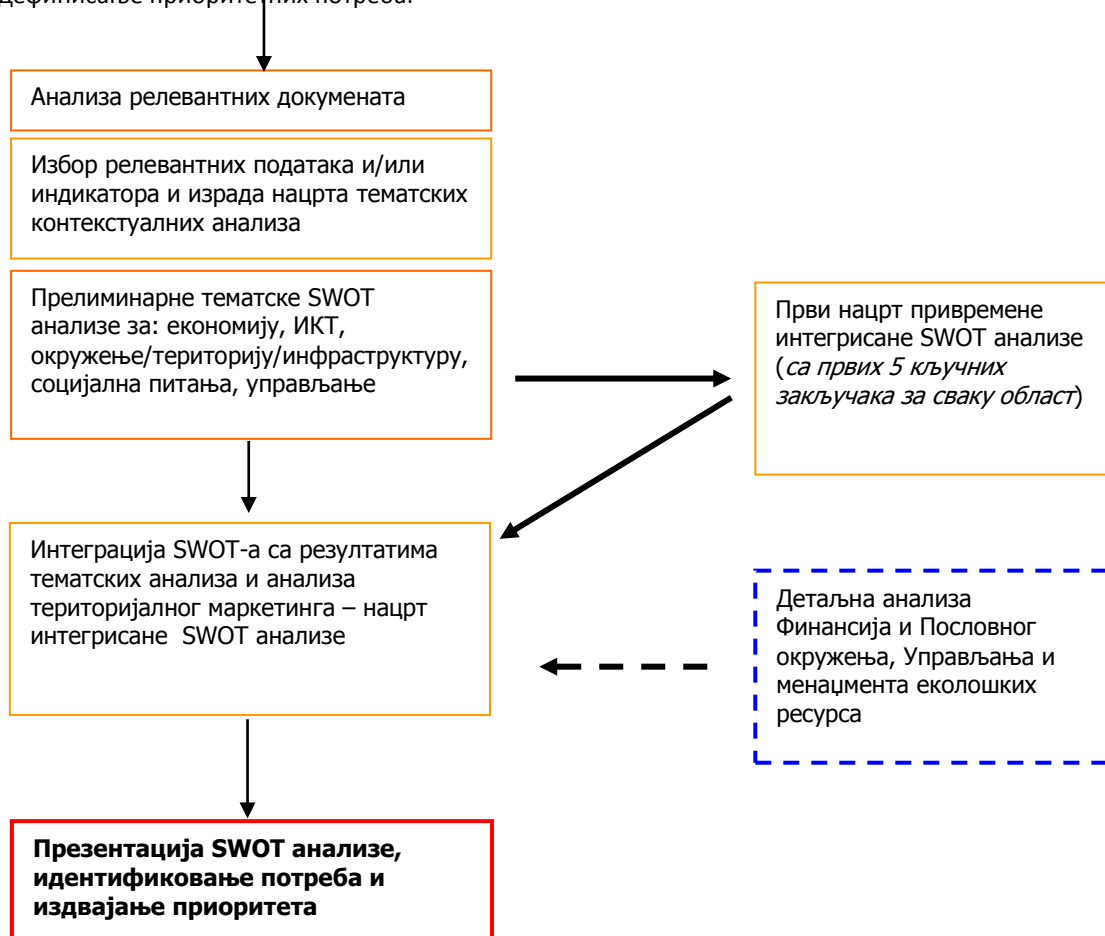
SWOT анализа је обављена на сесијама у којима су учествовали представници локалних радних група и тимова. Анализа је обухватила следеће области: а) економија, б) окружење/територија, инфраструктура и в) друштвени развој, који представљају три стуба одрживости стратегије. У анализу су, Као изузетно важне, укључене још и г) информационе и комуникационе технологије и д) област управљања. Значај управљања огледа се у обезбеђивању услова за управљање развојем одређене области, изградњом физичких, просторних и нематеријалних веза, добром познавању институционалних релација у административном процесу и др. За унапређење управљања локалном заједницом неопходно је:

⁸⁶ "Интерни/локални фактор" (мисли се на територијални систем) је сваки фактор – позитиван или негативан – чије су промене под контролом менаџера пројекта/програма, односно на које он може утицати преко одређених акција. "Екстерни/спољни фактор" је било који фактор – позитиван или негативан – који може значајно да утиче на динамику територијалног система а налази се изван контроле менаџера пројекта/програма.

- идентификовање проблема који су препрека успешном управљању развојем
- дефинисање одговарајућих решења са техничког, организационог и финансијског аспекта

Шема показује главне кораке за добијање финалне верзије SWOT анализе, која представља основу за дефинисање приоритетних потреба.

3.2 SWOT анализа територијалног система Ниша

3.2.1. Привреда

СНАГЕ	МОГУЋНОСТИ
- Изврстан гео-стратешки положај и чвориште за ваздушни, друмски и железнички саобраћај, енергију и инфраструктуру. - Природни ресурси и културна богатства (планинско подручје, термалне воде, тврђаве, археолошка налазишта, Нишка бања, Церјанска пећина и Сићевачка и Јеласничка клисура) од значаја за развој туризма. - Традиција у производњи и/или занатству - Постојање јефтине и обучене радне снаге. - Ниске стопе дажбина. - Јак универзитетски центар, велики број дипломираних стручњака различитог профила. - Постојање међународног аеродрома Константин Велики.	- Коридори X и IV и аеродром омогућавају развој логистичких центара за робу, услуге и транспорт. - Развој предузетничких вештина захваљујући активностима општинских центара за развој предузетништва, Привредне коморе, Регионалне агенције за развој малих и средњих предузећа и Економског факултета. - Развој кластера малих и средњих предузећа и инкубатор и иновационих центара - Присуство повољног предузетничког окружења (Привредна комора и друге организације). - Широк избор кредитних линија за предузећа уз ниже каматне стопе одређених републичких фондова и субвенцирањем комерцијалних банака ладе РС - Међународни споразуми (ЕУ, СЕФТА, Русија). - Искоришћење природних и културних ресурса у туристичке сврхе. - Могућност развоја слободних економских зона, индустријских и технолошких паркова и (интегралних) логистичких центара/пулова. - Могућности Brownfield инвестиција. - Могућности коришћења контаката из прошлости, старих пословних партнера, као потенцијалних инвеститора. - Унапређење сарадње и институционалне подршке локалној пословној заједници. - Промовисање индустрије робе широке потрошње посредством добро развијених медија. - Макроекономска стабилност.

СЛАБОСТИ	ПРЕТЊЕ
- Недовољан број и површина опремљених индустријских зона за привлачење Greenfield инвестиција. - Низак ниво конкурентности локалне привреде. - Застарела индустријска опрема. - Преовлађујућа улога трговине и грана прерађивачке индустрије са ниским додатом вредношћу. - Мала присутност напредних-комплексних услуга. - Мале величине пољопривредних имања/фарми. - Низак ниво обучености и коришћења информационих услуга у предузетништву. - Слаба искоришћеност постојећих капацитета (посебно у индустрији). - Недовољна повезаност привреде и Универзитета. - Недовољна сарадња локалне пословне заједнице и локалне самоуправе. - Непостојање слободних царинских зона са посебним пореским, финансијским и другим подстицајима за стране инвеститоре.	- Непостојање еколошке свести и образовања. - Недовршена приватизација великих друштвених предузећа. - Централизација институција. - Неповољна секторска структура привреде. - Светка економска криза.

3.2.2. Информационе и комуникационе технологије

СНАГЕ	МОГУЋНОСТИ
- Велико академско знање признато на европском нивоу, углавном у софтверској индустрији, планирању и испитивању софтвера. - Активно партнерство између факултета Ниша и центара извршности у ЕУ. - У оквиру јавног сектора постоји ИКТ доведен до различитог степена развоја у зависности од субјекта, али представља потенцијал, како у смислу хардверске и софтверске опремљености, тако и у смислу стручног кадра.	- Постојање законодавног оквира: - Формирање кластера ИКТ - Стратегија за развој информатичког друштва Републике Србије 2006; - Стратегија развоја телекомуникација Републике Србије 2004; - Национална стратегија запошљавања 2005; - Закон о електронском потпису 2006; - Закон о информационом систему 1996. - Присуство великог броја младих образованих људи. - Постојање великог броја европских програма за развој. - ИТ тржиште у порасту, нарочито софтверска индустрија.

СЛАБОСТИ	ПРЕТЊЕ
- Одсуство сарадње између малих и средњих предузећа и Универзитета. - Низак ниво познавања информационе технологије међу грађанима. - Недостатак локалних докумената који се односе на: - стратегију за развој информатичког друштва Ниша; - стратегију развоја телекомуникација у Нишу; - сарадњу између Универзитета и индустрије; - центре изврсности у Нишу. - Низак ниво познавања европских оквирних програма (нпр. ФП).	- Традиционалан начин размишљања и страх од промена. - Одсуство континуиране едукације неопходне за стручно усавршавање.

3.2.3. Животна средина / Територија / Инфраструктура

СНАГЕ	МОГУЋНОСТИ
- Ниш је функционални макрорегионални центар Србије са изузетним геостратешким положајем - Плодно пољопривредно земљиште у долинама Нишаве и Јужне Мораве, воћњаци и виногради у источном делу брдовитог подручја . - Добра саобраћајна инфраструктура (аеродром, железница и путеви), као и енергетска мрежа. - Добра покривеност урбаних зона водоснабдевањем и телефонским линијама. - Приступ чистој води и минералној води	- Доступности фондова ЕУ за подршку развоја логистичке и саобраћајне инфраструктуре (тј. IPA, фондови ЕУ). - Војни комплекси којима треба променити просторну функцију и намену. - Унапређење животне средине и квалитета градске средине измештањем железничке пруге на север. - Ниш као центар за регионалну дистрибуцију гаса, изградња гасовода и продуктовода - Поновно увођење трамваја у Ниш - Пораст тражње за квалитетним прехранбеним производима. - Постојање термалних вода
СЛАБОСТИ	ПРЕТЊЕ
- Неадекватна јавна комунална инфраструктура у руралним подручјима (водоснабдевање, електроенергетика и телефонске линије). - Неформална изградња објеката у околини урбаних подручја који нису обухваћени одговарајућим урбанистичким планом. - Одсуство решења која се односе на	- Даља деградација животне средине (тла и воде). - Неадекватне законске процедуре о регионалној надлежности у погледу планирања. - Одсуство различитих нивоа децентрализације и недостатак дефинисаних надлежности локалних власти који утиче на питања

саобраћај и паркинг места у граду. - Угрожена животна средина и недостатак напредног система за управљање отпадом, укључујући регионалну депонију. - Недостатак централног постројења за пречишћавање отпадних вода. - Неизграђена свест и знање о дивљим депонијама.	просторног развоја. - Неадекватни прописи о власништву над земљиштем ограничавају управљање некретностима. - Електрификација железничке пруге Ниш-Софија може спречити њено премештање изван Града Ниша. - Неконтролисана трансформација војних комплекса у друге намене
--	---

3.2.4. Друштвени развој

СНАГЕ	МОГУЋНОСТИ
- Развијена мрежа институција, стручњака и надлежности у здравственом сектору и сектору за социјалну заштиту. - Постојање развијених културних и образовних институција и велики број културних манифестација. - Квалификован и утицајан грађански сектор који је у порасту и који је активан у решавању социјалних питања.	- Постојање националних стратегија (за смањење сиромаштва, социјалну заштиту итд) и статус Регионалног здравственог центра Ниша. - Приватизација у домену образовања. - Повећање броја независних културних институција и страних културних центара. - Преношење надлежности за социјалну заштиту са републичког на локални ниво.
СЛАБОСТИ	ПРЕТЊЕ
- Процес депопулизације у региону Ниша. - Висока и просторно неизбалансирана стопа незапослености (приближно 40% у Нишу), укључујући и обучене младе људе. - Социјална заштита не обухвата све грађане; нема поузданих алтернатива. - Традиционални приступ образовног система; - Уместо на програме и пројекте, финансирање и подршка култури су усмерени на институције, - Непостојање локалне стратегије социјалне политике.	- Старење локалног становништва и повећање ризика од сиромаштва. - Висок степен зависности од страног улагања код организација грађанског сектора, које још увек нису заузеле чврсту позицију у локалној заједници. - Неадекватна стратегија културне политике. - Ризик од социјалне сегрегације (пример Рома у локалним школама). „Одлив мозгова“ у развијеније регионе у земљи и иностранству

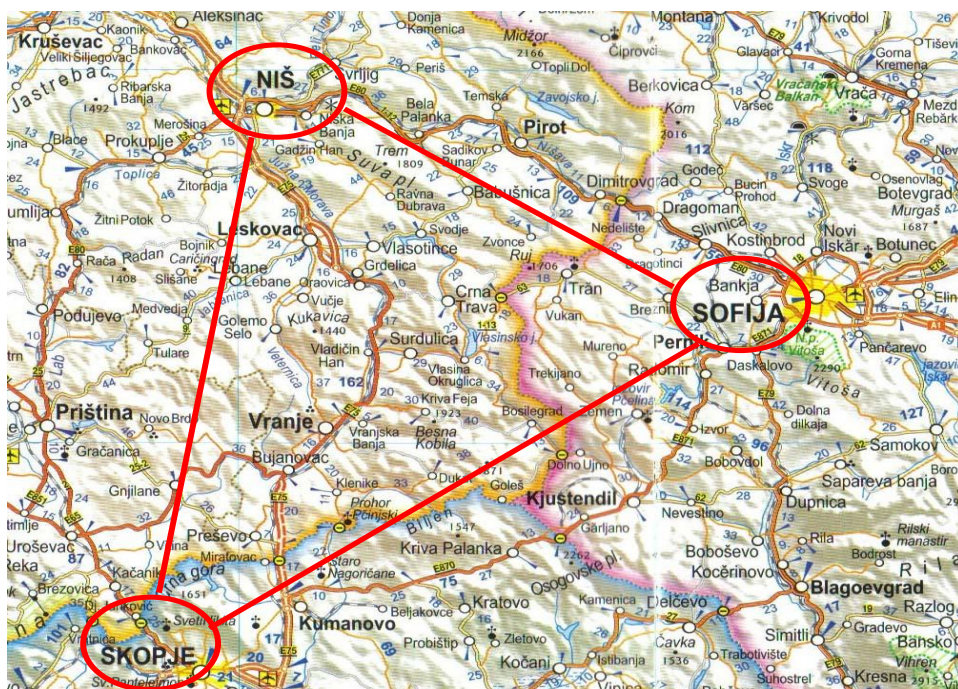
3.2.5. Управљање

СНАГЕ	МОГУЋНОСТИ
- Политички консензус о потреби модернизације управљања применом стандарда Европске уније. - Достигнути степен сарадње између републичких власти, окружних органа и градских општина Ниша (нарочито у области примарног и секундарног образовања и социјалне заштите). - Развијена мрежа сарадње са другим општинама кроз „Сталну конференцију градова и општина“ и „Асоцијације градова и општина Евро-регион-Србија“. - Велики број пројеката који се тичу незапослености и побољшања животног стандарда, са позитивним ефектом на социјални развој и политичку стабилност. - Велики број невладиних организација (б1). - Солідно медијско присуство и обавештавање о раду градских органа. - Увећање способности за задовољавање потреба грађана кроз Пројекат Градског Сервисног Центра (Project City Service Centre).	- Децентрализација. - Постојећа стратегија за регионални развој, примена одредби новог Закона о регионалном развоју и установљивање отвореног дијалога између града Ниша и других локалних самоуправа у Србији. - Примена стратегије за реформу јавне администрације у циљу ефикасности, хоризонталне интеграције сектора и сарадње локалних актера. - Међународна помоћ за рационализацију и повећање ефикасности рада локалне администрације. - Учешће представника локалне власти на међународним конференцијама, сајмовима, пројектима, итд. (попут Евро-региона и Прекограничне сарадње). - Реформисање процеса јавног и локалног управљања уз међународну помоћ и програме одговарајућих републичких институција.
СЛАБОСТИ	ПРЕТЊЕ
- Недостатак развијених механизма колективног рада у примени локалних стратешких развојних докумената. - Недостатак хоризонталне координације између сектора. - Непостојање интегрисане базе података за управљање територијом. - Недостатак поверења у заједнички рад.	- Недовољна усклађеност законских прописа на националном нивоу са локалним актима који се тичу статуса локалне самоуправе. - Велики трошкови администрације. - Недостатак елемената из националне и локалне стратегије за смањење сиромаштва у стратегији развоја града. - Претпостављање личних, парцијалних и партијских интереса заједничким интересима. - Висок ниво корупције.

Са становишта потреба и дефинисања стратегије од посебног значаја су *Могућности* Града Ниша кроз које је сагледан развојни капацитет града и положај Ниша у односу на његово регионално, национално и међународно окружење. Овај аспект је важан и у процесу дефинисања и препознавања оних локалних ресурса (укључујући и географски положај) који ће бити покретачи будућег развоја.

У наредном тексту је дато неколико примера:

а. Одлична геостратешка позиција Ниша у региону Балкана и изузетан положај када је у питању инфраструктура и енергија;

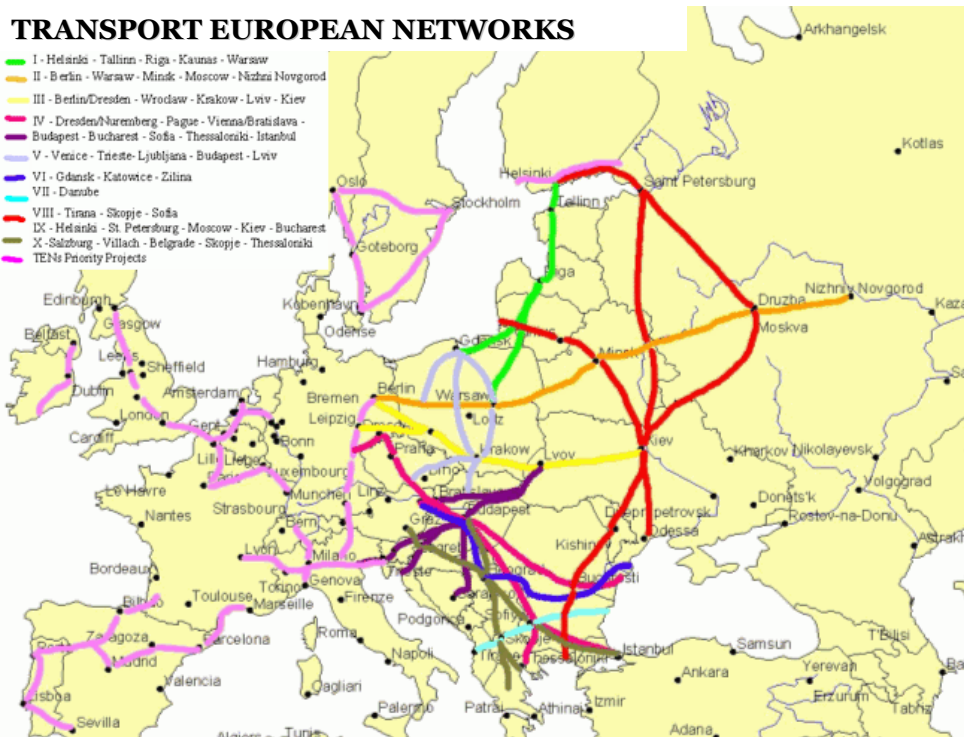

REGION "EUROBALKAN" NIŠ – SOFIJA - SKOPLJE

б. Положај на раскрсници путева и у близини европских саобраћајних коридора

TRANSPORT EUROPEAN NETWORKS

- I - Helsinki - Tallinn - Riga - Kaunas - Warsaw
- II - Berlin - Warsaw - Minsk - Moscow - Nizhny Novgorod
- III - Berlin/Dresden - Wrocław - Krakow - Lviv - Kiev
- IV - Dresden/Nuremberg - Prague - Vienna/Bratislava - Budapest - Bucharest - Sofia - Thessaloniki - Istanbul
- V - Venice - Trieste - Ljubljana - Budapest - Lviv
- VI - Gdansk - Katowice - Zilina
- VII - Danube
- VIII - Tuna - Skopje - Soia
- IX - Helsinki - St. Petersburg - Moscow - Kiev - Bucharest
- X - Salzburg - Villach - Belgrade - Skopje - Thessaloniki
- TENs Priority Projects

в. Могућност развоја сектора логистике, захваљујући близини ЕУ коридора IV и X.⁸⁷

Ниш и Пан-Европски транспортни коридори: Железнички коридори

Ниш и Пан-Европски транспортни коридори: Друмски коридори

⁸⁷ Румунија и Бугарска су постале чланице ЕУ (од 2007)

Карта аеродрома у Србији са гравитационим подручјем аеродрома Ниш

SWOT анализа је коришћена и приликом идентификације снага и могућности за развој концепта „Ниш у будућности“, на основу његовог географског положаја као кључног фактора развоја и у претходним деценијама. SWOT анализа указала је и на неопходност унапређења институционалног аспекта који треба да обезбеди амбијент за развој Ниша у оквиру европских градова средње величине.

3.3 Идентификовање потреба

Након свеобухватних дискусија у току израде Стратегије развоја града Ниша о главним резултатима SWOT анализе, идентификоване су и рангиране потребе у односу на приоритете реализације. Следећа табела показује резултате рангирања од стране учесника⁸⁸.

⁸⁸ Нацрт релевантних потреба је припремљен на основу пажљивог испитивања резултата SWOT анализе која је приказана у претходном поглављу, укључујући и резултате територијалног маркетинга. Процес је текао на следећи начин: У радним групама су учествовали представници различитих релевантних институција и организација у Нишу, као и раније идентификовани стејхолдери. Учесници су подељени у 4 радне групе према критеријуму случајног избора. Свака група је имала задатак да идентификује 5 потреба. Потребе су

Бр.	ПОТРЕБЕ	ПОЕНИ
1.	Развојне инвестиције (инфраструктура, запошљавање)	(18+6)
2.	Реформа система локалне самоуправе: услуге за грађане и привреду (подршка малим и средњим предузећима, фармама, услуге обликоване према потребама грађана), регионални центар, повезивање науке и привреде кроз оснивање центара извршности, односно Института техничких наука. Реформа система локалне самоуправе подразумева и увођење информационих система и сервиса.	(10+6)
3.	Потреба за комплементарношћу просторног и генералног плана града и Стратегије развоја града. Улагање у информатичко друштво и увођење ГИС-а. Израда Стратегије развоја ИКТ сектора на нивоу Града, формирање јединственог информационог система и ДАТА центра (подразумева формирање и сарадњу база података, размену података између субјеката и слично).	(10+6)
4.	Развој институционалних капацитета (управа, јавна предузећа, МСП, информациони систем, социјална заштита, борба против сиромаштва)	(10+3)
5.	Развој културно-туристичког идентитета града (инфраструктура, манифестације); маркетинг	11
6.	Развој робно-транспортног центра (бесцаринске зоне, карго центар, сајамске манифестације, продуктна берза)	10
7.	Заштита животне средине (отпад, вода, село, гас, енергија, саобраћај)	(9+1)
8.	Здравија животна средина	(8+2)
9.	Ефикаснија и ефективнија градска управа (интегрисана)	(5+4)
10.	Равномерни развој града у смислу убрзаног развоја сеоског подручја (инфраструктурни, привредни...)	8

препознате на основу SWOT анализе, с тим да је свака група могла по једну потребу (од пет) да идентификује и ван тих резултата, како би се избегао затворени модел анализе, али на основу објективних чињеница. Након тога је свака радна група, уз подршку фасилитатора, кроз дискусију извршила рангирање потреба. Резултати су презентирани осталим групама, а следећи корак је било гласање за одабир првих осам у низу потреба. Систематизација потреба извршена је у циљу избегавања дуплирања, добијања превеликог броја (што је неоперативно) и да би се постигло разумевање сваке од идентификованих потреба⁸⁸. То објашњава трећу колону табеле која је дата у наставку. Финални резултат је листа ранжираних потреба.

Потреба за инвестицијама у индустрији и инфраструктури ради повећања запослености и повећања прихода је приоритетна. Уз то, истакнута је и потреба да економски развој мора да води рачуна о здравој животној средини, односно о њеној заштити. Следеће потребе односе се на модернизацију администрације која би требало:

- да буде у стању да пружи услуге у складу са потребама грађана;
- да промовише јачу везу између потреба предузећа и техничких и научних институција;
- да превазиђе секторски приступ у планирању кроз повезивање различитих области у правцу заједничких развојних циљева;
- да обезбеди развијање капацитета администрације за боље управљање информацијама, што се сматра кључним за развој.

Готово све потребе су директно повезане са унапређењем друштвеног и економског развоја (борба против сиромаштва, социјална заштита, одговор на потребе малих и средњих предузећа, обезбеђивање јавних услуга, итд.).

Приликом спровођења мера, посебно треба водити рачуна о начину имплементације и садржајима који дају приоритет једнаким могућностима мушкараца и жена, локалним системима за развој запошљавања и могућностима информативног друштва.

Да би се начело једнаких могућности успешно инкорпорирало у детаљни садржај мера и начинаа спровођења стратегије, примениће се мере развијене у оквиру концепта родне равноправности. Поред активности које су уско намењене женској популацији и промовисања учешћа жена на тржишту рада, усмерење на остварење једнаких могућности карактерише и трансверзалност (максимална распрострањеност) ове теме у свим стратешким правцима деловања. То значи да се у у оквиру сваког поља политика предвиђају активности усмерене на развој специфичне културе која подразумева једнаке могућности.

Да би се задовољиле потребе младих, политике тржишта рада морају да буду усмерене ка обезбеђивању приступа новим могућностима за развој каријере и иновативном стручном усавршавању. Такав приступ поспешује могућности запослења младих људи и може чак да их мотивише да покрену самосталан бизнис.

Најзад, као једна од приоритетних потреба истакнута је и неопходност дефинисања развојних политика (мера) кроз усаглашавање постојећих и будућих стратешких докумената у Граду Нишу.

Поглавље 4. Стратешки правци развоја града Ниша

4.1 Локални контекст

Информације из контекстуалне анализе као и резултати рада са састанака и радионица одржаних са локалним актерима, указују и на негативне аспекте везане за стање локалног система. То су:

- генерално слаб економски контекст;
- неповољни социјални услови;
- недовољно развијен систем инфраструктуре;
- недовољно развијено информационо друштво.

Поред тога, специфични потенцијали – еколошки, културни и просторни – постају очигледни јер пружају прилику за конципирање мера развоја и могућности бољег деловања у различитим областима.

Ово има за последицу да општу визију, као и стратешке правце који следе, треба разматрати у десетогодишњој перспективи, како би се створио град са високо квалитетном животном средином – просторно-физичком, социјалном, економском, инфраструктурном и институционалном структуром. Овако постављен интегрални развој требало би да промовише Ниш као будући центар развоја на регионалном, националном и интернационалном нивоу (нарочито у односу на земље у окружењу). У овом оквиру, достигнути квалитет живота у Нишу као резултат спровођења Стратегије би требало да буде упоредив са развијенијим европским градовима средње величине, али исто тако и развијеним регионима, имајући у виду значај Ниша као центра Јужног региона Србије.

Следећи ову перспективу, визија и стратешки правци треба да укажу на она места у локалној средини стварајући на тај начин могућност њиховог унапређења кроз серију планских акција.

4.2 Визија „будућег Ниша“

Раскрсница путева и место сусрета људи, идеја, културе и традиције; регионални економски, универзитетски, здравствени, спортски и туристички лидер; центар одрживог развоја у коме је достигнут висок квалитет живота за све грађане.

Ова визија је настала као одговор на питање „како замишљате будућност Ниша“ у оквиру креативне радионице у којој су учествовали стејкхолдери и представници грађана и локалне управе Ниша.

Са циљем преношења поруке јавности, заједнички је изабран слоган⁸⁹:

Н епресушни

И звор

Ш анси

4.3 Четири стратешка правца за „будући Ниш“

Четири наведена стратешка правца могу се сматрати изузетно важним за покретање одговарајућих развојних механизма у граду Нишу.

4.3.1 Стратешки правац I: Територијални развој оријентисан ка одрживој животnoj средини

Циљ стратешког правца I: трансформисати град Ниш у урбани регионални центар са високим квалитетом животне средине, комуналне опремљености и саобраћајне повезаности, у складу са напредним развојним политикама и dobrим примерима праксе развијених европских градова.

Кључне речи за стратешки правац I:

⁸⁹ За појашњење визије и слогана, као и поруке Студентског парламента, видети Анекс 5.

- заштита природне и културне баштине;
- одржива производња и штедња енергије;
- био-еко- архитектура и квалитетно становање;
- јавни превоз и пешачке зоне;
- коришћење повољног географског положаја;
- изградња материјалних и нематеријалних мрежа (ИКТ, мреже управљања чврстим отпадом и отпадним водама, интермодалне саобраћајне мреже);
- планирање употребе земљишта засновано на очувању пољопривредног земљишта;
- балансирано управљање урбано- руралним континуумом.

4.3.2. Стратешки правац II: Успоставити сигурно и поуздано окружење за инвестиције као основу за одржив економски развој

Циљ стратешког правца II: створити услове за понуду адекватне радне снаге, отварање финансијских могућности за развој предузетништва, логистике, привлачење инвестиција, индустријску реалокацију, унапређење односа и стварање услова за повећање активности локалне пословне заједнице, као и стварање нових предузећа у високопрофитабилним областима.

Кључне речи за стратешки правац II:

- Политике (мере) за привлачење инвестиција и индустријске реалокације (порески и финансијски подстицаји, административна ефикасност, услуге за предузећа, “све на једном месту” концепт, развојна агенција/јединица за развој)
- Проактивни приступ привлачењу страних директних инвестиција кроз обнављање контаката са некадашњим пословним партнерима гиганата попут ЕИ, МИН итд. и коришћење постојећих контаката локалне пословне заједнице са добављачима и купцима из земље и иностранства
- Политике за подршку предузетништву у терцијарном сектору
- Политике за побољшање квалитета радне снаге (стручно усавршавање, тренинг и едукације, универзитетски мастери, доживотно образовање, центри за развој каријере)
- Политике за јачање веза између предузећа и универзитета (центри изврсности, технолошки паркови, научно-технички инкубатори и кластери)
- Унапређење односа са локалном пословном заједницом и стварање услова за задржавање постојећих и ширење њених пословних активности
- Политике за стварање материјалне и нематеријалне инфраструктуре (индустријске зоне, бизнис инкубатори, научни и технолошки комплекси, индустријски паркови, слободне царинске зоне, логистичке платформе)

- Политике за унапређење пословања свих субјеката увођењем, применом и развојем савремених информационих технологија који треба да обезбеди смањење трошкова оптимизацијом инфраструктуре и рационалним коришћењем информатичке и комуникационе опреме, размену података, сарадњу између база података субјеката, скраћење процедура, увођење еУправе, разних еСервиса према грађанима, могућност обавештавања, пријаве и решења проблема на једном месту из свих области које су важне за Град Ниш
- Политике за решавање проблема незапослености (развојни планови за превазилажење јаза између потреба привреде и постојећих образовних профила, центри за радну оријентацију, програми кредитирања малих и средњих предузећа, програми start-up кредита)
- Политике урбаног маркетинга (градски инфо-центар, ширење културе и праксе стратешког планирања; – маркетинг територије (локације) усмерен ка екстерним субјектима у циљу ширења нове слике „будућег Ниша“)

4.3.3. Стратешки правац III: Уравнотежено и свеобухватно побољшање квалитета живота у граду Нишу

Циљ стратешког правца III: Створити подстицајну и безбедну друштвену средину у којој ће сви грађани моћи да искажу и да задовоље своје потребе за припадањем и идентитетом, дружењем и личним развојем.

Кључне речи за стратешки правац III:

- Безбедност (смањење ризика и ублажавање последица изложености ризицима по живот и здравље, имовину, социјалну сигурност и становање)
- Могућности за лични развој и афирмацију (кроз образовање, културу и спорт)
- Богат, разноврстан и квалитетан друштвени живот
- Учешће у животу града за све грађане Ниша
- обезбеђивање истих услова за све грађане (доступан интернет и еСервиси) ширењем и развојем информатичке инфраструктуре и еУправе

4.3.4. Стратешки правац IV: Унапређење институционалног окружења и процеса управљања

Циљ стратешког правца IV: увести институционалне реформе у циљу побољшања способности и ефикасности у процесима доношења одлука, пратећи принципе субсидијарности на територији града.

Кључне речи за стратешки правац IV:

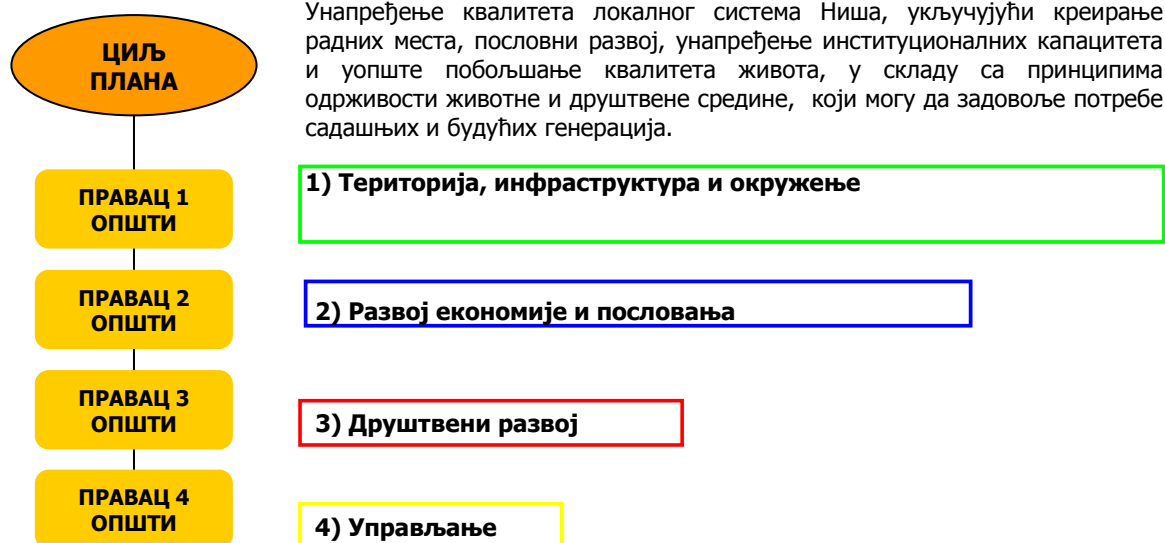
- Реформа јавне администрације (уз подршку одговарајућих републичких прописа који представљају основ за функционисање локалне самоуправе и доношење градских прописа и увођење еУправе и скраћивање процедура у поступцима рада)
- Успостављање организованог приступа пројектним активностима Града и Градских општина кроз формирање/идентификацију Јединице за управљање пројектима на нивоу Града Ниша и Јединица за спровођење пројеката при Градским јавним предузећима и установама и Градским општинама
- Успостављање боље координације између градских општина
- Посредовање између институционалних партнера и стејхолдера
- Оснивање посебне јединице локалне управе за развојно-стратешко планирање града Ниша
- Прихватање Европске повеље о људским правима у градовима
- Омбудсман.

4.4 Од стратешких праваца ка акцијама

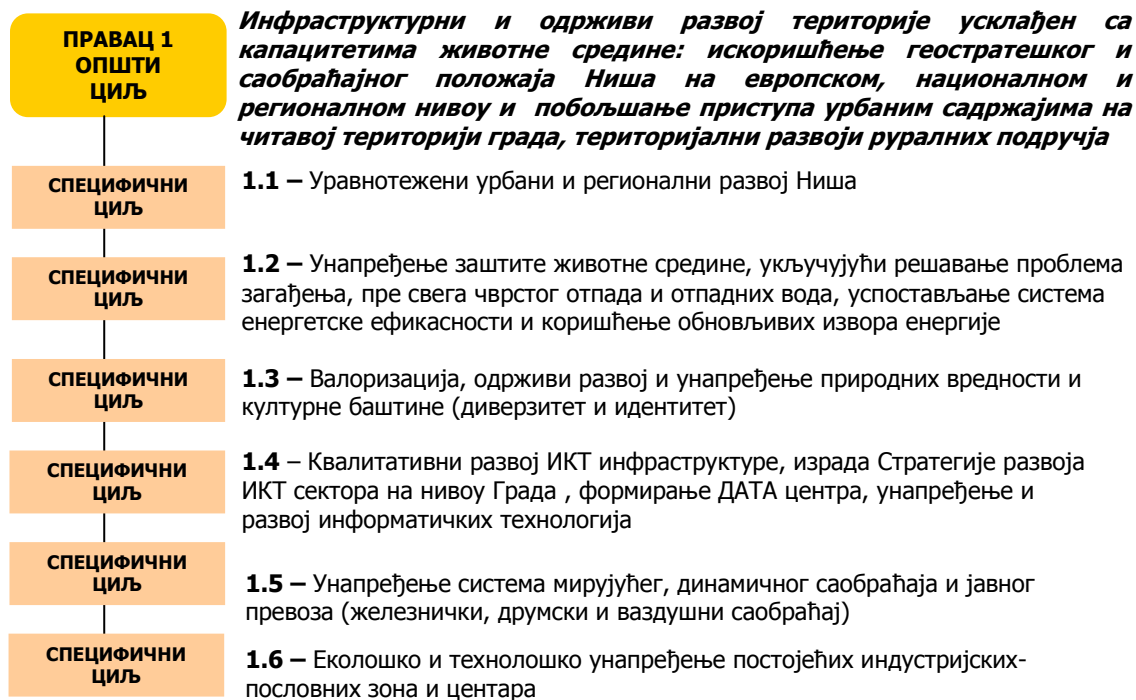
4.4.1 Модел табла циљева

Идентификовани стратешки правци су преведени у конкретне и оперативне планске акције, тј. у оно што ће постати „приручник за имплементацију” или врста упутства за оне који ће бити надлежни за спровођење Стратегије развоја града Ниша.

Шеме које следе представљају структуру, у којој сваком од идентификованих стратешких праваца одговара један оперативни правац који карактеришу општи и специфични циљеви као и конкретне акције/програми/пројекти које треба да се реализују током временског периода за који се доноси Стратегија.

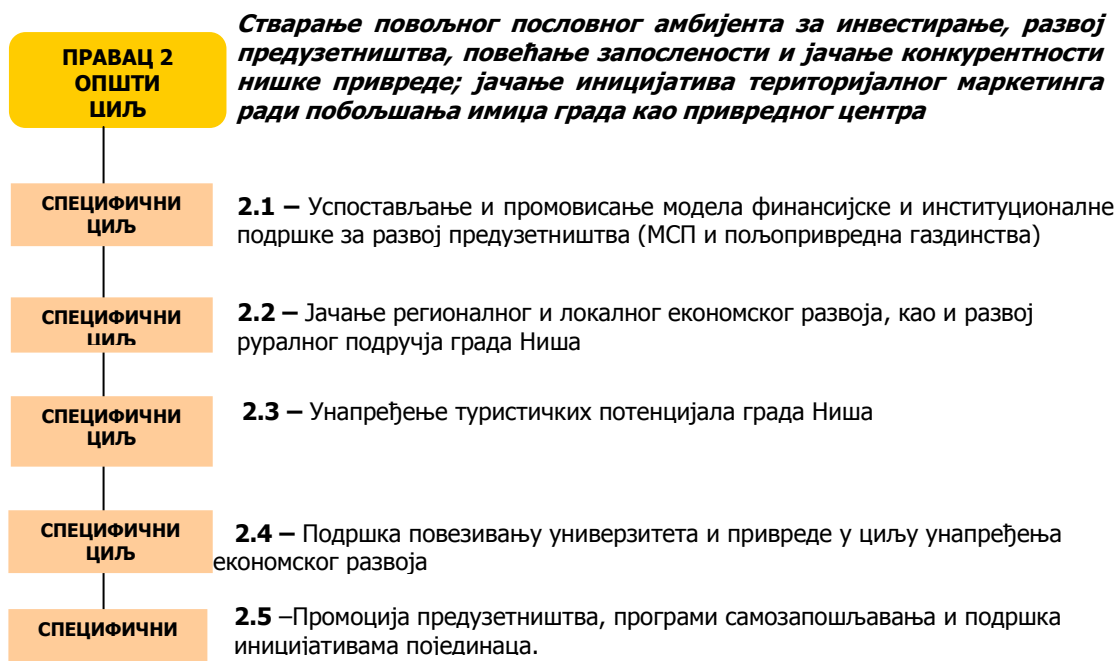
4.4.2. Правац 1: Територија, инфраструктура и окружење

ЦИЉЕВИ		АКЦИЈЕ
ПРАВАЦ 1	бр.	Правец 1: ТЕРИТОРИЈА / ИНФРАСТРУКТУРА / ОКРУЖЕЊЕ
Специфични циљ 1.1	1.1.1	Координација стратегија урбаног и регионалног развоја уз интегрисање локалних потенцијала и развијање интегралног приступа урбаном развоју и обнови/регенерацији, који обухвата просторно-физичку, културну, економску и друштвену димензију
	1.1.2	Израда Просторног плана града Ниша, новог Генералног плана Ниша и успостављање планске покривености територије
	1.1.3	Промовисање просторне децентрализације града/општина формирањем центара заједнице села и подизање квалитета живота на сеоском подручју ради успоравања негативних демографских процеса
	1.1.4	Подршка обезбеђивању просторних и техничких услова за развој нишког Универзитета
Специфични циљ 1.2	1.2.1	Успостављање и развој система интегралног одрживог управљања отпадом, санација градске депоније и формирање регионалне депоније
	1.2.2	Обезбеђивање потребних количина квалитетне воде за пиће - развој интегралног система водоснабдевања градског и сеоског подручја
	1.2.3	Успостављање и развој система за каналисање, прикупљање и третман - пречишћавање отпадних вода
	1.2.4	Развој интегралног и комплементарног система гасификације и топлификације територије града Ниша укључујући гасну електрану (енергану) и изградњу гасовода и продуктовода
	1.2.5	Проширење и развој јавних зелених и рекреативних површина, природних и културних вредности у функцији Програма развоја туризма заснованог на природним, културним и смештајним капацитетима града и уређења простора за рекреацију
	1.2.6	Примена мера за постизање "енергетске ефикасности" и коришћење обновљивих извора енергије
Специфични циљ 1.3	1.3.1	Формирање катастра, зонирање и визуелна сигнализација природних и културних вредности на територији града
	1.3.2	Израда Програма коришћења и презентације природних вредности
	1.3.3	Промоција и просторно унапређење археолошког и културног наслеђа у оквиру обележавања 1700. година Миланског едикта
Специфични. циљ 1.4	1.4.1	Унапређење базе комуникационе инфраструктуре и повећање брзине протока информација, покривеност руралног подручја
	1.4.2	Развој и имплементација модела изврсности за ИКТ и имплементација ИКТ-а у свим секторима

	1.4.3	Развој ГИС технологија
Специфични циљ 1.5	1.5.1	Измештање железничке пруге Ниш-Софија у северни коридор ауто-пута и решење железничког чвора
	1.5.2	Стварање унутрашњег и спољног кружног саобраћајног прстена око града, боља повезаност руралног и приградског подручја са градом
	1.5.3	Повећање капацитета и техничке опремљености аеродрома
	1.5.4	Унапређење система јавног превоза (трамваји или тролејбуси), паркирања и гаражирања возила
Специфични Циљ 1.6	1.6.1	Развој нових привредно-пословних зона и успостављање система мониторинга индустријских зона
	1.6.2	Гасификација индустријских зона и комунално-енергетских капацитета

4.4.3. Правац 2: Развој економије и пословања

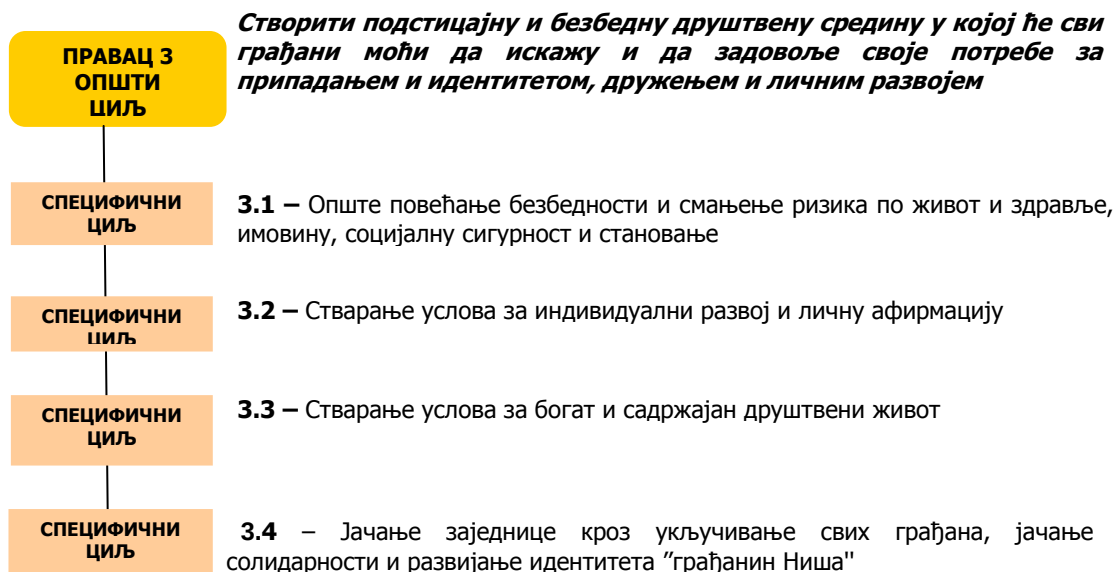

ЦИЉЕВИ		АКЦИЈЕ
ПРАВАЦ 2	Бр.	ПРАВАЦ 2: ЕКОНОМИЈА / ПОСЛОВАЊЕ
Специфични Циљ 2.1	2.1.1	Успостављање развојног фонда града за финансирање развоја предузетништва и регионалног гаранцијског фонда
	2.1.2	Креирање мреже институција за подстицање и развој предузетништва и подршка умрежавању МСП

	2.1.3	Развој бизнис инкубатор центара
	2.1.4	Програми за повећање конкурентности МСП и програми подршке развоју и коришћењу сервиса за пословни развој
	2.1.5	Унапређење односа са локалном пословном заједницом и стварање услова за ширење пословних активности
	2.1.6	Програми подршке и промоције развоја сточарства, воћарства и виноградарства и производња здраве (органске) хране
Специфични Циљ 2.2	2.2.1	Развој слободне индустријске (царинске) зоне
	2.2.2	Инфраструктурно опремање и уређење нових радних зона
	2.2.3	Развој логистичког пула
	2.2.4	Изградња сајмишта, велетржнице и нових пијачних простора
	2.2.5	Развој продуктне берзе
	2.2.6	Унапређење инфраструктуре постојећих индустријских зона и локација ради привлачења brownfield инвестиција
	2.2.7	Подршка програмима за повећање конкурентности града Ниша на тржишту страних директних инвестиција и активности територијалног маркетинга ради привлачења greenfield инвестиција
	2.2.8	Израда стратегије развоја МСП и секторских стратешких докумената, као и израде Стратегије руралног развоја Града Ниша
Специфични Циљ 2.3	2.3.1	Програм развоја туризма заснован на природним, културним и смештајним капацитетима града (бањски, здравствени, транзитни, конгресни и пословни туризам, еко-етно-туризам, верски туризам, туризам великих градова - City breaks, туризам догађаја и манифестација - Events и др.).
	2.3.2	Одређивање посебних зона туристичке понуде и успостављање садржаја за тематска путовања (<i>пут природе, пут роштиља, пут кроз историју-via militaris, и сл.</i>) самостално и у сарадњи са суседним општинама.
	2.3.3.	Брендирање града Ниша као атрактивне туристичке дестинације и јачање маркетинга у овој области (програми промоција догађаја, манифестација, знаменитости, вредности и др.)
Специфични Циљ 2.4	2.4.1	Развој центара изврсности кроз повезивање и сарадњу привредног сектора са са локалном самоуправом и Универзитетом
	2.4.2	Развој индустријских и технолошких паркова
	2.4.3	Програми подршке фирмама из области ИКТ и развој инфраструктуре за оснивање научно-технолошких инкубатора

	2.4.4	Програми подршке фирмама (посебно сектору МСП) у увођењу електронских платформи у пословање (e-business)
	2.4.5	Развој кластера МСП
Специфични циљ 2.5	2.5.1	Програми подизања конкурентности људских ресурса, кроз перманентно образовање, специјализацију, дошколовање, доквалификације и преквалификације
	2.5.2	Формирање мреже транзиционих центара (центара за професионалну оријентацију и посредовање)
	2.5.3	Програми start up кредита за подршку почетницима у бизнису и за samozapoшљавање
	2.5.4	Програми стимулисања предузетника за запошљавање дипломираних високошколаца, посебно оних који први пут траже запослење
	2.5.5	Програми активних мера подршке запошљавању и формирање мреже институција за подршку запошљавању
	2.5.6	Програми за промоцију увођења и развоја ИКТ сектора код свих субјеката у бизнису

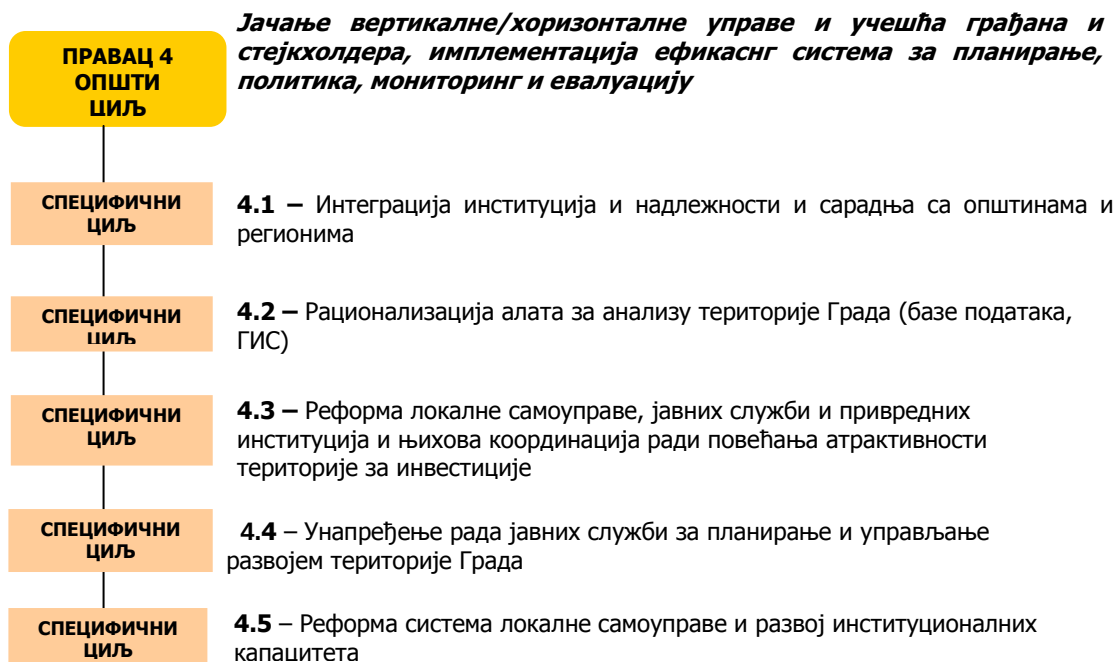
4.4.3. Правац 3: Друштвени развој

ЦИЉЕВИ		АКЦИЈЕ
ПРАВАЦ 3	бр.	ПРАВАЦ 3: ДРУШТВЕНИ РАЗВОЈ
Специфични циљ 3.1	3.1.1	Промоција здравог начина живота – изложбе, перформанси, манифестације; Превентивни систематски преглед становништва (мамографија, преглед грлића материце, тестирање и вакцинација ХП вируса ...)
	3.1.2	Пројектовање локалног система социјалне заштите који уз постојеће институције укључује и појединце, приватни сектор и НВО
	3.1.3	Промоција иницијатива фокусираних на ублажавање последица незапослености
	3.1.4	Мере за унапређење система безбедности на основу Стратегије безбедности града
	3.1.5	Решавање проблема становања у складу са стратегијом становања (програм стаановања за сиромашне и угрожене друштвене групе; развој институција и механизма за управљање програмом становања; унапређење и регулисање тржишта станова за издавање, и сл.)
Специфични циљ 3.2	3.2.1	Промоција подршке развоју образовања становништва
	3.2.2	Обогаћивање културне понуде, промоција Ниша као културног центра. Подршка стваралаштву појединаца и неформалних уметничких група; адаптација старих простора за културне делатности; истраживање, заштита и презентација непокретних културних добара; формирање градских културних центра у селима;

	3.2.3	Развој спорта и физичке културе Усаглашавање и формулисање стратегије развоја спорта у граду; Изградња и опремање спортских објеката; Креирање спортског бренда града Ниша
Специфични циљ 3.3	3.3.1	Уређење простора за рекреацију (бициклистичке, трим, ролер, скејт и др. стазе);
	3.3.2	Уређење и опремање места за сусрете и дружење на отвореном (паркови, излетишта, шеталишта, игралишта на отвореном)
	3.3.3	Изградња, уређење и опремање савремених забавних паркова
	3.3.4	Формирање и опремање друштвених центара
	3.3.5	Оснивање и опремање објеката за забаву
Специфични циљ 3.4	3.4.1	Административна и правна помоћ појединцима и организацијама које обављају делатности од јавног интереса
	3.4.2	Подршка социјалном предузетништву – унапређивање локалних услова путем локално финансираних пројеката
	3.4.3	Умрежавање НВО, локалне самоуправе и приватних фирми у циљу задовољавања потреба из надлежности града
	3.4.4	Програми подстицања и оспособљавања грађана за учешће у одлучивању и решавању локалних проблема

4.4.4. Правац 4: Управљање

ЦИЉЕВИ		АКЦИЈЕ
ПРАВАЦ 4	бр.	ПРАВАЦ 4: УПРАВЉАЊЕ
Специфични циљ 4.1	4.1.1	Иницијативе за децентрализацију административног средишта, фондова за развој недовољно развијених подручја, и развој Ниша као центра Фонда за развој југоисточне Србије
	4.1.2	Децентрализација управе
	4.1.3	Иницијатива за измену локалних аката
	4.1.4	Акциони планови за проблеме који укључују сарадњу локалних и републичких власти и грађана
Специфични циљ 4.2	4.2.1	Успостављање и развој јединственог информационог система града (за потребе управљања територијом, употребу земљиште, саобраћај, туристичку понуду, и сл.)
Специфични циљ 4.3	4.3.1	Смањивање дажбина и пореза у циљу повећања атрактивности територије за инвестиције
	4.3.2	Повећање ефикасности у издавању дозвола за отпочињање предузетничких активности
	4.3.3	Формирање и јачање центра јединствених услуга “Све на једном месту”
Специфични циљ 4.4	4.4.1	Формирање јединице локалне управе за локални развој (задужена за имплементацију стратегије)
	4.4.2.	Промовисање јавно-приватних партнерстава
Специфични циљ 4.5	4.5.1	Рационализација и увођење менаџмент процеса у градску управу

	4.5.2	Реорганизација и оптимизација система јавне управе, кроз побољшање материјалних и техничких услова и перманентну едукацију радника и праћење њиховог рада
	4.5.3	Увођење е-управе
	4.5.4	Институционализација партиципације грађана у процес управљања развојем

Поглавље 5. ПЛАН КОМУНИКАЦИЈЕ

Успешна имплементација активности и задатака Стратегије развоја и остварење њених циљева, подразумева континуирану комуникацију Стратегије са свим заинтересованим странама. Начини и правци ове комуникације дефинисани су Планом комуникације.

Овај План, формулисан као интегрални део Стратегије, детаљно разрађује процес информисања заинтересованих јавности о приоритетним правцима развоја града, као и дOMETИМА у раду на имплементацији Стратегије развоја. Његова сврха је:

- ✓ да правилним и правовременим информисањем поспеши видљивост Стратегије,
- ✓ да подстакне укључивање што већег броја актера у рад на њеној реализацији, и
- ✓ да поспеши видљивост града на мапи инвеститора и донатора

Кључни инструмент за остваривање циљева Плана комуникације јесте *Информациони центар Стратегије развоја града Ниша*, место на коме ће се сакупљати и обрађивати све информације релевантне за реализацију Стратегије, и одакле ће оне бити дистрибуиране, односно презентоване циљним јавностима.

Функционисање Информационог центра СРГН биће у надлежности Кабинета градоначелника Града.

5.1. Циљне групе и тржишта (Циљне јавности)

Циљеви и пројекти у Стратегији предвиђају укључивање различитих партнера и актера у процес њеног спровођења. Без обзира на њихову разнородност, за потребе одређивања циљних јавности, они су груписани по два основа:

1. Према нивоу и начину укључености, односно заинтересованости за пројекте из Стратегије

Јавност	врста и ниво информације	учесталост
Становништво града	Најшира циљна јавност. Обим информација које се шаљу овој циљној јавности је мали и оне се примарно дистрибуирају средствима масовне комуникације.	континуирао (електронски и штампани медији, интернет)
Партнери (постојећи и потенцијални) у реализацији Стратегије	Ужа циљна јавност. Обим информација је већи и оне су усмерене ка подстицају укључивања што већег броја актера у реализацију Стратегије.	континуирано (интернет), периодично (састанци, штампани материјал)
Донаторска заједница/инвеститори	Ужа циљна јавност. Обим информација је већи и оне су усмерене ка презентацији постигнутих резултата у реализацији Стратегије и подстицају даљег инвестирања	континуирано (интернет), периодично (штампани материјал)

2. Према територијалном кључу, односно на интерне (локални актери) и екстерне (актери на националном и међународном нивоу). У првој, иницијалној фази реализације Стратегије, комуникација ће бити фокусирана на интерне циљне јавности, а у циљу мобилизације и ангажовања што ширег спектра локалних актера. У дугој фази, комуникација Стратегије ће бити усмерена и ка екстерним циљним јавностима, презентацији постигнутих резултата и подстицају даљег инвестирања.

5.2. План комуникације и извори финансирања

Финансијска средства неопходна за спровођење активности из Плана комуникације биће обезбеђена већ у иницијалној фази. Већина средстава потиче из фондова које је град Ниш наменски определио за реализацију Плана. Додатна средства могу се обезбедити кроз учешће у одговарајућим међународним пројектима.

5.3. Посебни циљеви Плана комуникације

Задаци Плана комуникације дефинисани су посебним циљевима и све предвиђене активности у функцији су остварења ових циљева. Посебни циљеви Плана комуникације су:

- ✓ Подићи ниво свести циљних јавности о потреби и значају Стратегије развоја града
- ✓ Подићи ниво информисаности циљних јавности о приоритетним правцима развоја града
- ✓ Развити систем континуираног информисања циљних јавности о темама релевантним за реализацију Стратегије развоја града
- ✓ Подстаћи укључивање и сарадњу што већег броја актера у рад на реализацији Стратегије
- ✓ Промоција компаративних предности и развојних могућности града потенцијалним инвеститорима

5.4. Структура Плана комуникације

Читав План комуникације, односно активности предвиђене овим Планом подељене су у два акциона правца:

1. Маркетинг Стратегије развоја града и промоција њених приоритета

2. Стварање одрживог механизма за размену информација и идеја у вези са имплементацијом Стратегије развоја међу свим заинтересованим странама

Наведени акциони правци, односно све активности које они подразумевају посебно ће се фокусирати на промоцију елемената изврсности Ниша, односно његових компаративних предности у оквиру сва четири стратешка правца. Током процеса израде Стратегије посебно су подвучене предности Ниша које треба акцентовати, и то:

- a. Ниш као макрорегионални центар са изузетним геостратешким положајем
- b. Ниш – чвориште друмског, железничког и авио саобраћаја
- c. Ниш као логистички центар
- d. Ниш као привредни центар са богатом индустријском традицијом и великим потенцијалима за технички и технолошки напредак у смислу инфраструктуре, опреме и висококвалификоване радне снаге
- e. Ниш као Универзитетски центар
- f. Ниш као град знања, културе и социјалне сигурности
- g. Ниш као пожељна туристичка дестинација
- h. Ниш – град добре управе и ефикасне администрације

5.4.1. Маркетинг Стратегије развоја града има за циљ развијање свести о значају саме Стратегије, као и стварање ширег друштвеног консензуса у вези са дефинисаним приоритетима развоја. Уз то, један од фокуса маркетиншких активности биће и стварање осећаја власништва над Стратегијом код свих грађана Ниша, како би они рад на имплементацији Стратегије схватили као резултат посвећеног залагања читаве локалне заједнице, а не као иницијативу и искључиви допринос локалних власти. Активности из области маркетинга Стратегије најинтензивније ће се спроводити у иницијалној фази реализације Стратегије, односно непосредно по њеном усвајању. У ове активности спадају:

5.4.1.1. Стварање визуелног идентитета Стратегије. Ова активност примарно подразумева развијање Књиге графичких стандарда чија ће примена допринети препознатљивости читаве Стратегије али и сваког појединачног пројекта, односно активности обухваћене Стратегијом. Изградња визуелног идентитета биће поверена стручном тиму који ће сачинити лого Стратегије, али и упутства ко и на који начин овај лого може користити. Лого Стратегије дефинисан је након консултација са градоначелником и Радним тимом за израду Стратегије.

5.4.1.2. Промотивне активности. Ова група активности обухвата различите начине презентовања Стратегије, промоције приоритета и представљања постигнутих резултата. Ове активности усмерене су ка интерним циљним јавностима, односно грађанима Ниша и свим

локалним актерима и партнерима у реализацији Стратегије. Све промотивне активности биће планиране тако да ангажовањем постојећих ресурса досегну што већи број људи. Могуће промотивне активности, односно средства комуникације:

- ✓ Планирано и организовано представљање Стратегије кроз медије (штампане и електронске) и то: гостовањем у тематским емисијама; организовањем конференција за штампу; закупљивањем медијског простора; плаћеним рекламама и џингловима
- ✓ Јавни догађаји и то: перформанси; изложбе; презентације
- ✓ Периодичне кампање, дистрибуција промотивног материјала на пунктовима у граду, презентација путем билборда, постера и плаката

Заједничко свим предложеним активностима јесте да све промотивне поруке које се шаљу у јавност морају бити кратке, лако разумљиве и утемељене у Стратегији развоја града.

5.4.2. Стварање одрживог механизма за размену информација и идеја у вези са имплементацијом Стратегије развоја међу свим заинтересованим странама јесте акциони правац фокусиран на:

- ✓ умрежавање комуникационих ресурса свих актера у реализацији Стратегије,
- ✓ систематско и планско управљање свим информацијама које се односе на промоцију и имплементацију Стратегије

Правилно и правовремено информисање заинтересованих страна и размена искустава и идеја у вези са имплементацијом Стратегије јесте процес који ће континуирано пратити реализацију Стратегијом предвиђених активности. Носеће активности овог акционог правца су:

5.4.2.1. Сакупљање, организација и ажурирање база података значајних за имплементацију Стратегије. Примери база података значајних за имплементацију Стратегије су: База пројеката поднесених НИП-у за 2007, 2008, 2009; База привредних субјеката на територији Ниша, База пројеката/инвестиција које су пример добре праксе; База могућих извора финансирања; опремљених индустријских зона, технолошких паркова; База о могућностима за гринфилд и браунфилд инвестиције; Банка пројектних идеја, итд. Многе од ових база података већ постоје али се налазе на различитим местима те их је неопходно груписати и учинити доступним. Све базе потребно је преbacити у електронску форму и омогућити њихово редовно ажурирање.

5.4.2.2. Креирање интернет презентације (веб сајта) Стратегије. Ова презентација биће део интернет презентације Града Ниша. Она ће садржати: податке о самој Стратегији (мисију и визију Стратегије, податке о процесу израде Стратегије, као и приоритете у развоју града); сва секторска планска документа града (секторске стратегије и акционе планове); информације о реализованим, планираним и пројектима који су у току; редовно ажуриране актуелности које се тичу имплементације Стратегије; информације о постојећим базама података; итд. Интернет презентација Стратегије биће дизајнирана у складу са усвојеним графичким стандардима, а посебно ће се водити рачуна о принципу интуитивности. Уз то треба водити рачуна о оптимизацији за интернет претраживаче, како би се презентација налазила у врху резултата по више различитих упита. Презентација ће обавезно бити двојезична (српски/енглески).

5.4.2.3. Успостављање и рад Информационог центра Стратегије развоја града Ниша, места на коме ће се сакупљати све информације у вези са имплементацијом Стратегије и одакле ће оне бити дистрибуиране заинтересованим странама. Информациони центар СРГН је основни механизам за реализацију Плана комуникације, који ће по успостављању преузети рад на свим активностима комуникације Стратегије и практично умрежити све комуникационе канале. Успостављање Информационог центра СРГН биће у функцији:

- ✓ ефикасне и брже комуникације
- ✓ лакшег приступа информацијама
- ✓ повезивања заинтересованих страна и охрабривања заједничких активности
- ✓ промоције развојних потенцијала
- ✓ увођења транспарентности у читав процес имплементације Стратегије

У практичном смислу, Информациони центар СРГН као кључни инструмент за остваривање циљева Плана комуникације бавиће се спровођењем следећих група активности:

- ✓ *Прикупљање података и информација.* Ова група активности односи се на прикупљање свих података и информација које су релевантне за реализацију Стратегије, као и на идентификовање и препознавање кључних канала за преношење тих информација на најефикаснији начин. У ту сврху, потребно је:
 - а) Дефинисати кључне изворе информација (актере укључене у имплементацију Стратегије и све друге заинтересоване стране) и изградити базе података са њиховим контактима, као и избор контакт особа које ће бити одговорне за припремање информација;

б) Утврдити динамику достављања информација. У ту сврху потребно је израдити комуникационе протоколе према свим заинтересованим странама, који ће обухватити: оквир и смернице за идентификовање и преношење информација, као и динамику и начин координирања са Информационим центром СРГН;

в) анимирати представнике стејхолдера како би се осигурало њихово активно учешће у реализацији предвиђених активности. Неопходно је да они буду не само перманентно информисани, већ је потребно и да активно учествују у прикупљању информација и њиховој анализи.

- ✓ *Обрада и ажурирање прикупљених података.* Ова група активности подразумева развијање алата и дефинисање поступака за систематизовање информација које се сливају у Урбани инфо поинт. Сама категоризација података може се извршити по више критеријума и то: на основу стратешких праваца развоја; према делатностима; према територијалном принципу; према корисничкој/циљној групи; итд. Све прикупљене и обрађене информације користе се за: ажурирање интернет презентације Стратегије, припрему штампаног материјала и електронских публикација, припрему медијских наступа.

- ✓ *Дистрибуирање информација.* Ова група активности примарно је усмерена на правилно и правовремено информисање циљних јавности, а уз то и на промоцију Стратегије, подстицај укључивања и повезивања што већег броја актера у рад на имплементацији Стратегије, као и на промоцији компаративних предности и развојних могућности града. Информације ће бити дистрибуиране путем интернет презентације, електронском поштом, дистрибуцијом штампаног материјала, путем медија, као и на основу упита заинтересованих страна. Ниво и врста информације која се дистрибуира зависи од саме циљне јавности. Протоколи дистрибуције информација биће дефинисани посебно за сваку циљну јавност.

Поглавље 6. Дефинисање буџета и потенцијални извори финансирања

6.1 Увод у методолошке аспекте

Размишљајући о томе како финансирати имплементацију Стратегије, веома је важно узети у обзир економску евалуацију пројеката повезаних са испуњењем стратешких линија, циљева и активности. То треба користити за правилно евалуирање одрживости пројеката, како са економског тако и са финансијског становишта, што значи анализирање неопходних количина ресурса, као и њихово обезбеђивање из потенцијалних извора. Ова врста активности је део процеса који води провери економске и финансијске одрживости целе Стратегије, која би требало да има у виду не само активности и пројекте (оне који су већ у току, као и оне које би требало развити и имплементирати *ex novo*), него такође и субјекте, главне учеснике, улоге и компетенције корисне за њихово испуњење.

Почетна тачка ове важне фазе требало би да буде стварање базе података пројеката и активности како би се избегло преклапање активности, а истовремено, када год је то могуће, омогућило разматрање њиховог обједињавања ради синергијског деловања.

Ово значи да би за сваки пројекат требало прикупити информације као што су назив активности, предвиђене/процењене неопходне инвестиције, временски оквир, главне инвеститоре (општина, други јавни и приватни ентитети) и када год је то могуће проценат различитих квота финансирања и потенцијалне изворе финансирања.

Након прве грубе процене, стратешки развој града Ниша захтева значајне финансијске ресурсе за реализацију пројеката. Тренутно, расположиви финансијски ресурси у граду довољни су само за покривање мањих пројеката. Могућност развијања дугорочних инвестиционих пројеката је јако ограничена. Због тога ће Град морати да ојача своје напоре да стимулише потенцијалне инвеститоре на локалном нивоу, и мораће да тражи екстерне изворе финансирања на националном и међународном нивоу. У овом поглављу ћемо навести кратку листу могућих инвестиционих фондова и финансијских линија, како на националном, тако и на међународном тржишту.

Приватно-јавно партнерство

Кључ успеха у планирању и имплементацији Стратегије развоја града лежи у могућности спровођења низа иницијатива и акција кроз партнерство јавног и приватног сектора.

Овај широко примењен приступ треба довести у везу са стратешким фактором који произилази управо из економске квантификације инвестиција које су неопходне за остварење постављених циљева у оквиру Стратегије.

То се односи како на велике инфраструктурне радове, тако и на структурирање локалног система, као што је нпр. структурно унапређење града. Простор за маневрисање може да се нађе и у политикама и инвестицијама које обезбеђују подршку и подстицај постојећим активностима у оквиру различитих стратешких праваца.

Јасна разлика између различитих типова акција и намена буџетских средстава за реализацију истих, као и спољних ресурса који су неопходни за имплементацију, треба да се заснива на анализи самоодрживости инвестиција у току управљања удруженим услугама.

Имплементација Стратегије развоја града захтева знатне ресурсе које треба пажљиво квантификовати приликом израде планских докумената. При томе, треба имати на уму да ће се износ процењених средстава мењати у току имплементације Стратегије у оној мери у којој се буду мењале различите предвиђене акције. Истовремено, потребно је утврдити изворе и начине изналагања тих средстава. Треба истаћи да ће већи део неопходних средстава за имплементацију Стратегије обезбедити она сама, у виду нуспроизвода реализованих акција.

Свакој од предвиђених акција одговара један или више извора финансирања: јавни, приватно-јавни и приватни.

- **Јавно финансирање** може да се обезбедити из локалног буџета или републичких и међународних субвенција, и представља само мали део неопходних средстава.
- **Приватно-јавно партнерство** представља облик дугорочне сарадње приватног и јавног сектора која је регулисана уговором и има за циљ извршење јавних послова.
- **Приватно финансирање** треба да буде прогресиван процес, и оно је резултат и маркетиншких акција и створених повољности за улагања инвеститора.

Јавно финансирање треба да покрије два вида акција

Први обухвата акције које немају економски повраћај, али су свеједно неопходне за имплементацију Стратегије, као што су инфраструктурне и социјалне интервенције.

Други вид обухвата све акције високог ризика или ниског повраћаја, које захтевају јавна финансијска средства да би се активирала партиципација приватног сектора.

За оба случаја напред наведених акција, финансирања су неповратна и одговарају подршци коју треба да обезбеди јавни сектор за имплементацију Стратегије.

Приватно-јавно партнерство представља облик дугорочне сарадње приватног и јавног сектора која је регулисана уговором и има за циљ извршење јавних послова. Партнерство приватног и јавног сектора,

треба да представља допринос јавног сектора. Овај допринос има карактер предузетничког учешћа које подразумева економску корист.

У таквом контексту неопходним средствима се управља заједнички, тако да се и ризици који се односе на пројекат деле равноправно, односно, пропорционално у складу са надлежностима пројектних партнера у управљању ризицима, за разлику од јавног финансирања.

Приватно-јавна партнерства представљају веома сложене структуре у правном, финансијском и привредном смислу, у оквиру којих приватна и јавна предузећа делују заједно у циљу имплементације, управљања инфраструктурним пројектима или пружања јавних услуга. Приватно-јавно партнерство може бити подељено у две класе: партнерства код којих је однос између приватног и јавног сектора регулисан уговором са јасно дефинисаним циљевима – у смислу инвестиција и услуга које треба обезбедити – које треба остварити у одређеном временском року, и институционална партнерства приватног и јавног сектора код којих су циљеви више опште природе, а временски рокови средњорочни или дугорочни.

Приватно финансирање треба да стимулишу и обезбеде све оне акције које су предвиђене Стратегијом и које захтевају подршку јавних политика урбаног маркетинга усмерених ка проналажењу инвеститора изван локалне заједнице. Ове акције обухватају и промотивне кампање. Ове кампање треба да спроводи јавни сектор уз финансијску подршку приватног сектора, а циљ им је да генеришу позитивне утицаје на развој града у различитим секторима, као што су туризам, финансије, транспорт и логистика.

У овом поглављу навешћемо и краћу листу могућих домаћих и страних извора финансирања.

6.2 Домаћи извори финансирања

Као потенцијални домаћи извори финансирања програма и пројеката којима се реализује Стратегија развоја града Ниша могу се јавити:

1. Фондови
 - 1.1 Фонд за развој Републике Србије
 - 1.2 Гаранцијски фонд
 - 1.3 Фондови не-владиног сектора (BCIF, Сорос, и сл.)

2. Агенције

2.1 SIEPA

2.2 SMECA

2.3 AOFI

2.4 Републичка агенција за развој МСП и предузетништва

3. Кредитне линије и подстицајна средства Министарстава РС и њихових агенција

3.1 Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде РС

3.2 Министарство економије и регионалног развоја

3.3 Министарство за инфраструктуру

3.4 Министарство омладине и спорта

3.5 Министарство рада и социјалне политике

3.6 Министарство за национални инвестициони план (НИП)

3.7 Министарство за науку и технолошки развој

3.8 Министарство за државну управу и локалну самоуправу

- Агенција за енергетску ефикасност
- Агенција за просторно планирање
- Агенција за заштиту животне средине

4. Буџет града Ниша

5. Фонд за развој и самофинансирање заједничких потреба грађана

6. Пословне банке

7. Средства домаћих приватних инвеститора

Укратко ћемо образложити само најважније потенцијалне домаће изворе финансирања.

6.2.1 Фонд за развој Републике Србије

Циљеви овог фонда који је основала Влада Републике Србије су инвестирање у нове програме, реконструкција, модернизација, финансирање трајних добара, кредитирање програма за остварење

боље конкурентности, као и програма који обезбеђују иновативне технологије (кредитирање свих грана економије, осим примарне пољопривредне производње и инфраструктуре). Кредити овог фонда се одобравају у циљу подстицања привредног развоја, као и равномерног регионалног развоја, унапређења конкурентности домаће привреде, подстицања запошљавања, подстицања развоја производног занатства и услужних делатности, подстицања развоја тржишта капитала.

Постоје три кредитне линије кредитирања:

- 1) Дугорочни инвестициони кредити;
- 2) Дугорочни кредити за фиксни обртни капитал – услови за дугорочно кредитирање зависе од нивоа развијености општине, заснованог на БНП, у којима је планирано реализовање инвестиционих програма;
- 3) Краткорочни кредити

6.2.2 Гаранцијски фонд. Гаранцијски фонд је конституисан на основу Закона о Гаранцијском фонду, ради обезбеђивања услова за подстицање развоја пословања малих и средњих предузећа, предузетника и пољопривредника РС. Фонд у оквиру своје делатности подстиче кредитирање привредних субјеката гарантовањем дела кредита које банке и друге финансијске организације у Р. Србији одобравају привредним субјектима са квалитетним развојним програмима.

Приоритети и циљне групе за коришћење средстава овог фонда су: привредни субјекти који започињу са радом /START UP/, извозно оријентисани пројекти, пројекти који запошљавају младе, пољопривредна газдинства /правна и физичка/, пројекти у неразвијеним регионима, пројекти којима се уводе технолошке и пословне иновације, кредити са роком отплате преко 3 године, пројекти подржани из иностраних кредитних линија - EAR, EIB, итд.

6.2.3 Агенција за страна улагања и промоцију извоза - SIEPA

Ова агенција нуди неповратну финансијску помоћ у циљу помоћи инвеститорима у секторима производње, услуга који су део међународне трговине, истраживања и развоја.

Услови финансирања:

- Инвестиције у производни сектор;
- Инвестиције у услужни сектор;
- Инвестиције у сектор истраживања и развоја.

6.2.4 Министарство за национални инвестициони план (НИП)

НИП је програм Владе РС у циљу покретања укупног привредног развоја земље. Пројекти НИП-а односе се на све области привређивања, а приоритети се дефинишу на годишњем нивоу одлуком Владе. Неки од пројеката за које је конкурисао град Ниш, а који су одобрени за 2009. годину су:

- Индустријска зона «Доње Међурово»
- «Ада Женева»
- Водоводни систем «Селова»
- Санација аеродрома «Константин Велики»
- Булевар Медијана
- Комплекс отворених базена «Чаир» и изградња олимпијског базена
- Реконструкција градских улица, итд.

6.2.5 Буџет Града Ниша

Приходи и примања буџета Града Ниша остварују се из изворних јавних прихода утврђених Законом о финансирању локалне самоуправе и прихода остварених од осталих нивоа власти (са нивоа Републике) и то као: уступљени приходи и трансфери утврђених истим Законом. У плану Буџета Града за 2009. годину, планирани су изворни јавни приходи у износу од 2.360.544.000 дин., и уступљени јавни приходи заједно са трансферима у износу од 4.354.746.000 дин.

У оквиру текућих прихода за 2009. годину најзначајнији су приходи од пореза на доходак, добит и капиталне добитке (планирани износ од 2.283.500 динара), потом трансферна средства из Републике у износу од 1.432.246.000 дин., и то 1.390.746.000 динара ненаменски трансфер од Републике, други текући трансфери од Републике за пројекте у износу од 11.500.000 динара и капитални наменски трансфери од Републике у износу од 30.000.000 динара, приходи од продаје добара и услуга у износу од 1.529.830.000 динара, приходи од пореза на имовину у износу од 256.000.000 динара, приходи од имовине у износу од 475.166.000 динара, затим приходи од пореза на добра и услуге у износу од 154.360.000 динара, текуће донације од међународних организација у износу од 31.500.000 динара и мешовити и неодређени приходи у износу од 10.000.000 динара.⁹⁰

У оквиру расходне стране – раздела 3, планирано је финансирање Управа града и то за финансирање текућих расхода, програмских активности Управа, капиталних инвестиција директних и индиректних

⁹⁰ Образложење буџета Града Ниша, Град Ниш, 2009. година, стр. 3.

корисника буџета, текућих и капиталних субвенција јавних предузећа чији је оснивач Град, донација и трансфера осталим нивоима власти у оквиру надлежности управа и служби Града.⁹¹

6.3 Страни извори финансирања

Страни извори финансирања се начелно могу поделити у две велике групе:

I ЕУ и остали међународни фондови и програми

II Кредитне линије међународних финансијских институција

I ЕУ и остали међународни фондови и програми

- Инструмент за претприступну помоћ (IPA)
 - а) Програм прекограничне сарадње Србија-Бугарска
 - б) Програм транснационалне сарадње «Простор Југоисточне Европе»
- PROGRESS – Програм за запошљавање и социјалну солидарност Европске заједнице
- Оквирни програми за истраживање и развој – FP7
- Централноевропска иницијатива – Central European Initiative (CEI)
 - а. Фонд CEI за сарадњу (CEI Co-operation Fund)
 - б. Климатски фонд (CEI Climate Fund)
 - с. Поверенички фонд (CEI Trust Fund)
- Оквирни програм конкурентности и иновација – Competitiveness and innovation framework programme (CIP)
- ТЕМПУС пројекат «Преквалификација за незапослена лица са завршеним факултетом у Србији» (CONCUR)
- Twinning пројекат: Модернизација HC3 (CARDS 2006)
- Програм сарадње на простору југоисточне Европе – South East Europe Transnational Cooperation Programme (SEE)
 - а. INTERREG
- USAID програми:
 - а. MEGA (Подстицај развоју општина у Србији)
 - б. SCOPES
 - с. COMPETE
 - д. Agribusiness
- Програми Уједињених Нација:

⁹¹ Исто, стр. 7.

- a. Програм UN HABITAT-а
- b. Програм Уједињених Нација за развој (UNDP)
- SECTOR –Програм Регионалног центра за животну средину (REC) који финансира шведска агенција за међународну сарадњу и развој
- Фонд браће Rockefeller
- Балкански фонд за демократију
- Програм Транформациона сарадња Чешке Републике
- ERSTE Фондација
- Програм Норвешког министарства иностраних послова
- Програми Института за отворено друштво из Будимпеште:
 - a. Фонд експертских група («труста мозгова»)
 - b. Фонд за удруживање средстава Института за отворено друштво за Ромску декаду
 - c. Иницијатива за реформу локалне управе и јавних служби
- Вестминстерска фондација за демократију
- Програм Култура 2007-2013
- Марко Поло II

II КРЕДИТНЕ ЛИНИЈЕ МЕЂУНАРОДНИХ ФИНАНСИЈСКИХ ИНСТИТУЦИЈА

- EIB (Европска инвестициона банка)
- Кредитна линија Владе Републике Италије
- KfW (Немачка банка за обнову, Франкфурт)
- EBRD (Европска банка за обнову и развој)
- EFSE (Европски фонд за Југоисточну Европу)
- Кредитна линија NLB LNB банке ад Београд у сарадњи са KfW и EFSE

Други извори финансирања, донаторски програми и/или пројекти

- Кредитна линија LEDIB-а - Програма локалног економског развоја на Балкану
- HELP – Програм - Подршка одрживом развоју у Јужној Србији

У најзначајније потенцијалне стране изворе финансирања спадају:

6.3.1 Инструмент Европске уније за предприступну помоћ - IPA

Комисија ЕУ је 17. јула 2006. године усвојила уредбу IPA Савета (ЕС) бр. 1085/2006 како би помогла земљама кандидатима и потенцијалним кандидатима на њиховом путу ка придруживању ЕУ. Уредба предвиђа финансијску помоћ од 11,5 милијарди евра за период 2007-2013. за све балканске земље које нису чланице ЕУ.

Главни циљеви IPA инструмента су следећи:

- помоћ у јачању демократских институција и владавине права;
- реформа јавне администрације;
- спровођење економских реформи;
- промоција поштовања људских и мањинских права, као и родне равноправности;
- подршка развоју цивилног друштва и напретку регионалне сарадње;
- допринос одрживом развоју и смањењу сиромаштва.

СТРУКТУРА IPA-е

IPA инструмент се састоји од пет компоненти које кореспондирају са пет сектора финансирања:

- 1. Компонента транзиционе помоћи и изградње институција*
- 2. Компонента прекограничне сарадње*
- 3. Компонента регионалне сарадње*
- 4. Компонента развоја људских ресурса*
- 5. Компонента руралног развоја*

Земље потенцијални кандидати, као што је то Србија, могу да конкуришу за средства из Компоненте 1 (транзициона помоћ и изградња институција) и 2 (прекогранична сарадња), али постоји и могућност финансирања одређених активности које иначе припадају компонентама 3, 4 и 5, под компонентом 1.

IPA ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА

IPA помоћ се имплементира кроз два документа: *Вишегодишњи индикативни финансијски оквир*, који установљава финансијске изворе и *Вишегодишњи индикативни плански документ*, који установљава приоритете за финансирање, са важношћу од три године. У финансијском периоду 2007-2009., за Србију је одређено 572,9 милиона евра. За транзициону помоћ и изградњу институција, одређено је 540 милиона евра, док ће 32 милиона евра бити искоришћено за прекограничну сарадњу. Финансијски оквир за прекограничну сарадњу Србије и Бугарске, за период 2007-2009., износи 4,7 милиона евра.

Циљеви Компоненте прекограничне сарадње су:

- Прекогранична сарадња између Србије и суседних земаља чланица ЕУ (Румунија, Бугарска, Мађарска) у следећим областима: одрживи развој, инфраструктурна и тржишна интеграција, подршка ПМИ, пољопривреди, јавним сервисима, туризму. Град Ниш је у прилици да оствари прекограничну сарадњу са бугарским градом Ђустендилом.
- Прекогранична сарадња са земљама кандидатима (Хрватска, БЈРМ) и земљама потенцијалним кандидатима: прекогранична инфраструктура, економска сарадња, природна околина, туризам, пољопривреда, образовање, истраживање, институционална кооперација, директни контакти.
- Учествовање у транснационалним програмима са ЕУ MS (нпр. SEE програм) у следећим областима: иновација, приступачност, околина, урбани развој

Програм прекограничне сарадње Србија – Бугарска

Циљ овог програма је унапређење одрживог развоја у пограничним областима, заједнички рад на решавању заједничких изазова, обезбеђивање ефикасне и сигурне границе и развој малих пројеката директне сарадње кроз јачање инфраструктуре за подршку прекограничној сарадњи, унапређење одрживог економског развоја у пограничној области путем економске валоризације њених потенцијала, стварање нових партнерстава у прекограничној сарадњи и јачање оперативних прекограничних контаката.

Области подршке су подстицање одрживог економског развоја кроз економску сарадњу (трговина, транспорт и логистика, услуге и туризам) као и интервенције за заштиту, очување, унапређење и управљање природним богатствима, биодиверзитетом и природним ресурсима. Затим, подршка социјалној, институционалној и економској кохезији кроз сарадњу између институција и заједница на локалном нивоу; унапређење мреже за сарадњу између предузећа; унапређење локалних иницијатива и иновација за повећање запослености и предузетништва; и заједничка промоција производа на постојећим и новим тржиштима; културна размена и активности везане за образовање.

На територији Србије овим програмом су обухваћени следећи окрузи: Борски, Зајечарски, Нишавски, Пиротски, Јабланички и Пчињски.

За програм прекограничне сарадње Србија-Бугарска за 2009. годину намењена су средства у износу од 2.357.097,00 евра, од укупно 5.776.142,00 евра одобрених за реализацију овог програма у периоду 2007-2009. година.

6.3.2 Транснационални програм југоисточне Европе (SEE)

Прекогранична компонента ће такође финансирати учествовање Србије у транснационалном програму за југоисток Европе (SEE). Овај програм је настао из бившег INTERREG IIIB CADSES програма. Главни циљ програма је подржавање равномерног територијалног развоја и територијалне, економске и социјалне интеграције на правцима дефинисаним Лисабонском и Гетеборшком агендом. Специфични циљеви програма су фасилитација иновација, предузетништва, економије засноване на знању и информатичког друштва конкретним кооперативним акцијама и кроз видљиве резултате, као и побољшање атрактивности региона и градова који рачунају са одрживим развојем, прихватањем знања и квалитетом животне средине кроз интегрисане приступе и конкретне кооперативне акције и видљиве резултате. Програм се финансира кроз Европски регионални развојни фонд са укупном сумом од 206 милиона евра за период 2007-2015. и са 245 милиона евра из Националног јавног фонда земаља чланица ЕУ.

Примарни сектори сарадње су следећи:

1. Фасилитација иновативности и предузетништва
2. Заштита и побољшање животне околине
3. Побољшање приступачности
4. Развој транснационалних синергија за подручја одрживог развоја
5. Техничка помоћ за подршку имплементације и изградње капацитета

Циљеви првог примарног сектора сарадње ће се остваривати кроз интервенције:

- 1.1 Развој технологије и иновативних мрежа у специфичним областима
- 1.2 Развој окружења које подржава иновативно предузетништво
- 1.3 Јачање оквирних услова који омогућују иновације.

Циљеви у оквиру другог примарног сектора сарадње ће се остваривати кроз интервенције:

- 2.1 Унапређење интегралног управљања водама и превенција ризика од поплава
- 2.2 Унапређење превенције од ризика загађења животне средине
- 2.3 Промоција кооперације у управљању природним богатствима и заштићеним областима
- 2.4 Промоција ефикасности коришћења енергије и ресурса.

Циљеви у оквиру трећег примарног сектора сарадње ће се остваривати кроз интервенције:

- 3.1 Побољшање координације у промоцији, планирању и раду примарних и секундарних транспортних мрежа

3.2 Развој стратегија за извршење дигиталног раздела

3.3 Побољшање оквирних услова за развој мулти-модалних платформи

Циљеви у оквиру четвртог примарног сектора сарадње ће се остваривати кроз следеће интервенције:

4.1 Дотицање круцијалних проблема који погађају области метропола и регионалне системе насељавања

4.2 Промовисање балансираног модела атрактивних и приступачних области раста

4.3 Промовисање коришћења културних вредност за развој.

Могући партнери су: јавне власти, еквивалентна јавна тела, било које правно тело из јавног или приватног сектора које нема индустријски или комерцијални карактер. Програм није креиран тако да директно финансира приватни економски сектор.

6.3.3 Седми оквирни програм за истраживање и развој – FP7

Циљ програма је стварање европског истраживачког простора кроз научноистраживачку сарадњу европских земаља. Учешће у Програмима омогућено је свим правним лицима (по националном, међународном или европском закону) која су укључена у истраживачки рад или у ширење или употребу научноистраживачких резултата. Област подршке је развој научноистраживачке сарадње европских земаља у свим научним областима.

Правила учествовања у Програму, као и могућности добијања финансијске подршке од Европске комисије, различита су у зависности од групе земаља којој припада правно лице.

Програм обухвата следеће групе активности (подкомпоненте):

I Сарадња – Cooperation – Collaborative Research, са буџетом од 32 милијарде, 413 милиона евра;

II Идеје – Ideas, са буџетом од 7 милијарди, 510 милиона евра;

III Људски ресурси – People, са буџетом од 4 милијарде, 750 милиона евра;

IV Капацитети – Capacities, са буџетом од 4 милијарде, 97 милиона евра.

Трајање пројекта FP7 је од 2007-2013. Позиви за пријављивање предлога пројеката, у оквиру FP7, објављују се више пута у току године.

6.3.5 Cultura 2007-2013

Програм Култура 2007-2013 установљен је одлуком Савета и Европског парламента. Програм Култура 2007-2013 представља финансијски инструмент за акције сарадње у области културе у периоду од 1.

јануара 2007. године до 31. децембра 2013. године. Сврха овог Програма је да унапреди сарадњу у области културе међу европским чиниоцима у овој области. Инспирисан је међусекторском визијом која би покривала сва поља у култури. Сваке године се у оквиру Програма објављују конкурси за средства намењена пројектима који се односе на сценске уметности, музику, културно наслеђе, ликовне уметности, књижевност и превођење, изузев филма, који се налази у оквиру Програма MEDIA. Буџет Програма износи 408 милиона евра.

Општи циљеви Програма су ширење културног подручја које деле сви Европљани, истицање заједничког европског наслеђа, развијање сарадње између културних оператера кроз учешће у Програму, допринос богатој културној разноликости.

Специфични циљеви Програма су међународна мобилност културних актера, ширење уметности и културних израза, интеркултурни дијалог, јачање културног идентитета, развој културне сарадње између стваралаца, културних радника и институција, размена уметничких дела.

6.3.6. Marco Polo II

Циљеви програма су:

1. Смањење саобраћајног загушења;
2. Унапређење димензије заштите животне средине у транспортним системима;
3. Јачање интер-модалних транспортних система;
4. Стимулисање јавно-приватног партнерства.

Активности програма обухватају:

- Отклањање структурних баријера за ефикасно функционисање нових начина превоза и ефикасније коришћење постојеће инфраструктуре;
- «Поморски аутопутеви» – иновативни пројекти усмерени на директно пребацивање терета са друмских путева на поморски транспорт водећи рачуна да друмски превоз буде што краћи;
- Пребацивање друмског саобраћаја на друге врсте превоза;
- Избегавање превоза – интегрисање транспорта у производну логистику са циљем избегавања већег обима транспорта терета друмским путевима, модификација или изградња помоћне инфраструктуре и опреме;
- Заједничко учење – сарадња у сектору логистике, унапређење знања, метода и процедура за ефикасно функционисање транспортних ланаца.

Време трајања пројекта је од 2007-2013 године, а буџет програма износи 400 милиона евра.

6.3.7 Кредитне линије

Неке од најзначајнијих међународних финансијских институција, које функционишу у Србији, као и одређене финансијске кредитне линије, које проистичу из билатералних односа, описане су у тексту који следи.

а) *ЕАР (Европска агенција за реконструкцију – Фонд револвинг кредита*. Сврха ЕАР-а у Србији је финансирање набавке основних средстава у земљи и иностранству, финансирање трајних обртних средстава до 20% вредности одобреног кредита. Корисници могу бити мала и средња предузећа са седиштем на територији РС, са највише 250 запослених и приватним оснивачким капиталом од најмање 51%.

Услови кредитирања:	
Кредитни лимит:	Од 20.000 до 200.000 Е
Камата:	Тромесечни Еурибор + 4,5% + просечна накнада банке 1%
Грејс период:	до 1 године
Рок враћања:	1 до 5 година

б) *Европска банка за реконструкцију и развој (EBRD)*

Сврха EBRD-а у Србији је финансирање МСП-а за покретање производње, модернизацију, повећање производње, диверзификацију, снабдевање опремом и приватизацију. Оперативни приоритети банке:

Приватне корпорације – повећати операције у сектору локалних приватних клијената и промовисати њихове инвестиције у нове технологије и побољшање заштите животне околине.

Инфраструктура – подржаће корпоративно реструктуирање у области електричне енергије, гаса и нафте, као и у секторима путева и железнице.

Финансијски сектор – подршка брзом настајању небанкарског финансијског сектора, посебно у областима осигурања, лизинга и пензионих фондова.

Услови кредитирања	
Кредитни лимит:	мин. 200.000 евра
Камата:	Тромесечна Еурибор + 8-12%
Грејс-период:	1 година
Крајњи рок за отплату:	до 5 година

ц) Кредитна линија Европске инвестиционе банке (ЕИВ)

Циљ ЕИВ-а у Србији је финансирање инвестиционих пројеката, МСП-а из свих сектора, инфраструктурних пројеката, заштите животне околине, здравствене заштите и образовања.

Одобрава се финансирање инвестиционих пројеката из области индустрије (укључујући и агроиндустрију), услуга, туризма и инфраструктуре, с тим да се финансира до 50% вредности пројекта.

Услови кредитирања	
Кредитни лимит:	мин. 20.000 евра
Камата:	Еурибор + 3,9% и може бити фиксна или промењива 7,8–8%
Грејс-период:	3 - 5 година
Крајњи рок за отплату:	12 - 15 година

д) Кредитна линија Владе Републике Италије

Сврха: набавка опреме, резервних делова, технологија и индустријских лиценци италијанског порекла (минимално 70% кредита мора бити намењено увозу из Италије), финансирање постојећих добара, обезбеђивање хипотека, гаранција другим правним лицима и другим комерцијалним банкама.

Услови кредитирања	
Кредитни лимит:	50. 000 – 1.000.000 евра
Камата:	до 4, 9% (за 1 год.), ЕКС 5,19% (за 8 год.)
Грејс-период:	2 године
Крајњи рок за отплату:	до 8 година

е) Кредитна линија Кредитне фондације за обнову, Франкфурт (KfW)

Активности KfW банке у Србији везане су за финансирање инвестиционих пројеката везаних за производњу роба и услуга (улагање у основна или трајна обртна средства). Корисници кредита могу

бити мала и средња предузећа која послују на територији Србије са 100% капитала у приватном власништву.

Услови кредитирања	
Кредитни лимит:	30 – 50. 000 евра
Камата:	8,5 – 10,5% (ЕКС 9, 2 - 11, 4% годишње)
Грејс-период:	до 6 месеци
Крајњи рок заотплату:	до 3 године

6.3.8 Други извори финансирања, донаторски програми и/или пројекти

UN-HABITAT

У периоду од 2005. до 2008. године UN-HABITAT је спровео SIRP Програм у Нишу. Програм становања и трајне интеграције избеглица имао је за циљ развијање одрживих решења за проблеме становања и интеграције за избеглице са ниским примањима и друга угрожена домаћинства, те да изгради капацитете на општинском и републичком нивоу.

Влада Италије финансирала је овај Програм, а планирано је да настави финансирање кроз нови SILD програм - Становање и Интегрални локални развој. Као и претходни, и овај програм би се спроводио у Нишу. Циљ програма је развијање капацитета локалне управе у области социјалног становања и интегралног територијалног приступа урбаном и локалном развоју.

USAID

Подстицај економском развоју општина у Србији - (Municipal Economic Growth Actiity - MEGA)

Циљ Програма је да кроз сарадњу са републичким институцијама, општинама и градовима у Србији унапреди услове за пословање и инвестирање на локалном нивоу, допринесе отварању нових радних места и обезбеди ефикаснију комуникацију између приватног и јавног сектора.

Програм обезбеђује својим партнерима стручну и материјалну подршку у следећим областима:

Планирање економског развоја

- Мапирање економских ресурса;
- Израда Стратешких планова економског развоја;

- Припрема и управљање пројектима;
- Планирање капиталних инвестиција;
- Просторно и урбанистичко планирање.

Изградња институција и унапређење процеса

- Формирање канцеларија за локални економски развој;
- Управљање дугом и кредитном способношћу;
- Управљање имовином и повећање прихода од имовине;
- Спровођење јавних набавки;
- Јачање општинских услужних центара и центара за издавање дозвола.

Реализација економских програма и пројеката

- Задржавање постојећих предузећа и њихов развој;
- Промоција и привлачење инвестиција;
- Развој људских ресурса за потребе привреде;
- Индустријски и технолошки паркови;
- Бизнис инкубатори и иновативни центри;
- Зоне унапређеног пословања;
- Приватно јавна партнерства.

Правне реформе на националном и локалном нивоу

- Подршка реформисању законодавства у области економског развоја;
- Умрежавање и координација релевантних локалних и националних институција ради стављања заједничких капацитета у функцију развоја локалних заједница;
- Јачање капацитета и организационе структуре Сталне конференције градова и општина (СКГО);
- Развој Националне алијансе за локални економски развој (NALED).

У оквиру овог програма могу да конкуришу партнерске општине (општине са којима је на основу одобрења донатора потписан Споразум о сарадњи); НВО, развојне и истраживачке организације и центри; СКГО; NALED. Програм траје до 27.09.2010. Појединачни пројекти могу трајати најдуже до 30.06.2010.

LEDIB

Влада Краљевине Данске подржава имплементацију LEDIB Програма на бази донације у вредности од 75 мил. ДКК (сва 10 мил. евра) за период од 5 година, односно до 2012. године.

LEDIB (програм локалног економског развоја на Балкану) састоји се из два кључна сегмента, тј. требало би да обезбеди:

1. повољну пословну средину

2. развој МСП.

LEDIB подкомпонента 1.2 «Боље залагање пословних организација» са буџетом од 0,6 мил. евра подржава активности које су усмерене на побољшање капацитета пословних организација ради предузимања залагања и делотворних јавних стратегија усмерених на одговарајуће пословно окружење и учешће у јавно-приватном дијалогу ради подршке локалном економском развоју у Нишавском округу.

LEDIB подкомпонента 1.2 је интегрални део осталих подкомпоненти:

1.1 Побољшане услуге локалне пословне администрације

2.1 Развој кластера

2.2 Боље тржиште служби пословног развоја

2.3 Бољи приступ повољним кредитима

Програм локалног економског развоја на Балкану је петогодишњи програм за подршку локалном економском развоју са фокусом на развој сектора малих и средњих предузећа (МСП).

Мисија LEDIB-а је друштвено уравнотежен економски развој и креирање радних места у Нишавском округу.

LEDIB циљеви су обезбеђење следећег:

- Боље пословно окружење за сектор МСП у Нишавском округу
- јачање капацитета локалне управе ради ефикасног и ефективног минимизирања препрека и потешкоћа са којима се сусрећу МСП.
- Снажење капацитета пословних организација ради утицаја на локалну администрацију.
- Подизање конкурентности МСП
- Повезивање унутар специфичних привредних сектора – грађевинског и текстилног.
- Јачање локалних Служби пословног развоја (BDS)
- Унапређење приступа повољним изворима финансирања за сектор МСП.

У сарадњи са РПК Ниш, као једним од кључних партнера LEDIB подкомпоненте 1.2 и са другим пословним организацијама/асоцијацијама у Нишавском округу, развиће се близу 30 пројеката усмерених на побољшање капацитета организација на пољу сврсисходног дијалога са јавним институцијама везано за пословни/МСП развој.

Ови пројекти би требало да укључе активности усмерене на:

Развијање капацитета залагања пословних организација и капацитета уласка у дијалог са званичницима владе кроз следеће асистенције:

1. Асистенција пословним организацијама у формулисању изјаве о мисији / циљева;
2. Асистенција пословним организацијама у процени потреба њихових чланова уз помоћ LEDIB поткомпоненте 2.1;
3. Асистенција пословним организацијама у развоју њихове базе чланова;
4. Асистенција пословним организацијама у развијању и промовисању кодекса понашања и усаглашавања са основним еколошким и друштвеним стандардима;
5. Тренинг пословних организација из области: припреме секторски-везаних нацрта (планова или мапа), припреме документације ради вршења презентације код доносиоца одлука; конструктивног учешћа у јавно-приватном дијалогу укључујући LEDNet (LEDIB подкомпонента 1.1 Побољшане услуге локалне пословне администрације; побољшање ПР и односа са медијима;
6. Асистенција пословним организацијама у развоју стратегија и планова за будућу подршку службама пословног развоја (BDS).

HELP

Програм се заснива на економској и едукативној подршци локалном развоју у јужној Србији са главним циљем повећања запослености младих. Донатори програма су Амбасада Краљевине Холандије у Београду, Немачка Влада преко Пакта за стабилност југоисточне Европе, градови Ниш и Врање, те општине Бујановац, Гаџин Хан, Пирот и Прешево.

Општи циљ програма је допринос одрживом развоју у Србији са посебним освртом на оснаживање локалних економских структура у циљним општинама.

Посебни циљеви пројекта су економска и едукативна подршка локалном развоју у јужној Србији са посебним циљем повећања могућности за запошљавање младих:

- Директно отварање нових радних места и побољшање могућности за запошљавање младих подршком у виду донација, обука и стручне едукације за најмање 320 малих бизниса, спонзорисана стручна пракса у приватним фирмама, по шест донација – кредит и развој кооператива

- повећање локалних капацитета и залагање за политику запошљавања младих на националном и регионалном нивоу (у сарадњи са постојећим удружењима младих и другим организацијама цивилног друштва)

Канцеларије HELP-а у Бујановцу и Нишу, у оквиру пројекта "Подршка локалном одрживом развоју у јужној Србији" завршиле су информативну кампању која се односила на могућности добијања start-up кредита за почетнике у бизнису. За реализацију тог пројекта у граду Нишу HELP је обезбедио 280.000 евра, а учешће града Ниша је 70.000 евра, што чини укупан износ од 350.000 евра. Укупан број пријавних образаца који су подељени у току информативне кампање почетком 2009. године је 1705, од чега 305 у Гаџином Хану, 534 у Пироту и 865 у Нишу.

Анекси

Анекс 1. ЕКОНОМСКИ ПОДАЦИ И ИНФОРМАЦИЈЕ

Табела 1 - Народни доходак по делатностима (у хиљ. дин.)

	Укупно	Пољопривреда, лов, шумарство и водопривреда (сектор А)	Рибарство (сектор Б)	Вађење руда и камена (сектор В)	Прерађивачка индустрија (сектор Г)	Производња и снабдевање ел. енергијом, гасом и водом (сектор Д)
2002	21.964.017	1.526.829	-	21.101	9.442.221	320.696
2003	23.497.852	1.428.672	-	38.013	8.433.307	1.267.663
2004	35.693.779	1.657.896	-	15.415	13.799.043	1.429.075
2005	37.974.652	1.468.464	-	14.438	18.647.175	1.181.515

(наставак) (у хиљ. дин.)

	Грађевинарство (сектор Ђ)	Трговина на велико и мало и оправка (сектор Е)	Хотели и ресторани (сектор Ж)	Саобраћај, складиштење и везе (сектор З)	Активности у вези са некретностима, изнајмљивање (сектор И)	Здравствени и социјални рад (сектор Љ)	Остале комуналне, друштвене и личне услуге (сектор М)
2002	1.198.497	5.671.532	489.471	2.549.920	696.556	47.020	174
2003	1.557.977	6.808.247	683.638	2.333.171	876.066	65.675	5.423
2004	2.293.851	9.596.364	898.570	4.457.285	1.435.617	100.448	10.215
2005	1.927.630	8.897.140	769.872	3.701.749	1.268.073	87.142	11.454

Извор: Статистички годишњак Града Ниша за 2007., Град Ниш, новембар 2008. година, стр. 122.

Табела 2 - Структура народног дохотка по делатностима (у %)

	Укупно	Пољопривреда, лов, шумарство и водопривреда (сектор А)	Рибарство (сектор Б)	Вађење руда и камена (сектор В)	Прерађивачка индустрија (сектор Г)	Производња и снабдевање ел. енергијом, гасом и водом (сектор Д)
2002	100,0	7,0	-	0,1	43,0	1,5
2003	100,0	6,1	-	0,2	35,9	5,4
2004	100,0	4,6	-	0,1	38,7	4,0
2005	100,0	3,8	-	0,3	49,1	3,1

(наставак) (у%)

	Грађевинарство (сектор Ђ)	Трговина на велико и мало и оправка (сектор Е)	Хотели и ресторани (сектор Ж)	Саобраћај, складиштење и везе (сектор З)	Активности у вези са некретностима, изнајмљивање (сектор И)	Здравствени и социјални рад (сектор Љ)	Остале комуналне, друштвене и личне услуге (сектор М)
2002	5,4	25,8	2,2	11,6	3,2	0,2	0,0
2003	6,6	29,0	2,9	9,9	3,7	0,3	0,0
2004	6,4	26,9	2,5	12,5	4,0	0,3	0,0
2005	5,0	23,4	2,0	9,7	3,3	0,2	0,1

Извор: Статистички годишњак Града Ниша за 2007., Град Ниш, новембар 2008. година, стр. 123.

Табела 3 – Просечна годишња стопа раста-пада индустријске производње

1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
0,0	-30,2	-2,8	-4,9	1,1	0,4	-2,9	-3,7	-3,5	-3,5
41,2	0,0	33,4	10,2	13,9	9,6	3,5	1,4	0,9	0,3
2,9	-2,5	0,0	-9,0	5,2	2,7	-2,9	-4,0	-3,7	-3,7
5,2	-9,2	9,9	0,0	21,7	9,0	-0,8	-2,7	-2,6	-2,8
-1,1	-12,2	-5,0	-17,8	0,0	-2,3	-10,4	-9,7	-7,8	-7,1
0,4	-8,7	-2,6	-8,3	2,4	0,0	-17,9	-13,2	-9,7	-8,2
3,0	-3,3	3,0	0,8	11,7	21,8	0,0	-8,1	-5,2	-4,7
3,8	-1,4	4,1	2,7	10,7	15,1	8,8	0,0	-2,3	-3,0
3,6	-0,9	3,8	2,7	8,5	10,7	5,5	2,4	0,0	-3,7
3,6	-0,3	3,8	2,9	7,6	8,9	4,9	3,1	3,8	0,0

Извор: Статистички годишњак Града Ниша за 2007., Град Ниш, новембар 2008. стр. 131.

Напомена: Подаци се читају само хоризонтално.

Табела 4 – Ланчани индекси индустријске производње

	<u>2004</u> 2003	<u>2005</u> 2004	<u>2006</u> 2005	<u>2007</u> 2006
Укупно	82,1	91,9	97,7	96,3
Total				
14 Вађење осталих руда и камена <i>Mining industry</i>	65,2	95,7	100,6	141,1
15 Производња прехранбених производа и пића <i>Production of food products and beverages</i>	83,1	111,2	110,4	80,1
16 Производња дуванских производа <i>Production of tobacco products</i>	99,9	...	...	...
17 Производња текстилних предива и тканина <i>Production of textile weavings (spinning) and fabrics</i>	79,2	100,3	73,1	113,5
18 Производња одевних предмета, производња крзна и производа од крзна <i>Production of clothes, of fur, and of fur products</i>	124,3	39,9	47,4	182,3
19 Штављење и дорада коже, производња кофера, ручних торби, седала, сарачких производа и обуће <i>Tanning and finishing of leather, production of suit-cases, of rucksacks of saddles, and production of saddler products and of footwear</i>	27,8	104,3	122,1	149,8
20 Прерада дрвета и производа од дрвета и плуте осим намештаја, производња производа од сламе и плетарских материјала <i>Processing of wood and of wood and cork products except for furniture, production of reed and wicker products</i>	37,1	111,3	66,8	235,0
21 Производња целулозе, папира и производа од папира <i>Production of cellulose, of paper and paper products</i>	562,5	77,8	-	15,1
22 Издавачка делатност, штампање и репродукција снимљених медија <i>Publishing activity, printing and reproduction of recorded media</i>	87,1	109,4	130,1	29,4
24 Производња хемикалија и хемијских производа <i>Production of chemicals and of chemical products</i>	94,4	102,7	127,9	96,6
25 Производња производа од гуме и производа од пластичних маса <i>Production of rubber products and of malmac products</i>	60,8	165,4	52,3	297,8
26 Производња производа од осталих неметалних минерала <i>Production of the materials from the rest of nonmetal minerals</i>	95,9	90,3	139,6	43,3

Табела 4 – Ланчани индекси индустријске производње (наставак табеле)

	<u>2004</u> 2003	<u>2005</u> 2004	<u>2006</u> 2005	<u>2007</u> 2006
27 Производња основних метала <i>Production of basic metals</i>	177,6	95,7	139,6	128,3
28 Производња стандардних металних производа осим машина и уређаја <i>Production of standard metal products except for machines and devices</i>	125,5	109,4	78,0	120,6
29 Производња машина и уређаја и апарата за домаћинство <i>Production of machines, of gadgets and of household appliances</i>	198,9	153,4	137,5	70,0
30 Производња канцеларијских и рачунских машина <i>Production of office and computer equipment</i>	1255,8	105,8	16,1	18,7
31 Производња електричних машина и апарата, осим електричних апарата за домаћинство <i>Production of electric machines and devices, except from electric household appliances</i>	13,4	68,6	81,5	57,5
32 Производња радио, телевизијске и телекомуникационе опреме и апарата <i>Production of radio, TV and telecommunication equipment and devices</i>	44,2	62,7	9,3	131,6
33 Производња медицинских, прецизних и оптичких инструмената, сатова и часовника <i>Production of medical, of precise and optical instruments, of wristwatches and clocks</i>	103,5	69,9	61,3	14,0
34 Производња моторних возила, приколица и полуприколица <i>Production of motor vehicles, of trailers (side-cars), and of semi-thick covering-trailers</i>	55,3	193,0	124,4	56,8
35 Производња осталих саобраћајних средстава <i>Production of other traffic instruments</i>	99,7	26,0	88,4	93,9
36 Производња намештаја, разноврсних производа <i>Production of furniture and of a variety of articles</i>	158,0	22,1	61,4	52,4
37 Рециклажа <i>Recycling</i>	117,5	56,6	58,4	67,2
40 Производња и снавдевање електричном енергијом, гасом, паром и топлом водом <i>Production and supply of electricity, gas, vapor and hot water</i>	122,1	116,0	87,9	84,3
41 Сакупљање, пречишћавање и дистрибуција воде <i>Collection, filtration and distribution of water</i>	96,1	98,5	103,3	96,8

Извор: Статистички годишњак Града Ниша за 2007., Град Ниш, новембар 2008., стр. 129. и 130.

Напомена: Подаци су приказани у складу са Законом о класификацији делатности и регистру јединица разврставања ("Сл. лист СРЈ", број 31/96, 12/98 и 74/99).

Табела 5 – Пољопривредно земљиште у Нишу

Власни-штво	Пољопривредно земљиште (ха)												Укупно пољопривредно земљиште	
	Обрадиво пољопривредно земљиште								Укупно обрадиво земљиште		Пашњаџи			
	Ориџе		Воћњаџи		Виногради		Ливаде							
	Стат	Кат	Стат	Кат	Стат	Кат	Стат	Кат	Стат	Кат	Стат	Кат	Стат	Кат
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Приватно	21392	21441	1829	1504	3901	3819	1785	1741	28907	28480	3014	2521	31921	31001
Државно	337	3146	120	243	60	257	62	168	579	3815	42	2566	621	6381
Укупно	21729	24587	1949	1747	3961	4076	1847	1909	29486	32295	3056	5087	32542	37382
Неорг.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4454	-	4454	-
Укупно	21729	24587	1949	1747	3961	4076	1847	1909	29486	32295	7510	5087	36996	37382

Извор: Стратегија економског развоја руралног подручја града Ниша 2007-2010, 2006.

Табела 6– Земљишни фонд по структури власништва

Територијална јединица	Површина територијалне јединице	Облик својине	Земљишни фонд (ха)					
			Плодно земљиште				Неплодно земљиште	
			Пољопривредно земљиште		Шуме и шумско земљиште			
			Стат	Кат	Стат	Кат	Стат	Кат
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Град Ниш	59697	Приватно	31921	31001	10460	10287	2410	1073
		Државно	621	6381	38	4860	68	6057
		Укупно	32542	37382	10498	15147	2478	7130
		Неорг.	4454	-	4605	-	5109	-
		Укупно	36996	37382	15103	15147	7587	7130

Извор: Стратегија економског развоја руралног подручја града Ниша 2007-2010, 2006.

Табела 7 – Туристички промет

	Гости			Ноћења гостију		
	укупно	домаћи	страни	укупно	домаћи	страни
2004	67 593	48 790	18 803	233 884	204 275	29 609
2005	67 455	46 094	21 361	207 215	174 759	32 456

2006	53 612	40 647	12 965	246 205	224 894	21 311
2007	84 279	53 930	30 349	310 039	269 002	41 037
2007 I-IX	63 827	38 301	25 526	228 418	194 766	33 652
2008 I-IX	67 329	41 912	25 417	246 576	207 340	39 236
ниво 1) ¹⁾	105,5	109,4	99,6	107,9	106,5	116,6
2008 VII	9 704	3 591	6 113	35 191	27 153	8 038
VIII	10 786	3 981	6 805	38 159	28 607	9 552
IX	7 859	4 780	3 079	32 587	26 808	5 779

Извор: Статистички билтен Града Ниша, 7-9/2008. Град Ниш – Управа за привреду и одрживи развој, 2008., стр. 7.

¹⁾ **Ниво1) I-IX 2008 / I-IX 2007**

Табела 8 – Незапослена лица која траже запослење

	Укупно	Од тога: Жене	Стручно образовање					
			НКВ	ПКВ и ниже	ВКВ и КВ	средње	више	високо
2004	34 516	18 940	6 801	359	10 104	13 375	1 627	2 250
2005	34 337	19 111	7 265	376	10 032	12 978	1 642	2 044
2006	37 177	20 662	8 197	414	10 649	13 612	1 835	2 470

2007	37457	20617	8321	408	10823	13485	1914	2506
2007 IX	36 151	20 093	7 772	394	10 489	13 191	1 856	2 449
2008 IX	36 804	20 679	8 309	398	10 371	13 178	1 965	2 583
ниво 1)	101,8	102,9	106,9	101,0	98,9	99,9	105,9	105,5
2008 VII	36 875	20 674	8 226	409	10 480	13 165	1 978	2 617
VIII	36 781	20 680	8 241	397	10 432	13 132	1 953	2 626
IX	36 804	20 679	8 309	3 98	10 371	13 178	1 965	2 583

Извор: Статистички билтен града Ниша, Град Ниш - Управа за привреду, одрживи развој и заштиту животне средине, Ниш, 7-9/2008, стр. 20.

¹⁾ У укупан број лица која траже запослење укључена су лица која први пут траже запослење, као и лица која су била у радном односу.

Табела 9 – Незапослени према стручној спреми, полу и старости

НЕЗАПОСЛЕНИ ПРЕМА СТРУЧНОЈ СПРЕМИ, ПОЛУ И СТАРОСТИ										UNEMPLOYED PERSONS BY QUALIFICATIONS, GENDER AND AGE			
СТАЊЕ НА КРАЈУ ДЕЦЕМБРА 2006.										SITUATION AT THE END OF DECEMBER 2006.			
СТАРОСТ AGE	Укупно TOTAL	Учешће %	Степен стручне спреме - Level of qualifications										
			I	II	III	IV	V	VI - 1	VI - 2	VII - 1	VII - 2	VIII	

	Укупно <i>TOTAL</i>	52,006	100.0%	13,287	1,624	14,599	16,878	752	2,206	7	2,601	50	2
	Жена <i>Women</i>	28,443	100.0%	7,657	889	6,555	10,313	159	1,288	4	1,549	29	0
до 18 година <i>years</i>	Укупно <i>Total</i>	785	1.5%	309	5	459	12	0	0	0	0	0	0
	Жена <i>Women</i>	398	1.4%	196	4	191	7	0	0	0	0	0	0
19 - 25 година <i>years</i>	Укупно <i>Total</i>	10,955	21.1%	1,811	118	3,852	4,626	82	273	3	190	0	0
	Жена <i>Women</i>	5,696	20.0%	1,032	53	1,605	2,636	40	196	2	132	0	0
26 - 30 година <i>years</i>	Укупно <i>Total</i>	8,686	16.7%	1,770	214	2,313	2,941	44	482	0	917	5	0
	Жена <i>Women</i>	5,012	17.6%	1,000	115	1,171	1,769	24	322	0	609	2	0
31 - 40 година <i>years</i>	Укупно <i>Total</i>	12,679	24.4%	3,141	542	3,206	4,435	143	542	1	649	19	1
	Жена <i>Women</i>	7,599	26.7%	1,855	315	1,662	2,896	49	368	1	438	15	0
41 - 50 година <i>years</i>	Укупно <i>Total</i>	11,067	21.3%	3,142	509	2,918	3,355	220	486	3	416	17	1
	Жена <i>Women</i>	6,283	22.1%	1,931	296	1,380	2,163	32	269	1	201	10	0
50 и више <i>50 and over</i>	Укупно <i>Total</i>	7,834	15.1%	3,114	236	1,851	1,509	263	423	0	429	9	0
	Жена <i>Women</i>	3,455	12.1%	1,643	106	546	842	14	133	0	169	2	0

Извор: Национална служба запошљавања – Филијала Ниш

Табела 10 - Просечне зараде по запосленом (у дин.)

	Република Србија			Нишавски округ			Град – Ниш		
	укупно	привреда	ванпри-вреда	укупно	привреда	ванпри-вреда	укупно	привреда	Ванпривреда
2007 VII	38.712	36.243	43.638	32.705	27.664	41.780	33.621	28.738	42.714
VIII	39.302	36.875	44.113	33.727	27.233	45.361	34.834	28.368	46.800
IX	39.308	36.899	44.049	33.089	27.358	43.220	33.592	28.076	43.644
2008 VII	46.115	43.504	50.934	38.514	32.826	48.232	39.692	34.292	49.282
VIII	46.222	43.927	50.458	38.084	32.057	48.369	39.018	33.401	48.985
IX	46.015	43.837	50.007	39.400	33.402	49.545	40.231	34.593	50.141

Извор: Статистички билтен града Ниша, Град Ниш - Управа за привреду, одрживи развој и заштиту животне средине, Ниш, 7-9/2008, стр. 23.

Табела 11 - Просечне зараде по запосленом без пореза и доприноса (у дин.)

	Република Србија			Нишавски округ			Град – Ниш		
	укупно	привреда	ванпри-вреда	укупно	привреда	ванпри-вреда	укупно	привреда	Ванпривреда
2007 VII	27.752	26.034	31.178	23.338	19.709	29.871	23.965	20.443	30.525
VIII	28.143	26.423	31.553	24.355	19.465	33.115	25.185	20.265	34.292
IX	28.161	26.482	31.465	23.612	19.513	30.859	23.960	20.015	31.148
2008 VII	33.058	31.284	36.334	27.375	23.511	33.977	28.182	24.551	34.633
VIII	33.131	31.583	35.989	27.048	22.946	34.049	27.668	23.897	34.362
IX	32.969	31.489	35.683	28.107	23.942	35.149	28.677	24.783	35.521

Извор: Статистички билтен града Ниша, Град Ниш - Управа за привреду, одрживи развој и заштиту животне средине, Ниш, 7-9/2008, стр. 23.

Табела 12 - Просечне зараде по запосленом без пореза и доприноса у граду Нишу по општинама (у дин.)

	Град Ниш			Ниш- Градска општина Медиана			Ниш- Градска општина Палилула		
	укупно	привреда	ванпри- вреда	укупно	привреда	ванпри- вреда	укупно	привреда	ванпри- вреда
2008 VII	28.182	24.551	34.633	27.693	23.282	34.277	22.269	20.065	32.890
VIII	27.668	23.897	34.362	28.084	23.900	34.300	19.783	17.436	31.414
IX	28.677	24.783	35.521	29.341	24.962	35.777	20.410	17.988	32.265

Наставак табеле 12

	Ниш- Градска општина Пантелеј			Ниш- Градска општина Црвени Крст			Ниш- Градска општина Нишка Бања		
	укупно	привреда	ванпри- вреда	укупно	привреда	ванпри- вреда	укупно	привреда	ванпри- вреда
2008 VII	17.617	9.122	31.875	40.514	42.682	35.785	24.712	8.849	42.465
VIII	17.675	10.420	29.978	36.037	36.599	34.829	29.525	18.664	41.662
IX	21.369	16.418	29.360	34.972	35.214	34.449	32.455	23.042	42.821

Извор: Статистички билтен града Ниша, Град Ниш - Управа за привреду, одрживи развој и заштиту животне средине, Ниш, 7-9/2008, стр. 24.

Табела 13 - Спољнотрговинска размена региона привредне коморе Ниш за 2006. годину

Округ	Извоз	2006/05 (у %)	Увоз	2006/05 (у %)	Биланс
Нишки	116 778 420	150	284 756 004	156	-167 967 584
Пиротски	161 392 488	112	82 727 979	163	78 664 509
Топлички	13 593 612	126	10 091 801	114	3 501 811
Укупно	291 774 520	126	377 575 784	156	-85 801 264

Извор: Извештај о спољнотрговинској размени фирми са подручја РПК Ниш, РПК Ниш, 2006.

Табела 14 - Спољнотрговинска размена по општинама за 2006. годину

Општина	Извоз	Увоз	Биланс
Алексинац	18 176 133	7 325 903	10 850 230
Бабушница	7 546 226	5 845 337	1 700 889
Бела паланка	822 163	414 728	407 435
Блаце	1 748 869	752 723	996 146
Црвени крст	21 137 033	97 567 690	-76 430 657
Димитровград	69 868	1 129 372	-1 059 504
Дољевац	137 582	346 418	-208 836
Гаџин хан	1 085 454	15 273 010	-14 187 556
Куршумлија	7 981 573	2 954 431	5 027 142
Медијана	61 108 265	127 675 562	-66 567 297
Мерошина	948 626	772 306	176 320
Нишка бања	319 748	2 138 967	-1 819 219
Палилула	5 905 902	23 748 631	-17 842 729
Пантелеј	2 328 128	7 202 502	-4 874 374
Пирот	152 954 231	75 338 542	77 615 689
Прокупље	2 862 426	5 332 021	-2 469 595
Ражањ	181 569	163 028	18 541
Сврљиг	6 408 606	3 314 293	3 094 313
Житорађа	52 118	280 320	-228 202
Укупно	291 774 520	377 575 784	-85 801 264

Извор: Извештај о спољнотрговинској размени фирми са подручја РПК Ниш, РПК Ниш, 2006.

Табела 15 - Увозне и извозне дестинације у 2006.

	Извоз		Увоз	
	Земља	Износ у \$	Земља	Износ у \$
1.	Француска	47 324 219	Немачка	40 075 628
2.	Немачка	44 605 691	Кина	39 544 979
3.	Велика Британија	33 591 166	Бугарска	27 035 243
4.	Италија	22 283 869	ЕУ	22 809 821
5.	Македонија	18 622 787	Турска	20 532 027
6.	Црна Гора	18 249 456	Италија	20 264 465
7.	Босна и Херцеговина	15 294 253	Македонија	15 591 502
8.	Холандија	12 600 160	Руска федерација	13 172 155
9.	Грчка	9 661 430	Малезија	12 765 752
10.	Словенија	8 942 128	Мађарска	11 940 031
11.	Остале земље	60 599 361	Остале земље	153 834 181

Извор: Извештај о спољнотрговинској размени фирми са подручја РПК Ниш, РПК Ниш, 2006.

Табела 16 - Остварене инвестиције по делатностима у хиљ. дин

	Укупно	Производне делатности							Непроизводне делатности	
		Индустри-ја	пољоп. шумар. водопр.	грађевинарс тво	саобраћај и везе	трговина и угостит.	занатст.	остало	друштв. пол. заједн.	остало
1994	85 788	46 681	5 157	249	2 368	2 555	28	6 441	89	22 220
1995	132 756	60 682	779	428	18 128	6 777	288	14 987	969	29 718
1996	279 702	134 349	2 957	333	28 999	2 897	1 790	22 839	2 498	83 040
1997	314 661	141 769	317	9 883	33 851	3 738	217	9 141	989	114 756
1998	273 401	88 040	8 313	1 819	60 836	2 219	-	40 186	4 645	67 343
1999	607 117	146 398	2 914	2 988	209 718	9 471	13	74 628	4 016	156 971
2000	1 213 345	159 387	4 427	27 441	198 106	7 357	-	194 094	6 635	615 898
2001	2 085 731	773 965	2 816	43 139	396 123	23 677	-	338 776	110 506	396 729
2002	3 893 205	1 223 645	2 650	219 977	1 036 004	216 551	-	707 346	93 041	393 991

Извор: СГН 2007, град Ниш, новембар 2008., стр. 176

Табела 16а – Остварене инвестиције по делатностима(у хиљ.дин.)

	Укупно <i>Total</i>	Пољопривреда, лов, шумарство и водопривреда <i>Agriculture, hunting, forestry, and water-resource management</i>	Рибарство <i>Fishing industry</i>	Вађење руда и камена <i>Mining industry</i>	Прерађивачка индустрија <i>Process industry</i>	Производња и снабдевање ел. енергијом гасом и водом <i>Electricity, gas and water production and supply</i>	Грађевинарство <i>Civil-engineering</i>	Трговина на велико и мало, оправка <i>Wholesale and retail trade and reconstruction</i>
2003	5 154 472	28 358	-	-	1 042 773	895 939	723 786	51 601
2004	7 723 731	79 127	-	-	3 026 073	408 110	873 401	67 609
2005	8 053 142	230 425	-	-	2 680 756	281 551	1 171 794	257 586
2006	12 671 394	325 326	-	-	3 008 913	328 240	1 686 252	1 427 050

(наставак табеле)

Табела 16а – Остварене инвестиције по делатностима (у хиљ.дин.)

	Хотели и ресторани <i>Hotels and restaurants</i>	Саобраћај, складиштење и везе <i>Traffic, storage and links</i>	Финансијско посредовање <i>Financial interventions</i>	Активности у вези с некретностима и изнајмљивање <i>Real estate business deals and renting activities</i>	Државна управа и одбрана, обавезно социјално осигурање <i>Public administration and defense, compulsory social insurance</i>	Образовање <i>Education</i>	Здравствени и социјални рад <i>Healthcare service and social welfare</i>	Остале комуналне, друштвене и личне услужне активности <i>Other utility, social and personal activities</i>
--	---	--	---	--	---	--------------------------------	---	--

2003	833	1 547 760	112 819	460 715	65 286	62 319	115 812	46 471
2004	50	1 944 128	148 499	90 590	714 576	135 236	177 910	58 422
2005	102	1 607 158	367 978	13 000	834 735	226 916	338 913	42 228
2006	118 358	3 349 090	401 752	1 081 917	207 914	207 538	396 040	133 004

Извор: Статистички годишњак Града Ниша за 2007., Град Ниш, новембар 2008., стр. 177.

Табела 17- Остварене инвестиције по карактеру изградње и техничкој структури (у 000 дин)

	Укупно <i>Total</i>	Карактер изградње <i>Type of construction</i>		
		нови капацитети <i>new capacities</i>	реконструкција модернизација доградња и проширење <i>reconstruction, modernization, upgrading and expansion</i>	одржавање нивоа постојећих капацитета <i>maintenance of the levels of the existing capacities</i>
1997	314 661	137 552	158 571	18 538
1998	273 401	116 497	144 131	12 773
1999	607 117	146 828	421 851	38 438
2000	1 213 345	651 754	478 582	83 009
2001	2 085 731	1 174 647	743 972	167 112
2002	3 893 205	1 644 715	1 690 306	558 184
2003	5 154 472	2 983 793	1 397 307	773 372
2004	7 723 731	2 357 045	4 430 739	935 947
2005	8 053 142	2 290 704	4 982 861	779 577
2006	12 671 394	5 879 007	5 211 057	1 581 330

(наставак табеле) (у 000 дин.)

	Техничка структура <i>Technical structure</i>				
	грађевински радови <i>construction works</i>	опрема са монтажом <i>equipment with installation</i>	домаћа опрема <i>home-made (local) equipment</i>	увозна опрема <i>import equipment</i>	остало <i>other</i>
1997	161 511	149 803	-	-	3 347
1998	100 365	167 544	-	-	5 492
1999	326 405	259 148	-	-	21 564
2000	786 208	398 920	-	-	28 217
2001	900 799	1 133 215	-	-	51 717
2002	1 308 975	2 569 809	-	-	14 421
2003	2 260 095	2 692 876	-	-	201 501
2004	2 866 243	4 576 143	-	-	281 345
2005	4 566 059	3 056 865	-	-	430 218
2006	9 148 392	-	2 365 391	893 806	263 805

Извор: Статистички годишњак Града Ниша за 2007., Град Ниш, новембар 2008., стр. 175.

Анекс 2. УСПОСТАВЉАЊЕ ИНФОРМАЦИОНОГ ЦЕНТРА СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА ГРАДА НИША

Информациони центар СРГН је место где ће бити прикупљане све информације везане за активности и имплементацију Стратегије развоја града Ниша и одакле ће оне бити дистрибуиране заинтересованим странама. Да би могао да дистрибуира адекватне информације Информациони центар СРГН ће формирати базе података на основу прикупљених података релевантних за Стратегију. Информациони центар СРГН ће се старати о односима са јавношћу и промоцији Стратегије кроз коришћење постојећих и успостављање нових и директнијих канала за комуникацију између свих заинтересованих страна. Информациони центар је инструмент за увођење транспарентности у имплементацију Стратегије, како би се изградила/успоставила повратна спрега са грађанима и осталим заинтересованим странама, што би створило могућности да се унапреди привлачност града за инвестирање и привредни просперитет. Информациони центар СРГН ће подстаћи локалне актере да јачају свој сопствени ниво комуникације, како унутар сопствених структура, тако и изван њих, према грађанима и другим заинтересованим странама. Кроз слање информација циљним јавностима које се тичу реализације пројектних активности подстаћи ће се заинтересованост за инвестирање од стране домаћег и иностраног капитала.

Информациони центар СРГН ће утицати на креирање средине у којој се комуницира и изградити механизме за размену информација – како би грађани схватили Стратегију као резултат посвећеног залагања целокупне локалне заједнице, а не као иницијативу и допринос локалних власти. Информациони центар СРГН ће успоставити канале за добијање реакција на одређене активности у оквиру имплементације Стратегије као и канале за мониторинг целог процеса.

Циљ успостављања Информационог центра СРГН је да се, путем информација које ће се прикупити, обрадити и пласирати у јавност и кроз јединствене базе података, допринесе промовисању и реализацији Стратегије развоја града Ниша и на тај начин подстакне просперитет града и његова видљивост на мапи инвеститора и донатора.

Основни задаци Информационог центра СРГН би били: прикупљање информација везаних за имплементацију Стратегије и пројекте, учествовање у изради база података, достављање података и информација циљним јавностима, приступ изворима информација о донацијама, промовисање стратегије, отвореност и транспарентност у раду, подстицање сарадње, поверења и размене информација међу заинтересованим странама.

Успостављањем Информационог центра СРГН олакшало би се:

- креирање средине у којој се комуницира и у којој постоје механизми за размену информација;

- умрежавање свих комуникацијских ресурса који се односе на промоцију и имплементацију Стратегије развоја града Ниша;
- систематско и планско управљање свим информацијама које се односе на промоцију и имплементацију Стратегије и вршило њихово унапређење;
- преношење јасних порука циљним јавностима о предузетим активностима за унапређење имиџа града кроз имплементацију пројеката који су саставни део Стратегије;
- стварање свести о потреби имплементације Стратегије и објашњавање принципа на којима се она заснива и која је корист за грађане од ње.

Користи од успостављања Информационог центра СРГН се огледају у следећем:

- Може да прикупи више информација него појединци;
- Охрабривање и координирање заједничких активности;
- Ресурси и експертизе се повећавају када се избегне понављање;
- Добијање подршке за активности;
- Лакши приступ информацијама и њиховој размени – на једном месту су концентрисана разне информације, догађаји и активности које су покренуте или се покрећу у заједници;
- Представља платформу која служи за размену информација, идеја и ресурса;
- Покреће се заједничка акција и умрежавање заинтересованих страна.

Успостављање Информационог центра СРГН, као кључног инструмента за остваривање циљева Плана комуникације подразумева спровођење групе активности усмерених на:

1. Прикупљање података и информација

Ова активност се односи на прикупљање свих података и информација које су релевантне за реализацију Стратегије и на идентификовање и препознавање кључних канала за преношење тих информација на најефикаснији начин. У ту сврху, потребно је:

- дефинисати кључне изворе информација (актере укључене у имплементацију Стратегије и све друге заинтересоване стране) и изградити базе података са њиховим контактима, као и избор контакт особа које ће бити одговорне за припремање информација и база података;
- утврдити динамику достављања информација. У ту сврху треба израдити комуникационе протоколе према свим заинтересованим странама, који ће обухватити: оквир и смернице за идентификовање и преношење информација, као и динамику и начин координирања са Информационим центром СРГН;

- анимирати представнике заинтересованих страна како би се осигурало њихово активно учешће у реализацији предвиђених активности. Неопходно је да они буду не само перманентно информисани, већ је потешно и да активно учествују у прикупљању информација и њиховој анализи, затим да формулишу који су приоритети и које су главне промене које је потребно извршити при реализацији активности Информационог центра. Укључивање у читав процес, од самог почетка, створиће реалистичнија очекивања.

Информације које ће Информациони центар СРГН прикупљати односе се промоцију елемената изврности Ниша, односно његових компаративних предности у оквиру сва четири стратешка правца, информације о пројектима који су реализовани у претходном трогодишњем периоду, пројектима који су у фази реализације и пројектима који се планирају у будућем периоду, информације о изворима средстава који су коришћени за реализацију пројеката и који су релевантни за будуће пројекте и активности.

Кључне заинтересоване стране за ову активност су: Грађани, Скупштина, Градско веће, Савет за развој Града Ниша и Привредно-економски савет, Градске општине, Градске управе и институције, Канцеларија за локални економски развој, Јавна предузећа и установе, Универзитет, Студентске организације, Организације и институције за подршку развоја малих и средњих предузећа, Привредна комора, Предузетници, Невладине организације и удружења грађана, Политичке странке, Градови и општине из окружења, Мреже градова, Партнерски градови, Виши нивои власти, Донаторске организације, Медији.

2. Обрада и ажурирање прикупљених података

Ова активност подразумева развијање алата и дефинисање поступака како би се информације које се слију у Информациони центар СРГН обрадиле и систематизовале у јединствене базе података.

Категоризација података треба да буде усаглашена са приоритетним правцима развоја града. Категоризација се може извршити по следећим критеријумима:

- На основу стратешких праваца развоја;
- Према делатностима;
- Према територијалном принципу,
- Према корисничкој/циљној групи;
- Према времену реализације итд.

На основу истих критеријума треба формирати и базе података.

Прикупљене информације се обрађују и користе за развој промотивних и информативних средстава као што су:

- Web site (Интернет презентација Стратегије);
- Штампане и електронске публикације (флајери, билтени, плакати...)
- Медијске активности – конференције за штампу, ТВ наступи, информативне емисије, објаве

у локалним новинама, округли столови, јавне дебате....

Посебна пажња ће бити поклоњена структури порука у односу на карактеристике циљне јавности којој ће порука бити намењена. Биће заступљен двоструки приступ:

- Једна порука за све јавности – врло уопштена;
- Различите поруке за различите јавности – које су претходно одређене сегментацијом јавности.

За креирања садржаја сваког промотивног средства понаособ биће утврђени протоколи и критеријуми.

Ова активност подразумева и повезивање/препознавање спроведених активности и пројеката са приоритетима Града датим у Стратегији.

Ажурирање база података и извештаја о активностима радиће се на дневној основи.

3. Дистрибуирање информација

Дистрибуирање информација је усмерено на правилно и правовремено информисање циљних јавности, на промоцију Стратегије, подстицај укључивања и повезивања што већег броја актера у рад на имплементацији Стратегије, као и на промоцију компаративних предности и развојних могућности Града.

Општи циљеви информативног деловања према кључним циљним јавностима су:

- упознавање са Стратегијом, предвиђеним пројектима и активностима, као и ефектима и користима које ће донети њена имплементација;
- упознавање са доступним изворима информација о Стратегији и пројектним активностима;
- подстицање интересовања за тражење информација о Стратегији и њеној реализацији;
- упознавање са могућностима и подстицање за укључивање у поједине пројектне активности на реализацији Стратегије;
- подстицање сарадње са одговарајућим интересним групама или мрежама у реализацији пројектних активности.

Облици комуникације Информационог центра СРГН са заинтересованим странама, осим поменутих, су и:

- Одговарање на специфичне захтеве везане за активности и реализацију Стратегије;

- Пружање информација о могућностима инвестирања и улагања на територији града Ниша и контакти са припадницима или организацијама заинтересованих страна за заједничко учешће у реализацији неких пројеката;
- Организовање и повезивање чланова заинтересованих страна кроз предавања, семинаре и трибине;
- Успостављање личних контаката и двосмерна комуникација између Информационог центра СРГН и заинтересованих страна телефоном и е-мејловима;
- Сарадња са струковним удружењима и другим организацијама унутар заинтересованих страна;
- Учествовање представника Информационог центра СРГН на стручним конференцијама или семинарима значајним за реализацију Стратегије итд.

Циљеви информативног деловања биће двојаки према циљним јавностима:

- општи - који су заједнички свим циљним јавностима и
- специфични - дефинисани према карактеристикама и потребама сваке циљне јавности посебно.

Односи Информационог центра СРГН са медијима су од изузетног значаја за реализацију ове активности. Они подразумевају:

- одржавање свакодневног контакта са новинарима и редовно ажурирање извештаја о иницијативама, активностима и пројектима на реализацији Стратегије;
- припремање саопштење за штампу;
- састављање јавних саопштења;
- уговарање конференција за штампу;
- објављивање месечног билтена са постигнутим резултатима и планираним активностима на реализацији Стратегије итд.

Различити медијски канали користиће се за преношење порука и дистрибуцију информација из Информационог центра СРГН.

Циљне јавности Информационог центра СРГН:

Грађани

Основној циљној јавности, грађанима, потребно је обезбедити тачну, јасну и правовремену информацију о циљевима и начинима остварења Стратегије.

Грађани информације највише примају путем медија, активностима уличне поделе флајера, достављањем штампаних материјала на кућну адресу и преко web странице, постављањем информативних плаката на местима где је велика флукуација грађана, путем билборда итд.

Скупштина Града

Скупштина Града је највиши орган који врши основне функције локалне власти, утврђене Уставом, законом и Статутом. Њена улога је кључна у имплементацији Стратегије развоја града Ниша.

Вршиће се редовно информисање одборника о:

- активностима које су предузете на реализацији Стратегије;
- пројектима који су у фази реализације;
- пројектима који се планирају;
- изворима средстава који су релевантни за имплементацију појединих пројеката;
- актерима који учествују у имплементацији појединих пројеката.

Градско веће

Градско веће чине Градоначелник, заменик Градоначелника и 9 чланова које бира Скупштина Града. Обзиром да чланови Градског већа могу бити задужени за једно или више одређених подручја из надлежности Града, важно је да имају потпуну информацију о томе како се реализује Стратегија и докле се стигло са њеном реализацијом.

Градско веће ће бити информисано путем писаних материјала, непосредним контактом и путем састанака који ће се по потреби одржавати, као и путем е-мајлова, web странице и телефоном.

Савет за развој Града Ниша и Привредно-економски савет

Скупштина Града оснива Савет за развој Града Ниша који има бројне надлежности у оквиру развоја Града и градских општина, изради стратешких докумената и спровођења развојних пројеката, као и предлагању модела за финансирања активности од значаја за развој Града и градских општина. Чланови Привредно-економског савета су, по функцији, чланови Савета за развој Града Ниша, који у раду Савета учествују равноправно са изабраним члановима. С тим у вези, информације које буду прикупљене у Информациономом центру СРГН ће бити од кључног значаја за ова два Савета.

Информације ће бити прослеђиване непосредним контактом, писаним материјалима и путем састанака који ће се по потреби одржавати, као и путем е-мајлова, web странице и телефоном.

Градске општине

У Граду Нишу градске општине су: Пантелеј, Црвени Крст, Палилула, Медијана и Нишка Бања. Због бројних пројеката који се реализују на подручју ових општина важна је интерактивна комуникација са Информационим центром СРГН. Од њих се очекује редовно информисање и подношење извештаја о предузетим активностима које су у функцији реализације Стратегије града Ниша. Неопходно је

подстицање заједничког рада на креирању и имплементацији пројеката и подстицање друштвено одговорног понашања.

Информације примају непосредним контактом и путем састанака који ће се по потреби одржавати, као и путем е-мајлова, преко веб странице и телефоном.

Градске управе и институције

Градске управе су кључни актери у реализацији Стратегије града Ниша. Интерактивна комуникација са Информационим центром СРГН је неопходна ради дневног ажурирања информација. Од њих се очекује редовно информисање и подношење извештаја о предузетим активностима које су у функцији реализације Стратегије града Ниша. Неопходно је подстицање заједничког рада на креирању и имплементацији пројеката и подстицање друштвено одговорног понашања.

Информације ће се размењивати непосредним контактом и путем састанака који ће се по потреби одржавати, као и путем е-мајлова, веб странице и телефоном.

Канцеларија за локални економски развој (КЛЕР)

КЛЕР је јединица са посебним положајем у Служби за послове градоначелника која је формирана за обављање стручних послова унапређења локалног економског развоја, привлачење нових инвестиција, подршку локалној пословној заједници, промоцију предузетништва и стварање предуслова за повећање квалитета живота, економског развоја Града Ниша, кроз иницирање, управљање, надзор и реализацију пројеката и осталих послова из области локалног економског развоја.

Због бројних активности КЛЕР-а сарадња и размена информација са Информационим центром СРГН је од изузетног значаја за дневно ажурирање информација и унапређење заједничког рада на креирању и имплементацији пројеката који су у функцији реализације Стратегије развоја града Ниша.

Информације ће бити прослеђиване непосредним контактом, писаним материјалима и путем састанака који ће се по потреби одржавати, као и путем е-мајлова, веб странице и телефоном.

Јавна предузећа и установе

Јавна предузећа чији је оснивач Град Ниш су "Градска Топлана", "Медијана", "Горица", "Паркинг сервис", "Наиссус", "Тржница", "Аеродром", "Градска стамбена агенција", "Дирекција за изградњу града Ниша", "Нишка телевизија", "Ништан", "Туристичка организација Ниша", "Обједињена наплата" и "Завод за урбанизам". Важна циљна јавност су и Установе из области здравства, социјалне заштите, образовања, културе и спорта.

Обзиром да су ова предузећа и установе важни актери у реализацији Стратегије града Ниша, важна је интерактивна комуникација са Информационим центром СРГН. Од њих се очекује редовно информисање и подношење извештаја о предузетим активностима које су у функцији реализације Стратегије развоја града Ниша. Неопходно је подстицање заједничког рада на креирању и имплементацији пројеката и подстицање друштвено одговорног понашања.

Информације примају непосредним контактом и путем састанака који ће се по потреби одржавати, као и путем е-мајлова, преко web странице и телефоном.

Универзитет

Универзитет у Нишу, факултети и њихови специјализовани научно-истраживачки институти који представљају организациону спону преко које се осварује сарадња факултета са привредом су значајни актери имплементације Стратегије. Сарадња са овом циљном групом се оглада кроз израду научно-истраживачких пројеката, организовање семинара и курсева за иновацију знања запослених у привреди и друштвеним делатностима, укључивањем стручњака из привреде у рад на научно-истраживачким пројектима, итд.

Информације примају непосредним контактом и путем састанака који ће се по потреби одржавати, као и путем е-мајлова, преко web странице и телефоном.

Студентске организације

Информације о Стратегији ова циљна јавност добија посредством медија, преко web странице, непосредним контактима, телефоном, факсом, е-мејлом, писаним документима. Циљ је:

- Јачање сарадње на пројектима за младе;
- Истицање позитивних примера реализованих пројеката и активности студентских организација (нпр. Студентски парламент);
- Континуирано упознавање са пројектима и плановима у разним областима имплементације Стратегије итд.

Организације и институције за подршку развоја малих и средњих предузећа

Технис, Инкубатор центар, Индустријска зона као центри за подршку развоја малих и средњих предузећа и предузетништва су важан инструмент за реализацију Стратегије у области привредног развоја, промоције предузетништва и подстицања запошљавања.

Информације примају непосредним контактом и путем састанака који ће се по потреби одржавати, као и путем е-мајлова, преко web странице, телефоном, преко Привредне коморе, регионалних центара за развој предузетништва итд.

Предузетници

Информације примају највише непосредним контактом и путем састанака за привредне субјекте, који се, у оквиру надлежне општинске службе, по потреби одржавају; затим путем медија и web странице, преко Привредне коморе, регионалних центара за развој предузетништва итд.

Својим активностима Информациони центар СРГН ће утицати на:

- подстицање предузетника да буду партнери у креирању нових идеја и имплементацији Стратегије и подстицање друштвено одговорног понашања;

- побољшање информисаности и повећање нивоа знања предузетника о Стратегији и користима које могу имати од њене реализације;

- интензивирање сарадње са локалним медијима за информисање предузетника;

- штампање већег тиража промотивних и информативних материјала;

- штампање информативних материјала само за привредне субјекте;

- достављање свих информативних материјала на адресу фирме или е-мејл;

- организовање редовних информативних састанака са привредницима;

- едуковање о приступу развојним фондовима;

- додатно промовисање свих развојних конкурса потенцијалним корисницима;

- активније учешће локалне управе у партнерским пројектима кроз промовисање сарадње јавног и приватног сектора итд.

Невладине организације и удружења грађана

Информације о Стратегији ова циљна јавност добија посредством медија, преко web странице, непосредним контактима, телефоном, факсом, е-мејлом, писаним документима. Циљ је:

- Јачање сарадње и партнерства са невладиним организацијама;

- Истицање позитивних примера партнерства и помоћи од стране невладиних организација;

- Континуирано упознавање невладиних организација и удружења грађана са пројектима и плановима у разним областима имплементације Стратегије итд.

Политичке странке

Обзиром да постоји велики број политичких странака које немају своје представнике у Скупштини, неопходно је остварити директан контакт са њима обзиром да су и они важна циљна јавност за имплементацију Стратегије.

Информације о Стратегији ова циљна јавност добија посредством медија, преко web странице, непосредним контактима, телефоном, факсом, е-мејлом, писаним документима.

Градови и општине из окружења

Градови и општине из окружења су важан партнер у реализацији пројеката од регионалног значаја. Информације о Стратегији могу да добијају посредством медија, непосредним контактима, телефоном, факсом, е-мејлом, преко web странице, писаним документима. Циљ је:

- континуирано упознавати општине из окружења са пројектима који су од заједничког интереса за регион;

- јачати сарадњу и партнерство на пројектима од заједничког интереса;

- прикупљати информације о пројектима који се реализују на територији других општина а могу бити примери добре праксе који ће допринети реализацији Стратегије града Ниша.

Мреже градова

Град Ниш је члан следећих мрежа градова: Мреже највећих Балканских градова "BALCINET", Мреже градова југоисточне Европе, Асоцијације градова за енергетску ефикасност и промоцију одрживих енергетских стратегија кроз локално деловање, Асоцијације мултиетничких градова југоисточне Европе, Асоцијације Агенција локалне демократије, Националне алијансе за локални економски развој и Сталне Конференције градова и општина. Кроз активности у овим мрежама могу да се реализују неки од пројеката Стратегије. Потребно је идентификовати и интензивирати активности Мреже које доприносе реализацији Стратегије и јачати сарадњу и партнерство на пројектима од заједничког интереса.

Информације о Стратегији ова циљна јавност добија посредством медија, преко web странице, непосредним контактима, телефоном, факсом, е-мејлом, писаним документима.

Партнерски градови

Град Ниш је потписао бројне протоколе о сарадњи и партнерству, као и братимљења са многим европским градовима. Кроз активнију комуникацију са њима могу се разменити информација о пројектима који могу бити од значаја за обе стране и могу се разменити искуства о имплементираним пројектима као примерима добре праксе који ће допринети реализацији Стратегије града Ниша.

Информације о Стратегији могу да добијају непосредним контактима, телефоном, факсом, е-мејлом, преко web странице, писаним документима.

Виши нивои власти

Комуникација према вишим нивоима власти (Влада Републике Србије, Министарства, агенције...) врши се непосредним контактима, телефоном, факсом, е-мејлом, писаним документима, преко web странице и слично. Треба предузети следеће активности:

- направити листу контаката према вишим нивоима власти;
- дефинисати кључне циљне јавности за конкретне планиране активности;
- интензивно информисати те циљне јавности;
- редовно слати обавештења о предузетим активностима.

Донаторске организације

Донаторске организације су важан извор финансирања пројеката. Информације о Стратегији могу да добијају посредством медија, непосредним контактима, телефоном, факсом, е-мејлом, преко web странице и писаним документима. Циљ је:

- јачати сарадњу и партнерство са међународним и донаторским организацијама;

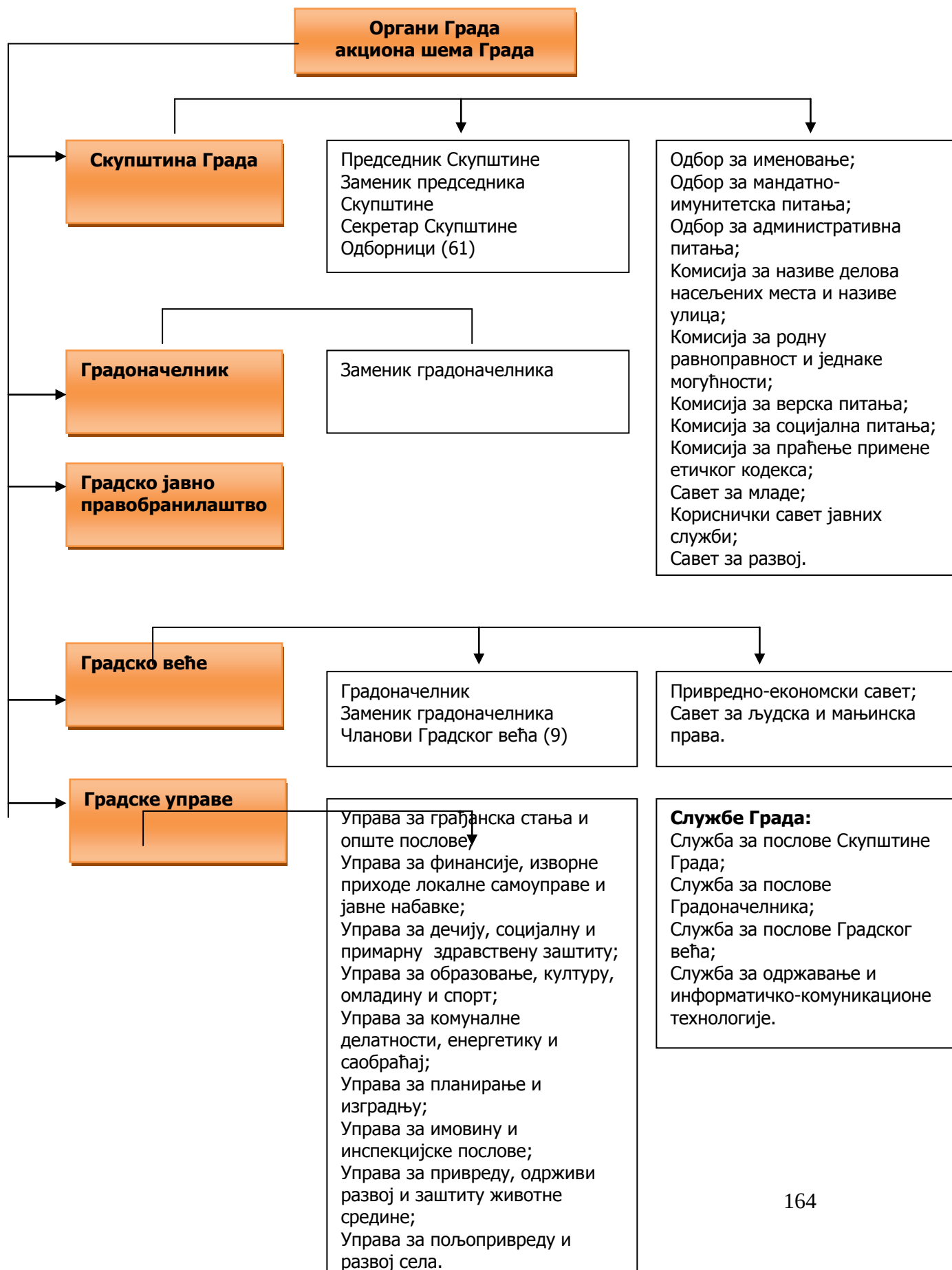
- континуирано упознавати међународне организација са пројектима и плановима у разним областима;
- континуирано пратити програмске циљеве међународних и донаторских организација;
- истицати позитивне примере партнерства, сарадње и помоћи са међународним и донаторским организацијама.

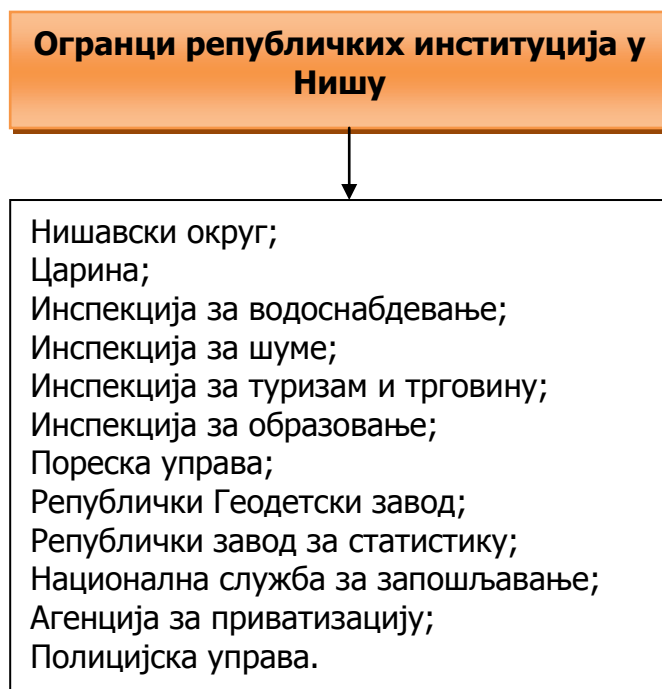
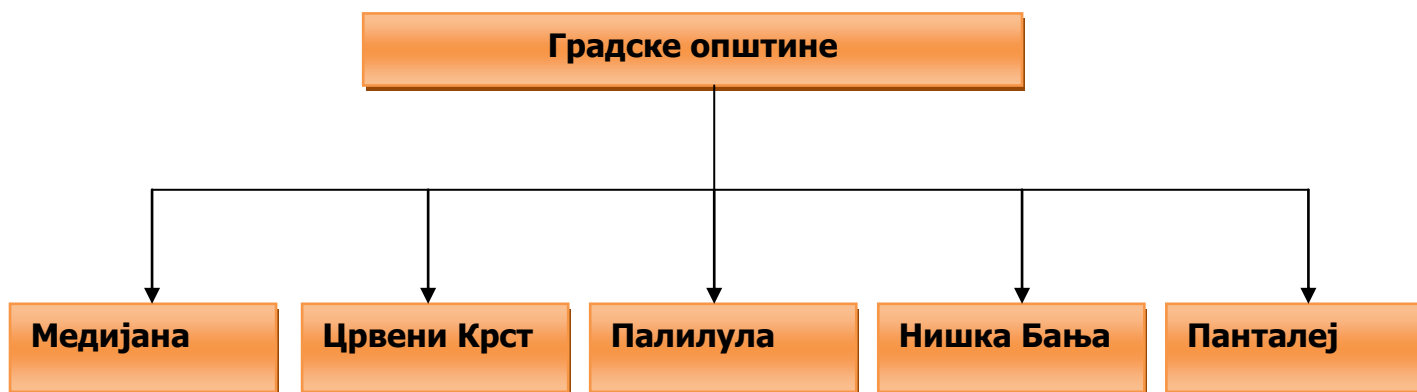
Медији

Медији су често кључни извор информација за већину наших циљних јавности и зато су односи са медијима једна од најчешће коришћених техника. Треба предузети следеће активности:

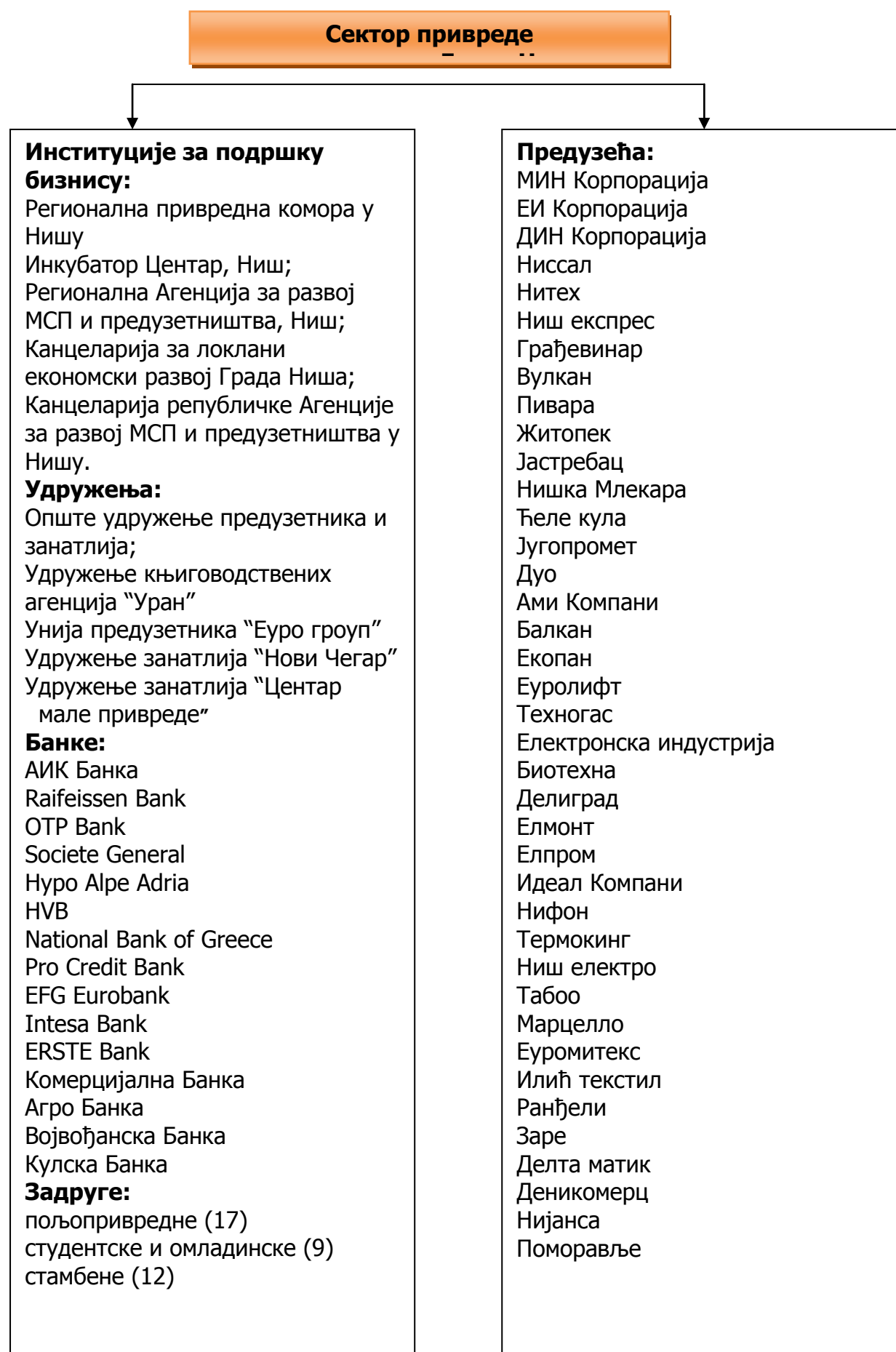
- сачинити протокол о односима са медијима;
- саставити листу медија који ће бити коришћени;
- наставити са редовним позивањем новинара на састанке и догађаје које организује Информациони центар СРГН;
- неговати неформалне контакте са новинарима;
- популаризовати активности везане за Стратегију развоја града Ниша.

Анекс 3. ОРГАНИЗАЦИОНА ШЕМА ГРАДА НИША

Анекс 5. ОБРАЗЛОЖЕЊЕ ВИЗИЈЕ

Визија развоја града Ниша наглашава да Ниш као град будућности и младости треба да постане магнет наде, који пружа могућност просперитета како садашњим, тако и будућим генерацијама.

Захваљујући свом изузетном геостратешком положају, Ниш је одувек био и биће раскрсница и чвориште путева који спајају државе и континенте. Међутим, Ниш није само место проласка путника намерника, већ природно стециште и место сусрета различитих људи, идеја, култура, те се мешавина таквих утицаја огледа у његовој богатој културно-историјској традицији. Добро очувани споменици из римског периода, будући да је Ниш родно место великог римског императора Константина, затим цркве из византијског периода, тврђава из периода владавине турске империје, све до споменика из периода српских устанака и ослободилачких ратова из новије историје, то доказују.

Ниш је град који негује своју баштину из прошлости, али који с оптимизмом гледа у своју будућност. У тој будућности, Ниш жели да постане економски, универзитетски, спортски и туристички лидер, не само југоисточне Србије, већ лидер еврорегиона југоисточне Европе, који природно спаја три велика центра – Ниш, Софију и Скопље. Његови природни потенцијали, близина туристички атрактивних дестинација, образовано становништво, с обзиром да је Ниш један од највећих универзитетских градова у Србији, индустријска традиција, то треба да омогуће.

Његов убрзани будући економски развој треба да се оствари уз очување природних, људских и осталих потенцијала, тако да наредним генерацијама оставимо у наследство град чији развој не угрожава животну средину и варијетете његових природних, људских и створених богатстава. Зато концепт одрживог развоја треба да буде у средишту пажње свих који се баве пројектовањем будућих подухвата, а град Ниш – центар одрживог развоја. Једино такав развој може обезбедити не само висок животни стандард његових грађана, већ уистину богат живот у економском, културолошком, социолошком, здравственом и сваком другом смислу – једном речју висок квалитет живота свих његових грађана.

Анекс 6. ОБРАЗЛОЖЕЊЕ СЛОГАНА

Непресушни

Извор

Шанси

Слоган одражава визију града Ниша као града будућности и магнета наде свих који живе или, у потрази за остварењем својих животних амбиција и снова, намеравају да живе у њему. Слоган одражава оптимизам у погледу просперитета будућег развоја Ниша и могућности да се сваки његов грађанин оствари у професионалном и сваком другом погледу. Град Ниш од сваког црпе оно најбоље и сваком пружа реалне могућности да ради, образује се, ствара и воли у жељи да градећи свој град гради и себе као појединца који стално напредује и остварује успех. Зато је свака искоришћена шанса и амбиција становника нашег града испуњење настојања да створимо боље место за живот будућих генерација

Напомена: слоган је настао на Округлом столу одржаном на Универзитету у Нишу са представницима Студентског парламента 31.05.2007.год.

Поруке са Округлог стола одржаног на Универзитету у Нишу са представницима Студентског парламента 31.05.2007.год.

Позиционирање Ниша – европског модерног града, препознатљивог и богатог

Шта нуди Ниш – по чему смо интересантни?

Студенти, генератори развоја (27.569 студената у Нишу, 13 факултета)

Како сачувати знање у Нишу?

Како подићи стандард студената?

Јединке појединачно чине систем јачим

Како повезати Универзитет и привреду?

Како обезбедити праксу за студенте, сарадњу са градом и међународну размену студената?

Како препознати најбоље? Центар за развој каријере, формирање Градске студентске канцеларије као перманентне институције

Променимо приступ – повежимо планирање са буџетом, имајмо реалан приступ

Променимо свест младих – за здраву свест, радне навике, неговање вредности, спортски дух

Променимо (не)поверење, (не)организованост, сиромаштво, (не)мотивисаност, (Не)креативност и
покажимо резултате.

Променимо свест, подигнимо ниво образовања и позитивно размишљајмо.